T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: DİCLE ÜNİVERSİTESİ AKADEMİSYENLERİ ÖRNEĞİ

Dicle AKIN
19926106

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe KAYACI

Diyarbakır 2021

T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: DİCLE ÜNİVERSİTESİ AKADEMİSYENLERİ ÖRNEĞİ

Dicle AKIN
19926106

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe KAYACI

Diyarbakır 2021

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma: Dicle Üniversitesi Akademisyenleri Örneği" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

12/07/2021

Dicle AKIN

ÖNSÖZ

Uzun ve yorucu bir yolculuğun ardından son durağa, çalışmamın en heyecanlı kısmına sonunda ulaştım. Bu yolda öğrendiğim en büyük ders sabır ve inançtı.

Tez çalışmamın planlanmasında ve yürütülmesinde ilgisini, desteğini ve inancını esirgemeyen saygıdeğer danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ayşe KAYACI'ya, tez konumun mimarı çok kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Yunus YILMAZ'a, araştırmanın her aşamasında bilgi ve görüşleriyle beni aydınlatan değerli hocam Arş. Gör. Dr. Osman SEYİTOĞULLARI'na ve bu süreçte benden bilgisini esirgemeyen değerli hocam Arş. Gör. Dr. Hamza DOĞAN'a ayrıca tez sürecime katkıda bulunan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Abdulkadir BİLEN'e, tez sınavında değerli katkıları ile yardımlarını esirgemeyen sayın hocam Dr. Öğr. Üyesi İbrahim ÇEMBERLİTAŞ'a çok teşekkür ederim.

Akademik hayatımın en başından beri her konuda desteklerini hissettiğim, beni cesaretlendirme ve hedeflerimi başarma konusundaki sonsuz inançlarından ötürü kıymetlim olan anneme, babama ve kardeşlerime bana gösterdikleri sabır ve inançlarından ötürü sonsuz minnettarlığımı belirtmek isterim ve çalışmamı değerli aileme ithaf ederim.

Sıralı cümlelerle teşekkürlerimi sunarken, ismine yer veremediğim ama her birine içten ve kocaman bir teşekkürü borç bildiğim tüm dostlarıma, büyüklerime ve hocalarıma sonsuz sevgi ve selamlarımla…

Dicle AKIN

Diyarbakır 2021

ÖZET

Bireyler artan finansal araçlar karşısında oluşabilecek olumlu ya da olumsuz sonuçları daha iyi yönetebilmek için gerekli bir bilgi birikimine ihtiyaç duyar. Bireylerin doğru kararlar verebilmesi için finansal okuryazarlığa sahip olması gerekir. Finansal bilgi düzeyi arttıkça, bireylerin alacakları finansal kararlar da daha sağlıklı olacaktır. Bu çalışma finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi amacıyla Dicle Üniversitesi'nde görevli akademisyenlere yönelik yapılmıştır ve çalışma bir anket çalışması olup 206 akademik personele uygulanmıştır. Anakütlenin akademik personel olduğu çalışmaların görece yetersiz olması sebebiyle çalışmanın önemi artmaktadır. Akademik personellerin finansal okuryazarlık seviyelerine etki eden değişkenler SPSS programı ile analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda akademisyenlerin finansal okuryazarlık seviyeleri ile demografik özellikler (cinsiyet, yaş, unvan ve medeni durum) ve etki eden değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Erkek akademisyenlerin finansal okuryazarlık seviyeleri kadın akademisyenlerden yüksek çıkmış ve aralarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Yaş grupları, unvan, medeni durum ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Güncel finans alanı ile genel başarı düzeyleri arasında da anlamlı farklılık çıkmıştır. Akademisyenlerin finansal okuryazarlık başarı düzeyi ortalaması %66,52 bulunarak ortalamanın üzerinde sonuçlanmıştır. Akademisyenlerin finansal okuryazarlıkla ilgili en fazla bilgiye sahip oldukları alan bireysel bankacılık ve onu takip eden güncel finansal konular olurken, en az bilgiye sahip oldukları alanın ise yatırım konusu olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Sözcükler

Finansal okuryazarlık, Finansal okuryazarlığın önemi, Finansal okuryazar, Finansal bilgi, Finansal eğitim, Finansal araçlar

ABSTRACT

Individuals need the necessary knowledge in order to better manage the positive or negative consequences that may occur in the face of increasing financial instruments. Individuals must have financial literacy in order to make the right decisions. As the level of financial knowledge increases, the financial decisions of individuals will be healthier. This study was conducted for academicians working at Dicle University in order to determine the level of financial literacy, and the study was a survey study and applied to 206 academic staff. The importance of the study is increasing due to the relatively insufficient number of studies in which the main population is academic staff. Demographic characteristics affecting the financial literacy levels of academic staff were analyzed with the SPSS program. As a result of the study, it was examined whether there was a statistically significant difference between the financial literacy levels of academicians and demographic characteristics (gender, age, title and marital status) and the affecting variables. The financial literacy levels of male academicians were higher than female academicians and a significant difference was found between them. No significant difference was found between age groups, title, marital status and financial literacy level. There was also a significant difference between the current finance area and the general success levels. The average financial literacy success level of the academicians was found to be 66,52%, resulting in above the average. It has been observed that while the academicians have the most information about financial literacy, retail banking and the following current financial issues, the area they have the least knowledge about is investment.

Keywords

Financial literacy, The importance of financial literacy, Financial literacy, Financial knowledge, Financial education, Financial instruments

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
INFE	International Network on Financial Education (Uluslararası Finansal Eğitim Ağı)
İİBF	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
DİBS	Devlet İç Borçlanma Senetleri
TDEF	Temel Düzeyde Ekonomi ve Finans Başarı Puanı
BB	Bireysel Bankacılık Başarı Puanı
ES	Emeklilik ve Sigortacılık Başarı Puanı
FT	Finansal Tablolar Başarı Puanı
Y	Yatırım Başarı Puanı
VM	Vergi ve Mevduat Başarı Puanı
MFH	Matematik ve Faiz Hesaplamaları Başarı Puanı
GF	Finans Gündemi Başarı Puanı Başarı Puanı
GB	Genel Başarı Puanı

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ ..... **I**
ÖZET ..... **II**
ABSTRACT ..... **III**
KISALTMALAR ..... **IV**
İÇİNDEKİLER ..... **V**
TABLO LİSTESİ ..... **VIII**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **IX**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMINA GENEL BAKIŞ

1.1. FİNANSAL OKURYAZARLIK **5**
1.1.1. Finansal Okuryazarlık ile İlgili Kavramlar 9
1.1.1.1. Finansal Bilgi 10
1.1.1.2. Finansal Tutum 10
1.1.1.3. Finansal Davranış 11
1.2. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖNEMİ **12**
1.2.1. Finansal Okuryazarlığın Bireyler İçin Önemi 14
1.2.2. Finansal Okuryazarlığın Finansal Sistem İçin Önemi 15
1.2.3. Finansal Okuryazarlığın Ülke Ekonomisi İçin Önemi 16
1.3. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖNEMİNİ ARTTIRAN GELİŞMELER **18**
1.3.1. Finansal Materyallerin Çeşitliliği ve Karmaşıklığı 18
1.3.2. Teknolojinin Hızlı ve Sürekli Gelişimi 19
1.3.4. Emeklilik Düzenlemeleri 20
1.3.5. Gelir Seviyesindeki Değişimler 21
1.3.6. Sermaye Piyasalarındaki Değişmeler 21

1.3.7. Finansal Okuryazarlık Oranının Düşüklüğü 22
1.3.8. Borç Oranlarındaki Artış 23
1.4. FİNANSAL OKURYAZARLIK İHTİYACI 23
1.5. FİNANSAL OKURYAZARLIĞI ÖLÇME NEDENLERİ 24
1.6. FİNANSAL OKURYAZAR 25
1.7. FİNANSAL EĞİTİM 27
1.7.1. Finansal Eğitim Kavramı 28
1.7.2. Finansal Eğitimin Önemi ve Faydaları 28
1.7.3. Finansal Eğitim İhtiyacı 29
1.9. TEMEL FİNANSAL ARAÇLAR 30
1.9.1. Kredi Kartı 31
1.9.2. Menkul Kıymetler 33
1.9.2.1. Hisse Senetleri 33
1.9.2.2. Tahvil 33
1.9.2.3. Bono 34
1.9.2.3.1. Hazine Bonosu/Devlet Bonosu 35
1.9.2.3.2. Banka Bonoları 35
1.9.2.3.3. Altın, Gümüş, Platin Bonoları 36
1.9.2.3.4. Finansman Bonoları 36

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIĞI ETKİLEYEN VE FİNANSAL OKURYAZARLIĞA ETKİ EDEN FAKTÖRLER

2.1. CİNSİYET 37
2.2. GELİR DÜZEYİ 38
2.3. EĞİTİM DÜZEYİ 38
2.4. YAŞ 40
2.5. AİLE EĞİTİMİ 41
2.6. ÖĞRENCİLERİN LİSANS PROGRAMLARI 42
2.7. DİN 42
2.8. MEDENİ DURUM 43
2.9. SERVET 43
2.10. FİNANSMANI YÖNETME YETENEĞİ 44

2.11. FİNANSAL REFAH 44
2.12. FİNANSAL MEMNUNİYET 45
2.14. FİNANSAL TAVSİYELER 46
2.15. TASARRUF VE EMEKLİLİK 47
2.16. BORÇLANMA DAVRANIŞI 48
2.17. PARA YÖNETİMİ 49
2.18. PORTFÖY SEÇİMİ 49
2.20. ENFLASYON BEKLENTİSİ 50
2.21. LİTERATÜR TARAMASI 50
2.22. HİPOTEZ GELİŞTİRME 54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİCLE ÜNİVERSİTESİ AKADEMİSYENLERİNİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ 58
3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ 58
3.3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ 60
3.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI VE VARSAYIMLARI 62
3.5. ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÖLÇEKLER 62
3.6. VERİLERİN ANALİZİ 65
3.7. BULGULAR 66
SONUÇ 83
KAYNAKÇA 85
EKLER 94

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 3. 1 Araştırmaya Dahil Edilen Fakülteler / Çalışma Alanları 59
Tablo 3. 2 Değişkenler ve GB Düzeyi Arasındaki Dağılım Tablosu 65
Tablo 3. 3 Katılımcıların Demografik Özelliklerine Ait Bilgiler 67
Tablo 3. 4 Katılımcıların Çalışma Alanlarına Ait Bilgiler 68
Tablo 3. 5 Katılımcıların Kredi Kartı Kullanımına İlişkin Bilgiler 69
Tablo 3. 6 Katılımcıların Mobil Bankacılık Kullanımına İlişkin Bilgiler 69
Tablo 3. 7 Demografik Özelliklere Göre Ortalama Başarı Puanları 70
Tablo 3. 8 T Testi: Cinsiyet ile Finansal Okuryazarlık İlişkisi 73
Tablo 3. 9 T Testi: Finansal Okuryazarlık İlişkisi (TDEF / Cinsiyet) 74
Tablo 3. 10 Mann-Whitney U Testi: Finansal Okuryazarlık İlişkisi (BB / Cinsiyet) 74
Tablo 3. 11 Mann-Whitney U Testi: Finansal Okuryazarlık İlişkisi (ES / Cinsiyet). 75
Tablo 3. 12 T Testi: Finansal Okuryazarlık İlişkisi (FT / Cinsiyet) 76
Tablo 3. 13 T Testi: Finansal Okuryazarlık İlişkisi (Y / Cinsiyet) 76
Tablo 3. 14 Mann-Whitney U Testi: Finansal Okuryazarlık İlişkisi (VM / Cinsiyet)77
Tablo 3. 15 T Testi: Finansal Okuryazarlık İlişkisi (MFH / Cinsiyet) 78
Tablo 3. 16 Mann-Whitney U Testi: Finansal Okuryazarlık İlişkisi (GF / Cinsiyet) 78
Tablo 3. 17 ANOVA Testi: Yaş ile Finansal Okuryazarlık İlişkisi 79
Tablo 3. 18 ANOVA Testi: Çalışma Alanları ile Finansal Okuryazarlık İlişkisi 79
Tablo 3. 19 ANOVA Testi: Akademik Unvan ile Finansal Okuryazarlık İlişkisi 81
Tablo 3. 20 T Testi: Medeni Durum ile Finansal Okuryazarlık İlişkisi 81
Tablo 3. 21 Eşli Örneklemler T Testi: GF ile GB İlişkisi 82

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Grafik 3. 1 Genel Başarı Ortalaması Grafiği 72
Grafik 3. 2 Genel Başarı Ortalaması / Çalışma Alanları Grafiği 80

GİRİŞ

Ekonomi ve finans kavramları bireyleri, toplumları ve devletleri sürekli olarak etkilemiştir. Bireyler için önemli olan finans kavramı; alışveriş, emeklilik planları ve daha birçok amaca hizmet eden bir sistemdir. Finansın her alanda kullanılması bireylerin finansal konuları yönetmesini gerekli kılmıştır. Finansal piyasalardaki finansal araçların artışı ve karmaşıklığı finansal karar alma süreçleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Finansal okuryazarlık düzeyi bu kararların doğru ve etkin bir şekilde alınabilmesi için önemli bir faktördür.

Finansal okuryazarlık düzeyi sadece bireyleri ilgilendiren bir konu değildir. Bireylerin sahip oldukları finansal okuryazarlık düzeyi ülkelerin ekonomik sistemi için de önemlidir. Finansal okuryazar bireyler finansal bilgileri araştırma ve bu bilgilere ulaşma konusunda istekli ve yetenekli olabilmelidir. Daha sonra elde edilen bu bilgileri riskler göz önüne alınarak incelemeli ve içlerinden faydalı olanları seçebilme becerisine sahip olabilmelidir.

Finansal okuryazarlık finans kavramlarını anlama, birikim yaparken gelir-tüketim dengesini kurma, finansal alanlardaki riskleri önceden görebilme ve çeşitli finansal araçlar arasından en sağlıklı olanı seçebilme yeteneği olarak tanımlanabilir. Finansal okuryazarlık finansal araçlardan olan kredi kartı kullanımında zamanlama planlarını ayarlama, emeklilik ve sigorta gibi konuların tüm süreçleri hakkında gerekli bilgi birikimine sahip olma yeteneğidir.

Bireylerin yüksek finansal okuryazarlık oranına sahip olması finansal piyasaları tanımalarına, risk-getiri dengesini kurma ve sağlıklı tercihlerde bulunmalarına yardımcı olur. Genel olarak finansal okuryazarlık kavramı literatürde temel finansal bilgi ve uzmanlık gerektiren finansal bilgi olarak ikiye ayrılır.

Faiz oranları hakkında bilgiye sahip olma, enflasyon ve risk etkileri hakkında sahip olunan genel bilgi düzeyi temel finansal bilgi olarak kabul edilirken; finansal piyasalar hakkında sahip olunan bilgiler, finansal araçları tanıma ve yatırım konularına hakim olmak ise uzmanlık finans bilgileri olarak değerlendirilir.

Artan finansal okuryazarlık daha dinamik bir piyasa oluştururken toplumun kredilere, bireysel emekliliğe, faiz oranlarına, temel ve güncel finansal konulara, tasarruf ve yatırım konularına olan bakış açılarını da geliştirecektir. Finansal okuryazarlığın bir başka toplumsal önemi; bireylerin olumsuz kararlardan ötürü oluşabilecek olumsuz durumları (iflas, haciz vb.) en aza indirebilmesidir. Bunun gibi ekonomik sorunlardan olumsuz etkilenen aile yapılarında da azalma görülür.

Finansal piyasaları anlamak için finansal hizmetleri (internet bankacılığı, kredi kartı vb.) kullanmak gerekir. Finansal piyasaları anlayan bireyler geleceğe yönelik risklere veya küresel krizlere karşı daha hazırlıklı olacaklardır. Bu açıdan bakıldığında finansal hizmetler ve finansal okuryazarlık kavramlarının birbirleriyle ilişkili olduğunu görmek mümkündür. Bireyler çeşitli finansman araçları ile tasarruf ve birikimlerini yatırıma dönüştürürler. Bu davranış ile bireyler gelir elde etmeyi amaçlar. Finansal okuryazar bireyler daha fazla tasarruf yapma eğiliminde olurlar çünkü finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bireyler daha doğru yatırımlar ile risk-getiri dengesini kurarak gelirini daha yüksek seviyeye getireceğini bilmektedirler.

Asya, Avrupa ve Latin Amerika'dan seçilen yaklaşık 26 ülke (bunlardan 12'si OECD üyesi ülke), finansal okuryazarlık yeterliliklerinin ölçümü için uluslararası ankete katılmıştır. Tüm örneklemdeki bireyler ortalama %61'inin biraz altında puan almıştır. OECD/INFE (2020) araştırmasının sonuçları, katılımcıların ekonomik konularda finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğunu doğrulamaktadır.

Finansal Bilgi: Tüm bireyler arasında elde edilen ortalama bilgi puanı %63'tür. Yetişkinlerin yalnızca %26'sı basit ve bileşik faizi, temel para yönetimini ve birikim birikimini etkileyen çok önemli kavramlarla ilgili sorulara doğru yanıt vermiştir.

Mali Davranış: Elde edilen ortalama davranış puanı, toplam örneklem genelinde ve yalnızca OECD üye ülkelerinde 9 üzerinden 5,3'tür. Bu oran yüzdesel olarak %59'u temsil etmiştir. Anahtar davranış kavramları arasında tasarruf, uzun vadeli planlama, kişinin mali durumunu izleme ve kontrol etme yer alır.

Finansal Tutum: OECD üye ülkelerinde tüm bireylerde elde edilen ortalama tutum puanı tüm bireylerde 3 (5 üzerinden) ve yetişkinlerde 3.1'dir. Bu durum yüzde olarak %59'u temsil etmektedir.

Ankete katılan yetişkinlerin %80'den fazlası en az beş farklı finansal ürünün farkında olduklarını belirtti. Bununla birlikte, %50'den azı geçtiğimiz yıl bir finansal ürün veya hizmet satın aldı. Yaklaşık beşte biri borç almak veya para biriktirmek için yakın aile, arkadaşlar veya akraba ağlarına başvurdu. Etkili finansal eğitim, uygun ürünlerin güvenli bir şekilde kullanılmasını teşvik edebilir ve finansal katılımın geliştirilmesine katkıda bulunabilir. Katılımcıların %70'i ödeme ürünlerinden ödeme kartı, hesap veya mobil ödeme hizmetinden birini kullandıklarını belirtmiştir. Tüm örneklem içinde en az kullanılan ürünü ise sigorta ürünleri oluşturmuştur.

Cinsiyet: Tüm örneklemde ortalama olarak, erkeklerin istatistiksel olarak daha fazla finansal bilgiye ve finansal refah puanlarına sahip olduğu görülmüştür. Mutlak olarak, tüm ekonomilerde daha yüksek genel finansal okuryazarlık puanlarına sahip görünüyorlar; ancak bu fark istatistiksel olarak anlamlı bir fark değildir.

Yaş grupları: Gençlerin (18-29 yaş arası) finansal okuryazarlık ve finansal tutum puanlarının, örneklemin geri kalanından tutarlı ve önemli ölçüde daha düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca, daha düşük finansal bilgiye ve daha az ihtiyatlı finansal davranışa sahip olma eğilimindedirler. Orta yaşlı grup (30-59 yaş arası), finansal okuryazarlık ve unsurları ile finansal refahta önemli ölçüde daha yüksek puanlara sahiptir. Yaşlılar (60 yaş ve üstü), istisna dışında, örneklemdeki hemen hemen tüm ekonomilerde daha düşük finansal okuryazarlığa ve finansal refaha sahiptirler (OECD-INFE, 2020: 63-64).

Bu çalışmada da amaç genel olarak finansal okuryazarlık kavramını tanımlamak, finansal okuryazar birey olmanın önemi anlamak ve bu kavramın geniş kitlelere yayılmasına olanak sağlamaktır. Bu bağlamda akademisyenlerin ne düzeyde finansal okuryazar oldukları saptanmaya çalışılmış ve finansal okuryazarlık ile değişkenler arasındaki fark olup olmadıkları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Genel olarak üç bölümden oluşan tezin birinci bölümünde; finansal okuryazarlık kavramına genel bir bakış ile beraber önemine, finansal okuryazarlığa duyulan ihtiyaç, finansal okuryazar bireylerin özellikleri ve finansal eğitim gibi ana konulara değinilmiştir. İkinci bölümde, finansal okuryazarlığı etkileyen faktörlere yer verilmiş olup literatür taraması ve hipotez geliştirme bölümüne detaylı bir şekilde yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise, araştırmanın amacı ve önemi, evren ve örneklemi, araştırma yöntemi araştırmanın sınırlılıkları ve varsayımları, araştırmada kullanılan ölçekler, verilerin analizi ve bulgular kısmına yer verilmiştir. Tez sonuç kısmı ile sonlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMINA GENEL BAKIŞ

1.1. FİNANSAL OKURYAZARLIK

Finansal okuryazarlık, finansal karar veren mercilerin ve akademi çevresinin sıklıkla gündemine aldığı ve önemli ölçüde araştırma konuları arasından seçtiği bir kavram olmuştur (Bekereci, Ayrıçay ve Kök, 2018: 46).

Son zamanlarda birey tutumlarında meydana gelen değişimler finansal alandaki endişeleri arttırmıştır. Bireylerin kendi finans kaynaklarını kendileri yönetme konusundaki tutumlarını giderek azaltması ve bunun yanında finansal ortamın giderek karmaşık olması, finansal konularda sorunları da beraberinde getirmeye başlamıştır. Tüketici olarak bireyler azalan beklenti ve artan kuşkuları nedeniyle yeni tutum ve davranış biçimleri sergilemeye başlamışlardır. İyi bir yaşam standardına ulaşma ve sahip olduğu varlıkları arttırma isteği olan bireylerin kendi yaşam dönemine uygun finansal planlama ve yönetime olan ihtiyacı artmıştır (Onur ve Nazik, 2014: 91).

Finansal okuryazarlık, gereken bilgiyi elde etme aşamasından sonra bilgiyi kavrama ve değerlendirme kabiliyetidir. Bireylerin fon kaynaklarını, gelecek beklentilerini düşünerek analiz etmesi ve bu doğrultuda gerekli olan bilgiyi kullanma kabiliyetinin genişletilmesi olarak da tanımlanabilir (Bayrakdaroğlu ve Bilge, 2018: 9).

Mali karar verme ve tercihlerin daha sağlıklı olması, gün geçtikçe önemini arttırmaktadır. Finansal ürünlerin daha karmaşık hale gelmesi ve kişinin emekliliği için birikim yapma ihtiyacının artması da finansal okuryazarlık kavramının önemini arttırır. Diğer yandan, azalan doğum oranları ve sosyal bireyselleşmedeki artışla birlikte emeklilik planı yapma eğiliminde meydana gelen artışlar nedeniyle finansal okuryazarlığa duyulan ihtiyaç artmaktadır.

İhtiyaçlara binaen tüketiciler için karmaşık finansal ürün seçenekleri mevcuttur. Bu karmaşık ve çeşitli ürünler arasından seçim yapmak ve kullanmak için ise bireylerin belirli bir finansal bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. Dolayısıyla finansal okuryazarlık, bireylerin bu zorlukların üstesinden gelebilmesi için önemlidir (Grohmann, 2018: 129).

Bireylerin karar verme süreçleri ve para ile ilgili hususların anlaşılması finans eğitimleri ile şekillenmektedir. Finansal eğitim ile beraber insanlar varlıklarını düzenleme ve öncekilerden daha sağlıklı bir biçimde sergileme özelliklerine sahip olabilirler (Beichar, 2018: 5). Bireyler finansal konularda alacakları kararlar için mevcut olan birçok soruya cevap arayışında olurlar. Örneğin; ihtiyaç duyulan fon için; temin edilecek yer, zaman, finansal araçlar içerisindeki seçimi, vadesi ve risk gibi sorulara verilen cevaplar da finansal okuryazarlıkta bilinmesi gereken konulardandır (Baysa ve Karaca, 2016: 110).

Finansal okuryazarlık sadece fiyat kıyaslaması, kredi kartı borçları üzerinde bilinçli hareket etme ve faiz oranları arasında tercih yapma seçenekleriyle sınırlı değildir. Bunlarla beraber tasarruflarını değerlendirip alternatifler içerisinden en uygun finansal aracın seçilmesi ve akabinde bu aracın da daha etkili ve faydalı olacak bir şekilde tüketiminin sağlanıp alışkanlıkların doğru davranışlara dönüşmesini sağlamaktır. Kıyaslama yapılan araçların seçiminde bireylerin refahını bozmayacak ve gelecekte zor durumda bırakmayacak şekilde tercih yapmak için bireylerin ilgili alanda bilgi sahibi olması gerekir. Tüm bunlar düşünüldüğü zaman finansal okuryazarlık kavramının önemi ve bu konuya verilen ağırlığın arttırılması gerektiği ortaya çıkmaktadır (Yılmaz ve Tunce, 2017: 312).

Finansal okuryazarlık kavramının dünyadaki popülaritesi özellikle 2008 yılında meydana gelen Amerika Birleşik Devletleri (ABD) kaynaklı küresel finansal krizin etkisiyle artmıştır. Bununla beraber son zamanlarda artan finansal krizler, birçok olumsuz sonuç ve finansal araçlardaki artış ve yükselen finansal dolandırıcılıklar nedeniyle her ülke vatandaşlarının bilinçli finansal okuryazar seviyesine yükselmesi amacıyla birçok araştırma yapmaktadır (Tetik, 2018).

Son zamanlarda sıkça duyduğumuz finansal okuryazarlık kavramı ile ilgili yerli ve yabancı literatürde birbirinden farklı tanımlamalar ortaya çıkmıştır. Bu tanımlardan bazılarına aşağıda değinilmiştir:

- Finansal okuryazarlık, bileşik faiz hesaplama ve ödeme yeteneği gibi finansal becerileri kapsayan; para yönetimi ve finansal planlama yeteneğidir (Xu ve Zia, 2012: 2).

- Finansal okuryazarlık, finansal bilgi ve tavsiyenin sağlanmasının ötesinde hem yatırım davranışını yönlendiren hem de değiştiren finans piyasaları için önemli bir kavramdır (Ramakrishnan, 2012: 3).

- Finansal okuryazarlık temelde birey tasarruflarının yönetilmesi için gerekli olan finansal bilgiye sahip olup, kişisel borç ve kredilerin yönetimini sağlayabilmek, kısa ve uzun vadeli yatırımlarını analiz edebilmek olarak düşünülebilir (Bayram, 2014: 109).

- Finansal okuryazarlık, kişilerin finansal konularda bilgi temelli kararlar alabilmesine yardımcı olan yetkinliğidir (Alkaya ve Yağlı, 2015: 585).

- Finansal okuryazarlık, daha iyi bir finansal pozisyon için finansal bilgileri kavrama ve bilinçli kararlar verebilme kabiliyetidir (Kılıç, 2016: 1).

- "Bir kimsenin bütçeleme, tasarruf, borç alma ve yatırım gibi önemli finansal terimleri anlama kabiliyeti ve uygun kısa vadeli kararlar ve uzun vadeli finansal planlama ile kişinin finansal durumunu yönetme yeteneği ve güvenini gösterdiği durumdur" (Remund, 2010: 288).

- Bireylerin modern toplumda hayatta kalabilmek adına temelde ihtiyaç duyduğu bilgiye sahip olması finansal okuryazar birey olduğunun göstergesidir (Şamiloğlu, Kahraman ve Bağcı, 2016: 309).

- Finansal okuryazarlık, para kullanımında ve yönetiminde etkili kararlar alarak, bireylerin bütçelerini daha iyi yönetmesi ya da yatırım için değerlendirmelerinin doğru tanımlanabilmesidir (Seyrek ve Gül, 2017: 105).

- Bir tüketicinin parayı nasıl kullanacağı ve yöneteceğini bilmesi, yönetirken değerlendirme yapmasına fayda sağlayan bilgiyi kullanması ve finansal araçları tercih ederken bilgiye dayalı daha rasyonel karar verebilmesini sağlayan yeteneklerin seviyesidir (Kocabıyık ve Teker, 2018: 119).

- Para ve varlık yönetimi, bankacılık, yatırım, kredi, sigorta ve vergi konularında bilgi sahibi bireyler, bu kavramların esas alanlarını algılayan, finansal kararları planlama ve bu planları bilgi birikimleri ile davranışa dönüştürme yeteneğidir. Bu davranışları sergileyen kimseler de finansal okuryazar bireylerdir (Yücel ve Çiftçi, 2018: 146).

Görüldüğü üzere finansal okuryazarlık ile ilgili birçok tanım mevcuttur. Kısaca tanımlama yapılacak olursa finansal okuryazarlık paranın kullanımını bilmek, geleceğe yönelik planlı bir şekilde bilgi birikimini kullanma yeteneğidir.

Farklı ülkelerde "finansal yetkinlik", "finansal farkındalık", "finansal bilgi" ve "finansal eğitim" isimleriyle adlandırılan finansal okuryazarlık (Gökmen, 2012: 1), finansal yetkinliğin bir alt başlığı olarak da kategorize edilebilir. Finansal yetkinlik kavramı, bireylerin davranışlarının ve sosyal yapının para yönetimi kararları üzerindeki etkisini dikkate alarak ekonomi, psikoloji ve sosyoloji disiplinleri arasında bir köprü görevi görmektedir.

Lusardi ve Mitchell (2011) temel finansal prensipler ve ürünler hakkında tüketici bilgisinin minimum düzeyde olduğunu ve bu durumun sağlıklı finansal karar vermek için yetersiz olduğunu söylemektedirler. Bunlarla beraber perakende finans piyasaları şeffaf hale geldikçe ve finansal sorumluluk bireylere geçtikçe; sıradan hane halkı, finansal kararlarını almak için giderek daha fazla finansal gelişmişlik göstermek zorunda kalmaktadır. Tüm bunların yanında hala finansal okuryazarlık düzeyi olması gereken seviyeye ulaşmamıştır.

Finansal okuryazarlık emeklilik planlaması ve hanehalkı için ihtiyati tasarruflar gibi bir dizi önemli mali konuları içerir. Bu durum finansal okuryazarlık konusunu geniş bir ulusal tartışmanın merkezine yerleştirir. Geniş bir tartışma konusu oluşturan mali bilgilere erişme eksikliği, günümüzde de büyük bir sorun oluşturur. Dolayısıyla, finansal hizmetlere erişim ve finansal hizmetlerin kullanımı, ekonomik ve özellikle finansal kalkınmanın önemli bir sorunudur. Finansal piyasalar sadece iyi bir altyapıya değil aynı zamanda bilgili müşterilere yani daha yüksek finansal okuryazarlığa sahip müşterilere ihtiyaç duyar. Bilgilendirilmiş müşteriler kendileri ve işletmeleri için daha iyi finansal kararlar alırlar, daha fazla finansal hizmet talepleri ile finansal sistemin hareketliliğini destekler ve finansal donanımı arttırırlar (Grohmann, Klühs ve Menkhoff, 2018: 84).

Finansal okuryazarlık alanındaki çoğu araştırma, insanların genel finansal bilgilerini yakalamayı amaçlayan ve bileşik faiz, enflasyon, faiz ve çeşitlendirme gibi konuları kapsayan küçük bir dizi soruya odaklanmıştır. Geniş bir çalışma grubu, bu soruların puanını farklı finansal davranışlarla ilişkilendirir ve finansal olarak daha okuryazar olan kişilerin tasarruf etme, emeklilik için planlama yapma, kredi bilgilerini alma ve daha iyi çeşitlendirilmiş portföy gruplarına sahip olma olasılıklarının daha yüksek olduğunu bulur (Anderson, Baker ve Robinson, 2017: 385).

1.1.1. Finansal Okuryazarlık ile İlgili Kavramlar

Finansal okuryazarlık; sayılarla ilgili bir kavramdır. Sayısal okuryazarlık; bilhassa sayısal yeteneklerini kullanma ve temel sorunlar üzerinde yoğunlaşır. Araştırma kabiliyetini tanımlayan kavram olan bilgi okuryazarlığı ise hesaplama ve bu bağlam içindeki uygun bilgiyi kullanma yeteneği olarak açıklanır. Bütün bu alanların gelişmesi tüketicilerin finans, hukuk ve politik düşüncelerini güçlendirmelerine bağlıdır (Yücel ve Çiftçi, 2018: 145).

Finansal okuryazarlıkla ilgili kavramları büyük çerçevede üç başlıkla açıklanmıştır. Bu bağlamda finans kavramının bilgi, tutum ve davranış kavramları ile olan bağlantısına alt başlıklarda değinilmiştir.

1.1.1.1. Finansal Bilgi

Finansal okuryazarlığın birçok kavramsal tanımı içerisinde en açık ve en yaygın bileşeni bilgidir. Para hakkında sahip olunan bilgiler, parayı etkin bir şekilde yönetmek için öncül sayılır. Akademisyenler, bilginin önemini kişinin finansal refahını nasıl iyileştirebileceğine atıfta bulunarak açıklarlar (Remund, 2010: 279).

Bu durumda finansal bilgi, genel kavram olan bilginin bir alt başlığını oluşturur. Finansal bilgi mikro ve makro ekonomik düzey olarak sınıflandırılır. Mikro ekonomik düzeydeki finansal bilgiler daha çok bireyleri, kar amacı olan veya kar amacıyla oluşturulmamış tüm kuruluşları ve hane halklarını etkileyen ya da gelecekte etkileme olasılığı olan ekonomik olayları analiz edebilecek bilgi düzeyine sahip olma anlamını taşır. Makro ekonomik olarak sınıflandırılan finansal bilgiler ise daha geniş olarak ülkenin cari açığı, kamu bütçesi, ithalat ve ihracat rakamları vb. gibi bilgileri içerir (Kanmaz, 2018: 13).

Finansal bilgi seviyesi, finansal okuryazarlığı oluşturan etmenlerdendir. Bireyler, ekonomik kararlarını alırken finansal bilgiye ihtiyaç duymaktadırlar. Bu durumda "Finansal Okuryazar" bir bireyden, basit ve bileşik faiz hesaplama, yatırım, tasarruf, risk, enflasyon, bilanço gibi temel finans bilgi düzeyine sahibi olması beklenmektedir (Alkaya ve Yağlı, 2015: 587).

1.1.1.2. Finansal Tutum

Finansal okuryazarlığı etkileyen birçok etken vardır. Motivasyon dediğimiz kavram diğer etkenler sabit tutulduğunda ortaya çıkar ve finansal okuryazarlık düzeyini yükseltme konusunda olumlu bir etken oluşturur (Kanmaz, 2018: 14).

Bireylerin belirli planlar doğrultusunda tasarruflarını incelediği ve bu durumlar karşısında sergilediği duruşu açıklayan önemli bir diğer kavram olan finansal tutum kavramı da finansal okuryazarlığın bir bileşenidir. Sahip olunan mevcut tasarruflar için gösterilen tüm duruşlar finansal okuryazarlık üzerinde etkilidir.

Tasarrufların kullanımı, harcanması, gelecek için tasarlanan planları içeren ve bireylerin daha önceki tecrübelerine dayanarak düzenli olarak gösterilen duruşlar finansal tutum olarak açıklanmaktadır. Bireyler istek ve ihtiyaçları karşısında kısa sürede verdikleri kararlarda, beklenmedik olaylar ile karşılaşma ihtimaline karşı, uzun vadede plan yapabilme yeteneğinden uzak durmaktadırlar (Alkaya ve Yağlı, 2015: 588). Bu durum bireylerin bilgi seviyesini yükseltme konusunda daha çok eğitime ihtiyaç duyduğu sonucunu doğurur. Gösterilen tüm tutumlar büyük ölçüde ülke ekonomisi için de önem taşımaktadır. Sağlıklı ve bilinçli karar verme davranışları bu durumda desteklenerek arttırılmalıdır.

1.1.1.3. Finansal Davranış

Çevresel faktörlerle etkileşim halinde olarak bireyi davranışa hazırlayan eğilim tutumdur (Gencan, 2018: 6). Davranışı oluşturabilmek için tutuma duyulan ihtiyaç aslında bu kavramların birbirinden farklı ama birbirlerine bağlı kavramlar olduğunu da ortaya çıkarmaktadır.

Bireylerin finansal davranış ve tutumları sadece mikro düzeyde değerlendirilmemeli, aynı zamanda geniş çapta tüm toplum için doğuracağı sonuçlar da göz önünde bulundurulmalıdır. Hane halkı içerisindeki bireylerin para karşısındaki tutumu finansal eğitim ve tecrübe ile birleşince bireyden topluma etki eden bir tüketim alışkanlığı oluşturur. Bu bağlamda toplumsal refah düzeyinin arttırılması bireylerin verdiği finansal kararların etkinliğine bağlıdır (Denk, Demir ve Sezgin, 2018: 188). O halde bir finansal ürüne sahip olma kararının kendisi, finansal bir davranış olarak kabul edilebildiği söylenebilir (Hilgert ve Hogarth, 2003: 310).

Finansal davranış, bireylerin gündelik yaşam içindeki kredi kullanımından, birikim yapmaya kadar olan süreçlerde finansal araç ve bilgilerin nasıl işlendiği ile ilişkili bir kavramdır. Finansal davranışlarla ilgili uygulamalardaki sonuçlarda bireyden bireye farklılık gözlenmektedir (Bayram, 2010: 25).

Finansal davranış en temel anlamda "bireylerin kişisel mali durumlarının takibi, dikkatli alışveriş yapmaları, tasarruf ve yatırımlarını kişisel borç ve kredilerin yönetilebilmesi, kısa ve uzun vadede yatırımların değerlendirilebilmesi" olarak yorumlanabilir (Alkaya ve Yağlı, 2015: 589).

Finansal davranışı en basit şekilde bireylerin finansal durumları hakkında yaptıkları eylemler olarak düşünülebiliriz. Bireylerin kendi tasarruflarını ve yatırımlarını, mevcut bütçe ve borçlarını idare edebilmeleri, yatırımlarını kısa, orta ve uzun vadeli olarak sınıflandırarak oluşturma biçimi olarak da düşünülebilir (Kanmaz, 2018: 15).

1.2. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖNEMİ

Finansal okuryazarlık kavramının gün geçtikçe daha önemli bir bileşen olması beklenmektedir (Grohmann, 2018: 142). Bu kavramın, son zamanlarda ilgi odağı haline gelmesi, önemini arttırmaya sebep olmuştur. Perakende yatırımcılar, daha karmaşık finansal piyasalar ile karşı karşıya kaldıklarından dolayı finansal araç seçimlerinde zorluk yaşamamak ve daha yüksek getiri elde etmek için finansal okuryazarlığa gereken önemi vermelidir (Jiang, Liao, Wang ve Xiang, 2020: 1).

Gelişen ve gün geçtikçe bütünleşen dünyada finansal piyasalar sürekli gelişim göstermektedir. Gelişen finansal piyasalarda bireylerin finansal konuları takip edebilmesi ve kendileri için en faydalı kararları verebilmesi gerekir. Bireylerin verdikleri bu kararlarda en büyük etken finansal okuryazarlık seviyeleridir.

Bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri arttıkça alacakları finansal kararlar ile daha iyi yaşam standartlarına sahip olmaları kolaylaşacaktır. Bu kararlar, hem toplumun ekonomik yapısını etkilemekte hem de ekonomik sistemin daha etkin çalışmasını sağlamaktadır. Daha etkin çalışan ekonomik sistemler, dünyada ticaretin gelişmesine ve fon sahiplerinin yatırım yapma hususunda da etkili olmaktadır (Kanmaz, 2018: 16).

Finansal okuryazarlık, kısıtlı finansal kaynaklara karşın fayda maksimizasyonu için çalışan bireylerde mevcut olan ya da gelecekte sahip olunan özelliklerdir. Bu özellik finans piyasalarının gelişimi ve ekonomik konulardaki karar verici mercilerin artmasıyla önemini arttırmıştır. Bireylerin birikimlerini hangi finansal araçlarla değerlendireceği, arz edilen yatırım alternatifleri içerisinden nasıl seçim yapacağı ve gereken finansmanın nasıl sağlanacağı konuları bireyin kendi finansal okuryazarlık düzeyine bağlıdır. Bireylerin yapacağı işlemler bu düzeye bağlı olarak değişiklik gösterir (Coşkun, 2016: 2248).

Finansal piyasalar geçtiğimiz yıllarla kıyaslandığında çeşitliliği arttığından daha karmaşık bir hal almıştır. Giderek daha riskli olan ve küreselleşen bu pazarda, bireyler bilinçli finansal kararlar alabilmelidir (Lusardi ve Mitchell, 2011: 1). Son yıllardaki küreselleşme nedeniyle artan ve gelişen teknoloji sayesinde, bireylerin finans konularına karşı sergilediği tavırlarda değişiklik meydana gelmiştir. Bu durum da temel kavramlardan olan tasarruf, yatırım vb. konuları anlamını yitirmiş, daha özel kavramlara ve bilgi düzeyine duyulan ihtiyaç artmıştır (Dağdelen, 2017: 17).

Finansal okuryazarlık kavramı, küresel anlamda incelenmesi gereken önemli bir kavramdır. Finansal okuryazar bir birey olarak yetişenler, aldıkları finansal kararlar ile yalnızca kendilerini değil içerisindeki toplumu da etkileme gücüne sahip olur. Bu bilinçle bakıldığında finansal eğitim hususu belirleyici bir öneme sahip olur (Özkale, 2018: 23). Serbest piyasa ekonomisindeki gelişmeler de finansal okuryazarlığın öneminin hızla artmasına neden olmuştur. Finansal okuryazarlık kavramı tasarruf, yatırım ve finans üçgenini kapsayan üç boyutlu yapısı ile öneminin gün geçtikçe arttığı ve çok yönlü bir ilgi gördüğü ortaya çıkmaktadır (Danışman, Sezer ve Gümüş, 2016: 5).

Ülkelerin genel ekonomisindeki değişiklikler, işgücü piyasaları ve sosyal yapı finansal okuryazarlığın önemini daha da arttırır (Yıldırım ve diğ., 2017: 20). Sonuç olarak finansal okuryazarlık konusu ülke düzeyini etkilediğinden devletler, politikacılar, bankalar, ekonomistler ve eğitimciler gibi birçok farklı kesim tarafından sıklıkla gündeme getirilmektedir (Biçer ve Altan, 2016: 1504).

Finansal okuryazarlığın önemine; bireyler, finansal sistem ve ülke ekonomisi bazında incelediğimiz alt başlıklarda geniş çaplı olarak aşağıda yer verilmiştir.

1.2.1. Finansal Okuryazarlığın Bireyler İçin Önemi

Finansal okuryazar bireyler; para ve varlık yönetimi, bankacılık uygulamaları, yatırım, kredi, sigorta ve vergi konularında bilgi sahibi olan, kavramlara hakim ve bu özelliklerini finansal işlemlerde uygulayabilme kabiliyetine sahip kişiler olarak tanımlanır (Özdemir ve Temizel, 2018: 432).

Bireyler yaşamını sürdürebilmek için sınırlı kaynak tüketimi ve ihtiyaçlarını karşılarken gelir-gider arasındaki dengeyi sağlaması gibi konularda gerekli davranışlar sergileyebilmelidir. Yaşamsal faaliyetler için; kullanılacak gelirin kazanılmasından, harcamaların yönetimine ve tasarrufların yatırıma dönüştürülmesi gibi birçok ekonomik görevlerin yerine getirilmesi gerekmektedir. Ekonomi alanı içinde bireysel finans; sahip olunan gelir ile yapılan harcamaları, geleceğe yönelik tasarrufları ve yatırımları riskten koruma gibi davranışları içermektedir. Bunlara ek olarak, geleceğin güvence altına alınması için sigortalama, refah seviyesinin korunması için de emeklilik planlarını içeren geniş bir alana sahiptir (Onur ve Nazik, 2014: 92).

Yirminci yüzyılın son çeyreği ve yirmi birinci yüzyılın başlarında özellikle dünya ekonomisinde finansal sistemde çok hızlı değişimler olmuştur. Gelişen teknoloji sayesinde finansal araçlarla ilgili bilgiler ve fiyatlara ulaşım eskiye göre kolaylaşmış ve çok daha şeffaf bir hal almıştır. Bu sebeple sermaye maliyetleri de ciddi bir biçimde azalmıştır. İthalat ve ihracatta özelleşme sonucu uluslararası sermaye hareketlerinin önündeki engelleri kaldırarak serbest sermaye dolaşımı sağlanmıştır (Yılmaz ve Tuncay, 2012: 345).

Finansal güvenliğin tehlikeye düştüğü şu sıralarda, finansal okuryazarlığa gereken önemin verilmesi ve finansal okuryazar bireyler oluşturulması son derece önemli bir hal almaktadır. Büyüyen ve çeşitlilik arz eden finansal ürünler karşısında finansal piyasa içerisinden doğru tercih yaparak refah düzeyini artırmak ya da yanlış tercih ile uzun yıllara mal olmuş tasarrufları kaybetmekten kaçınmak isteyen bireyler finansal okuryazarlık düzeylerini iyileştirmelidir.

Bu sayede bireyler istedikleri ekonomik sonuçlara sağlıklı bir şekilde ulaşabileceklerdir. Ayrıca finansal risklerin artık bireye aktarılması ile üstlenmeleri gereken sorumluluğun da bilincinde olacaklardır (Yücel ve Çiftçi, 2018: 146).

Bireyler en azından temel düzeydeki finansal kavramları bilmeli, basit hesaplamalar yapabilmeli ve kendi para yönetimini yaparak harcamalar konusunda daha bilinçli hareket edebilmelidir. Çünkü finansal okuryazarlık, bireylerin sermaye piyasaları karşısındaki davranışlarında ve emeklilik gibi uzun vadeli planlarında da etkili rol oynamaktadır (İslamlı ve Aliyev, 2016: 13). Bu nedenle, basit bir faiz oranı hesaplaması yapabilme yeteneği bile hafife alınmamalıdır (Lusardi, 2012: 4).

Yeterli düzeyde finansal okuryazarlığa sahip bireylerin finansal konularda farkındalıkları artmakta ve finansal ürünleri etkin şekilde kullanabilmektedirler. Finansal okuryazar bireyler bütçe planlamalarını sorumluluk duygusuyla daha akılcı ve sağlıklı bir şekilde yapacaklardır. Örneğin; bireylerin kendilerinde var olan sorumluluk bilinci ile kredi kullanımlarında özverili davranmaları borçluluk oranlarında dolaysız etki oluşturulacaktır. Bunun gibi, varlıklar tarafında da tasarruf ve emeklilik gibi planlarını bilinçli bir şekilde uygulamaları daha dengeli bir yaşama sahip olmalarını sağlayacaktır (Tetik, 2018: 8).

1.2.2. Finansal Okuryazarlığın Finansal Sistem İçin Önemi

Finansal sistem içerisinde meydana gelen karmaşa ve ekonomik belirsizlikler büyük ölçüde değişimleri kaçınılmaz kılmıştır. Bu karmaşa ile beraber bireylerin bu değişimlere alışması zorlaşmıştır. Bu durumda finansal bilgiye sahip olma ve bu bilgiyi etkin şekilde kullanabilme yeteneği önem kazanmıştır (Karyağdı, 2018: 113).

Finansal okuryazarlık seviyesindeki düşüklük sadece bireylere has bir sorun olmamaktadır. Yanlış yönetilen para; bireylerin aşırı borçlanmalarına ve iflas gibi kötü sonuçlarla finans sektörünün de kötü etkilenmesine sebep olurken, doğru yönetilen para, ulusal tasarruf düzeyini yükseltmektedir. Bunun için finansal okuryazarlığın yüksek olması gerekir. O halde yüksek finansal okuryazarlık, bireylerin ve dolayısıyla toplumun yaşayabileceği finansal krizleri engelleyici bir faktör olarak da düşünülebilir (Yücel ve Kuyumcu, 2018: 400).

Finansal sistem süreci hakkında eğitimli bireylerin artması, gittikçe karmaşık hale gelen finansal piyasaların etkililiğini arttırmaya yardımcı olacaktır. Finansal aracı kurumlar tarafından sunulan finansal araç hakkında gerekli risk-getiri bilgisine sahip bireyler daha iyi karşılaştırma becerilerine sahip olurlar (Tetik N. , 2019: 3510).

1.2.3. Finansal Okuryazarlığın Ülke Ekonomisi İçin Önemi

Çelik (2010) ekonomik büyümeyi, reel milli gelirin uzun dönemli olarak artması olarak açıklar. Reel milli gelirdeki artış, üretim miktarındaki artışlar anlamına gelir ve kişi başına düşen gelirlerdeki artışlar da büyümenin bir göstergesini ve sonucunu oluşturur. Ekonomik gelişme ile ekonomik büyüme kavramları birbirinden farklıdır. Ekonomik gelişme, ekonomik büyümenin ileri aşamasıdır. Büyümeye ek olarak toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel yapılarındaki değişiklikleri de kapsar (Çelik, 2010: 285). Yani sadece sayısal değişiklikler değil, yaşamsal iyileşmeleri ve bireysel bilgi düzeyi artışlarını da içerisine almaktadır.

Finansal okuryazar bireyler, etkin kaynak kullanımı ve tasarruflarını arttırma davranışı sayesinde ekonomik büyümeye katkıda bulunurlar. Ekonomik büyümeye örnek olarak, bireysel emeklilik sistemine katılımı ve bundan dolayı ekonominin ihtiyacı olan uzun dönemli fonların birikimi verilebilir. Bu örneklere artan mevduat ve tasarrufların finansal kurum kaynak maliyetlerini minimum hale getirmesi de eklenebilir.

İnsanların hayatları boyunca finansal kararlar aldığı, bu kararların hem kendilerine hem de ülke ekonomilerine olan etkileri düşünüldüğü zaman finansal okuryazarlık kavramının önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Gelişen bütün ekonomik koşullar, bireylerin finansal okuryazarlık, bütçeleme ve para yönetimi gibi konularda eğitimli ve bilinçli olmalarının toplumsal refah seviyesini en üst seviyeye çıkarma konusunda da etkin olduğunu göstermektedir (Karyağdı, 2018: 128). Finansal okuryazarlık, temelde refah seviyesini arttırmak amacıyla finans konularında risklere karşı önlem alma ve karşılaşılabilecek maddi sorunları engelleme konusunda geliştirilmiş bir kavramdır (Yücel ve Kuyumcu, 2018: 400).

Finansal bilgi risk-getiri dengesini koruyarak yüksek finansal okuryazarlığa sahip bireylerin hem kendileri hem de ekonominin geneli için olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Finansal araçlara yatırım yapan bilgili bireylerin mevcudiyeti ekonomik açıdan önemli bir konu olmaktadır (Bayrakdaroğlu ve Bilge, 2018: 98).

Akdeniz Üniversitesinde yapılan çalışmada finansal eğitim ve finansal okuryazarlık ilişkisi değerlendirilmiş ve katılımcıların, satın alma işlemlerinde satın alma güçlerine göre hareket edip riskleri sınırlandırma ve faiz ödemelerinden kaçınmak için zamanında ödemelerini gerçekleştirme davranışı sergiledikleri görülmüştür. Bu durum bireylerin riskten kaçınma olasılıklarının yüksek olduğu sonucunu doğurmaktadır (Karamelek, 2019: 53).

Gerçekte sahip olunan finansal bilgi düzeyinin üzerinde bir seviyeye sahip olduğunu düşünen bireyler aldıkları kararlar ile ekonomi ve finans konularında yanlış adım atma olasılıkları daha yüksektir. Bu durum bireylerin ve dolayısıyla toplumun finansal piyasalardan zarar görmelerine neden olmaktadır. Yaşanacak zarar yalnız finansal konularla alakalı olmamakta, erken yaşta çalışma hayatına atılan çocuklar, artan boşanma oranları, akıl sağlığının bozulmaya başlaması gibi toplumsal psikolojik sorunları da beraberinde getirmektedir (Yücel ve Kuyumcu, 2018: 402).

Bireylerin bilinçli kararlar vermesi ve finansal bilgi düzeylerini arttırmaya yönelik katkısı, finansal okuryazarlığın önemini arttırmaktadır. (Alkaya ve Yağlı, 2015: 586).

Finansal okuryazarlığın bir diğer olumlu etkisi de kayıt dışı finansal işlemleri azaltmasıdır. Yüksek finansal okuryazarlık seviyesi olan bireyler, kayıt dışı finansal işlemlerin zararlı etkilerinin farkında olacaklarından bu durumdan kaçınacaklardır (Eskici, 2014: 23). Tüm bu detaylar dikkate alındığı zaman ülke ekonomisi için mikro çevrenin finansal okuryazarlık kavramına geniş ölçüde hakim olması gerektiği söylenebilir.

1.3. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖNEMİNİ ARTTIRAN GELİŞMELER

Finansal okuryazarlık önemli bir kavramdır. Bu kavramın önemini arttıran birçok gelişmenin de mevcut olduğunu bilmek gerekir. Başlıca gelişimlere finansal araçlardaki artış ve dolayısıyla oluşan karmaşık ortam, gelişen teknoloji, emeklilik düzenlemelerindeki değişimler örnek verilebilir. Aşağıda bu gelişmelere yer verilmiş ve alt başlıklarla açıklanmıştır.

1.3.1. Finansal Materyallerin Çeşitliliği ve Karmaşıklığı

Bir nesil önceki bireyler, vadeli ve vadesiz hesap olmak üzere iki temel bankacılık ürününe sahipken; bu hesapların açılması ve muhafazası da bu ölçüde basitti. Bununla beraber bireyler günümüzde birçok banka hesapları ile karşı karşıya kalmakta ve bu hizmetler çeşitli finansal kuruluşlar tarafından sağlanmaktadır. Bireyler ayrıca para piyasası hesapları, mevduat sertifikaları, vade ve getirilerinin farklı olduğu alternatif ürünler gibi bir dizi yatırım aracı arasında seçim yapabilmektedirler. Sadece ulusal değil uluslararası piyasalarda da bu araçlara yatırım yapabilme imkânı bulunmaktadır. Finansal piyasalardaki hükümet desteği sayesinde, bilgi teknolojileri ve telekomünikasyon alanında yaşanan gelişmeler ile maliyet azaltılmış, yeni ürünlerde sayısal artışa sebep olmuştur (Ünal, 2018: 8).

Finansal ürünlerdeki sürekli artış ve gelişen teknoloji, yatırım konusunda bireylere zorluk yaşatır. Finansal ürünlerin karmaşıklığı karşısında, faiz oranları, tahvil ve bono gibi çeşitli finansal araçların, finansal piyasa içerisine dahil olmasından kaynaklanan ve bu araçların değerlendirilmesi, tercih yapmayı güç hale getirmiş ve finansal okuryazarlığın da önemini arttırmıştır (Bayram, 2010: 20).

Tasarrufları değerlendirebilmek için finansal araçlar içerisinden; örneğin, kredi kartı için alternatifler değerlendirip aralarında karşılaştırma yapmak, kredinin temin edileceği yeri belirlemek, seçilen araç için ödeme yöntemi geliştirmek gibi birçok husus karşılaştırılmalıdır. Tüm bu davranışları sergileyebilmek için ise bireylerden finansal okuryazar olmaları beklenmektedir (Alkaya ve Yağlı, 2015: 585).

Yatırım araçlarının yanı sıra borçlanma araçlarında da seçenekler ve ikame araçlar artmıştır. Birçok kurum kredi kartı gibi borç türleri için çok fazla seçenek sunmaktadır. Bu durumda alternatiflerin değerlendirilmesi ve akılcı karar verme güç bir hal almaktadır. Yanlış yapılan borçlanma, bireylerin geri ödemede zorluk yaşamasına ve finansal durumlarının daha kötü olmasına sebep olmaktadır. Bu açıdan bakınca, artan finansal ürünlerin yanında şeffaflık ve açıklık da önemli bir husustur.

Şeffaflık ve açıklık olmadığı durumlarda bahsedilen finansal ürünlerle ilgili bilgilerin doğruluğu ve tercihlerin akılcı ve sağlıklı olması son derece güçleşir. Bu ürünlerin karmaşıklığı tüketicilerin bunları doğru değerlendirmesini de zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla, finansal araçların çeşitliliği karşısında bireylerin yanlış değerlendirme yaparak yanlış kararlar almasının engellenmesi için finansal eğitim almaları daha da önemli olmaktadır (Tetik, 2018: 17).

1.3.2. Teknolojinin Hızlı ve Sürekli Gelişimi

Teknolojik değişim ve yeni dinamik piyasalar, bankacılığın yapısını da değiştirmiştir ve büyük olasılıkla bu değişim sürekli olacaktır. Teknoloji ve internet; yatırım ve kredi ile ilgili hem bilgi miktarını hem de bu araçların kullanılabilirliğini arttırmıştır (Tetik, 2018: 18).

Bireylerin finansal yönetimi üstlenmesi, bütçe oluşturma, banka hesaplarını, fatura ve vergi ödemelerini takip etme, devam eden hayat koşullarında gerekli yeteneklerden birkaçıdır. Bu yeteneklere sahip bireyler doğru planlamalar ile ev ya da araç satın alımı için kredi kartı seçeneklerinden doğru olanı tercih ederler. Bilinçli bireyler; para yönetiminde, yatırım–tasarruf-harcama dengesinde ve finansal kararlar gibi konularda daha yeteneklidir. Tüm bunlar göz önüne alındığı zaman 21. yüzyılda, bireylerden finansal okuryazar olmaları beklenmektedir.

Bireylerin finansal kararları etkileyen tüm bilgi, algı ve tecrübelerine finansal okuryazarlık diyebiliriz. Finansal okuryazar olmaya verilen önem, bilginin sadece bireye değil tüm topluma, dolayısıyla ülkeye sağladığı faydanın büyüklüğündendir.

Finansal okuryazarlık kavramı bu nedenle başta OECD'ye bağlı ülkeler ve kurumlar tarafından önemle üzerinde durulan bir kavramdır. Yaş sınırlaması konmadan, bu bilincin ve eğitimin küçük yaşlardan itibaren verilmesi gerekmektedir. Finansal okuryazarlığın örgün eğitime dahil edilmek istenmesinin en büyük nedenlerinden biri de budur (Özkale, 2018: 2).

1.3.3. Nüfus Artışı ve Ortalama Hayat Sürelerinin Uzunluğu

İlaç ve sağlık sektöründeki ilerlemelerle, bireylerin yaşam süreleri ve hayat kaliteleri artmıştır. Bu nedenle finansal okuryazarlığa verilen önemde de artış gözlemlenmektedir (Bayram, 2010: 20). Söz konusu gelişmeler ve yaşam sürelerinin artmasıyla finansal konular daha da karmaşık bir hal almıştır.

Tetik (2018), çalışmasında birçok OECD ülkesinin 2. Dünya Savaşından sonra doğum sayısında bir patlama yaşandığından bahsetmiştir. Bu artış sırasında ilk doğanlar önümüzdeki 5 ile 10 yıl arasında emekliye ayrılmaya başlayacaktır. Söz konusu gelişmeler karşısında çalışan nüfus, emeklilerin sayısını destekleyecek kadar büyük olamayacaktır. Hükümetler mevcut emeklilik programını sürdürmek için gelir düzenlemeleri, ödeme planları ve artan fiyatlar karşısında gereken analizleri yapabilmeli ve karşılaşılacak riskler hakkında önceden bilgi sahibi olabilmeliler. Olası etkiler göz önüne alındığında bireylerin bu belirsizlik ve emeklilik tasarrufu üzerindeki etkilerinin de farkında olmaları gerekmektedir.

1.3.4. Emeklilik Düzenlemeleri

Dünyanın her yerinde, yaşlılıkta kendi mali refahları için bireylerden daha fazla sorumluluk taşımaları beklenmektedir. Ancak, farklı ülkelerdeki hanehalkı anketleri, önemli sayıda insanın mali durumlarını yönetme becerisine sahip olmadığı ve emekliliğe yeterince hazırlanmadığını göstermektedir (Niu, Zhou ve Gan, 2020: 1).

Emeklilik düzenlemelerinde meydana gelen değişiklikler ve artan finansal araçlar karşısında gerekli değerlendirmeler yapılarak tercih yapmak gerekir. Bireylerin daha rahat bir emeklilik süreci içerisinde olması için, finansal okuryazarlığa duyulan ihtiyaç günden güne artmaktadır (Bayram, 2010: 20).

Şöyle ki, emeklilik sistemlerindeki sürekli değişim ve çeşitlilik bireyleri finansal okuryazar olmaya itmektedir. Bu zorunluluğun nedeni, devlet tarafından verilen emeklilik hizmetinin giderek özelleştirilmesi ve sorumluluğun bireylere aktarılmasıdır. Artan çeşitlilik karşısında bireylerden kendi tasarruf planlarını yapmaları beklenecektir. Tüm bunlar içinse finansal bilgiye ve dolayısıyla belli bir finansal eğitime ihtiyaç duyulmaktadır.

Para kazanan herkesin tasarrufları belli risklerle karşı karşıyadır. Bu risklerden en büyüğü şüphesiz emeklilik dönemi içerisindeki refah kaybıdır. Bilinçli finansal okuryazarlık, tasarruf sahibi bireylerin gelecekte karşılaşacağı riskler karşısında doğru kararlar almasına sebep olacağından bireyin gelecekteki refahı için de olumlu sonuçlar doğurur (Tetik, 2018: 18-19).

1.3.5. Gelir Seviyesindeki Değişimler

Doğum oranlarındaki ani yükseliş ile beraber finansal varlıkların biriktirilmesi çoğu ülkede bireysel yatırımcı sayısının artmasına neden olmuştur. Yatırımcı sayısındaki artışı açıklayan bir başka faktör ise son 10 yılda pek çok ülkede gerçekleşen bireysel gelir artışıdır. Bu gelir artışı sonucunda; hem hane halkı yatırım oranlarında hem de hane halkı servetinde bir artış olmuştur. Gelirdeki artış daha fazla kişinin krediyle alışveriş yapması, kredi çekmesi ve ev satın alabilmesi anlamını da taşımaktadır. Artan gelirler sonucunda daha fazla yatırım yapmak, daha fazla borçlanarak harcama yapmak isteyen bireyler, kötü sonuçların oluşmaması için mutlaka temel finansal bilgilere sahip olmalıdır (Ünal, 2018: 12).

1.3.6. Sermaye Piyasalarındaki Değişmeler

Araştırmalar, bireysel yatırımcıların finansal okuryazarlık seviyesinin genellikle düşük olduğunu göstermektedir. Finansal konulara ve finansal yatırım risklerine ilişkin yetersiz bilgi, yatırımcıların acı kayıplara yakalanma riskini arttırır. Bununla birlikte bireysel yatırımcıların, sağlıklı bilgileri ve uzman yatırım danışmanlarını bulmaları oldukça zordur.

Bu nedenle finansal eğitim programları; finansal piyasaların işleyişi hakkında temel bilgileri, bireysel yatırımcıların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde farklı yatırım türlerini ve bunlarla ilgili karşılaşacakları riskleri de içermelidir (Tetik, 2018: 21).

1.3.7. Finansal Okuryazarlık Oranının Düşüklüğü

Finansal okuryazarlık üzerine yapılan çalışmalarda, tüketicilerin temel finansal ilkeler ve ürünler hakkındaki bilgi düzeylerinin asgari düzeyde olduğu ve insanların sağlam finansal kararlar vermesi için bu düzeyin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Tüm bunlara rağmen düşük finansal okuryazarlık, insanların kötü finansal kararlar vereceği anlamına gelmez. En azından prensipte insanlar finansal kararları vermek için güvenilir bilgi kaynaklarından finansal tavsiye ve rehberlik isteyebilirler. Ancak çok az kişi finansal danışmanlara başvurma imkanına sahiptir. Genel bir çoğunluğu da finansal kararlar alırken aile ve arkadaşlarının yardımına güvenmektedir. (Lin, Hsiao ve Yeh, 2017: 218).

Son dönemde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, vatandaşlarının finansal okuryazarlık seviyesinden giderek daha fazla endişe duymaktadır. Ülkelerde yaşanan finansal krizler ve finansal dolandırıcılıklar da bu kaygıları doğrular niteliktedir. Finansal okuryazarlık eksikliği, bilinçsiz finansal kararlara neden olur ve bu kararlar toplumların mikro ve makro düzeyde finansmanında çok büyük olumsuz etkiler doğurabilir. Finansal okuryazarlık ekonomik ve mali istikrarın, aynı zamanda gelişimin de önemli bir unsuru sayılmaktadır.

Ancak son yıllarda finansal okuryazarlık araştırmaları için yapılan anket ve ölçümlerde finansal okuryazarlık oranındaki düşüklük dikkat çekmektedir Bu orandaki düşüklük bazı kesimlerde net bir biçimde görünmektedir. Özellikle eğitim seviyesi düşük olanların, az kazançlı bireylerin, kadınların dahil olduğu gruplarda bu durum daha net görünmektedir. (Tetik, 2018: 22). Bu durum göz önüne alındığı zaman finansal eğitimin sadece eğitim kurumlarında değil daha geniş bir kitleye verilmesi gerektiği söylenebilir. Bu konu üzerinde projeler hazırlanması hususunda da gerekli adımlar atılması gerekmektedir. Genel olarak eğitimlerin ülke ekonomisi üzerinde getirisi uzun dönemde hissedilecektir.

1.3.8. Borç Oranlarındaki Artış

Serbest finansal piyasalar sayesinde artan rekabet ve tüketime özendirilmiş genç bireylerin borçluluk oranlarında artış görülmektedir. Genç bireyler hayata atılırken ve aile kurarken büyük borçlar içerisine girerler. Bu büyük borçların altından kalkabilmek için de yine finansal okuryazarlık kavramı devreye girer. Bireyler bu durumda daha bilinçli borçlanma davranışı göstermeli, borç yönetimini doğru yapmalıdır. Bunun için ise temel finansal bilgilere sahip olmalıdır (Ünal, 2018: 13).

1.4. FİNANSAL OKURYAZARLIK İHTİYACI

Finansal okuryazarlık sadece bireyleri ilgilendiren bir konu olmaktan çok daha geniş bir anlam barındırır. Bireylerin sahip olduğu bilgiler, ülke ekonomisi için de büyük bir önem arz etmektedir.

Finansal okuryazarlık, para kullanımı ve yönetimi, finansal araçların tercihi ve kullanımı gibi konulardaki yeterlilik düzeyidir. Aynı zamanda bu durum bireylerin arttırdığı tasarruflarını, olası krizleri önleme ve yönetebilme yeteneğidir. Günümüzde neredeyse herkesin bilip kullandığı kredi kartı kullanımı başta olmak üzere artan finansal araçlar sonucunda oluşan karmaşıklığı minimum seviyeye indirmek, finansal okuryazarlık düzeyini arttırmayı gerekli kılmıştır (Yılmaz ve Tunce, 2017: 311).

Özellikle küresel ekonomik krizin yaşandığı 2008 yılı sonrasında toplumun borç oranlarındaki aşırılık ve emeklilik planlarının yetersiz olması karşısında bireylerin yaşadığı sosyo-ekonomik sorunlar nedeniyle, ülkeler finansal okuryazarlık kavramına gerekli önemi vermeye başlamışlardır (Er ve diğ., 2014: 114). Yaşanan finansal krizler sonucunda meydana gelen problemler, bu kavramın sürekli gündemde yer almasına neden olmuştur.

Finansal yeniliklerin tüketicilere yüklediği ağır riskin sebebi artan finansal araçlar karşısında bireylerin bu araçları anlamakta çektiği güçlüktür. Bu ağır riskleri azaltmak ve ekonomik değişimlere ayak uydurmak, bireylerin kendilerini geliştirmesi ile mümkün olur.

Tüketicilerin değişen ekonomiye alışması ve sürekli yenilenen finansal araçların risklerini azaltma yolları; finansal ve teknolojik ilerlemelere ayak uydurmak, değişiklikleri anlamak, finansal araç ve hizmetler karşısında daha sağlıklı karar vermek ile mümkündür (Temizel ve Bayram, 2011: 77). Tüm bunlar için çalışmaların geniş çapta yapılması ve eğitimlerin tabana indirilmesi gerekmektedir.

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) dışındaki fakültelerde finansal eğitim verilmemektedir. Genç nüfusumuzun yüksek olduğu ülkemizde finansal eğitimin her kesime verilmemesi finansal bilgi seviyesinin de düşük kalmasına neden olmaktadır. Verilen eğitimlerin yetersiz olmasından dolayı çeşitli finansal programların düzenlenmesi ve bu programlara çocukların da dahil edilmesi gerekmektedir. Çünkü finansal eğitim ile bireyler zamanla karşılaşabileceği krizleri daha etkin ve sağlıklı bir biçimde aşabilecek ve bu durumda daha az zarar ile kurtulma söz konusu olacaktır. Böylece bireyler büyük problemlerden hem kendini hem de ailesini koruyabilecektir (Dağdelen, 2017: 10).

1.5. FİNANSAL OKURYAZARLIĞI ÖLÇME NEDENLERİ

Mevcut finansal okuryazarlık düzeylerini değerlendirmek ve onu iyileştirmenin yollarını keşfetmek için, finansal okuryazarlığı ölçme yapısına ihtiyaç vardır (Huston, 2010: 296).

İnsanların finansal açıdan ne kadar okuryazar olduklarını değerlendirmek önemli olsa da, pratikte insanların ekonomik bilgileri nasıl işlediğini ve nasıl davranışa dönüştürdüğünü keşfetmek ve hane halkı finansmanı hakkında gerçek finansal okuryazarlık düzeyini bilmek zordur.

Lusardi ve Mitchell (2011)'a göre finansal okuryazarlığı ölçmek için dört ana temaya dikkat çeker;

- **Basitlik:** Okuryazarlık için temel ABC kavramlarına benzer şekilde temel finansal kavramları ölçmek amaçlanmalı,

- **Alaka Düzeyi:** Sorular, insanların yaşam döngüsü boyunca günlük finans kavramları ile ilgili olmalı; dahası, bağlama özgü fikirleri değil genel fikirleri yakalamalı,

- **Kısalık:** Birkaç temsili anket, finansal okuryazarlık konularına çok fazla zaman ayırabilir, bu nedenle yaygın bir şekilde benimsenmesini sağlamak için soru sayısı minimum düzeyde tutulmalı,

- **Farklılaşma Kapasitesi:** İnsanları ortak bir soru setindeki puanları açısından karşılaştırmak için finansal bilgi seviyelerini ayırt edebilecek sorular olmalıdır (Lusardi ve Mitchell, 2011: 2).

1.6. FİNANSAL OKURYAZAR

Finansal okuryazarlık kavramı "paranın kullanımı ve yönetimi ile ilgili bilgiye dayalı yargılarda bulunma ve etkili kararlar alma yeteneği" olarak tanımlanmıştır. Finansal açıdan okuryazar bir bireyin üç temel yeteneğe sahip olduğu varsayılır. Bunlar finansal planlama, problem çözme ve karar verme yetenekleridir (Schagen ve Lines, 1996: 91).

Finansal okuryazar olmak, kişiye, ailesine ve dolayısıyla da ülke ekonomisine fayda sağladığından büyük bir öneme sahip olmaktadır. Finansal okuryazar birey olmak için; finans uzmanı olmak, finans alanında bir işi yerine getirmek ya da bu alanda araştırmacı olarak görev yapmak gerekmemektedir. Çünkü finans uzmanları, finansal okuryazar bireyler ile kıyaslanamayacak bilgi seviyesine sahip olurlar. Finansal okuryazar kavramı, hayatlarının yönetimini ve kararını elinde tutabilecek temel bilgi düzeyine sahip kimseler için kullanılır. Bireyler kendilerinin ve ailelerinin finansal konularına hakim olup, kendi bütçelerini yönetebilmeliler. Örnek vermek gerekirse ihtiyacı için borçlanmak zorunda olan bir birey tercihini kredi kartı yönünde kullanacaksa seçenekler içerisinde faiz bilgisine göre karar verebilmeli ama taksitlerinin hesaplanma bilgisine sahip olmasına gerek yoktur. Ama bunun yanında uzun vadeli kredilerin maliyetinin kısa vadeli kredi kullanmaya kıyasla daha maliyetli bir borçlanma aracı olacağını biliyor olması beklenir (Kılıç, 2016: 8-9).

Schagen ve Lines (1996), finansal okuryazar bireylerde aşağıdaki özelliklerin olmasını beklemektedir:

- Para yönetimi konusunda temel bilgi düzeyine sahip olma,
- Finansal bilgi sistemine yeterli düzeyde hakim olma,
- Genel ve özel bir takım yeteneklere sahip olma,
- Finans konularında etkin ve sorumluluk sahibi bireyler olma,
- Bilirkişi özellikler sergileme (Schagen ve Lines, 1996: 91).

Opletalova'ya (2015) göre ise finansal okuryazar bireyde olması gereken özellikler şunlardır:

- Kendi finansal araçları hakkında bir fikre sahip olma,
- Aile bütçesinin nasıl yönetileceği konusunda bilgi sahibi olma,
- Harcamaları konusunda önceden planlama yapabilme,
- Öngörülemeyen ana gelir kaybına (mali yedekler) hazırlıklı olma (Opletalova, 2015: 1178).

Finansal okuryazar birey olmak için; finansal bilgi düzeyinin ilerletilmesi gerekmektedir. Temel anlamda para yönetimi, finansal planlamalar yapmak, riskleri tahmin etmek ve ona göre analizlerini yapmak finansal bilgi düzeyine bağlı olarak değişmektedir. Bunlara ek olarak finansal araçları tanıma, sahip olunan bilginin en uygun şekilde, daha etkin ve verimli şekilde kullanımı da yer almaktadır. Bunların yanında finansal okuryazar bireylerden kısa ve uzun vadeli planlar yapabilmesi de beklenmektedir. Bu şekilde, her bireyin finansal okuryazar olmaları risklerin paylaşımı hususunda sorumlulukların da paylaşılmasını sağlayacaktır. Bunlarla beraber aslında bireyler dışarıdan sağlayacakları farklı bilgiler ile oluşacak karmaşayı da engelleyeceğinden daha sağlıklı finansal kararlar vereceklerdir (Bayram, 2010: 14).

1.7. FİNANSAL EĞİTİM

Finansal okuryazarlık kişiye yaşamının her evresinde fayda sağlayacak bir olgudur. Her ne kadar finansal bilincin ilk olarak ailede kazanılmış olduğu varsayılmış olsa bile, bu kazanılan bilgi ve tecrübeler bilgiyi kullanmak için yeterli düzeyde olmamaktadır. Bu yüzden farklı çalışmalar ile finansal eğitimin desteklenmesi de önemli bir konu haline gelmiştir (Alkaya ve Yağlı, 2015: 586). Düşük finansal okuryazarlığın üstesinden ancak planlı bir eğitim sistemi ile gelinebilir. Verilecek finansal eğitimlerin uzun vadede getirisinin büyük olacağı düşünülür.

Finansal okuryazarlık finansal bilgilere hakim tüm bireyler için hayatlarında etkin olmayı ve verimli standartlarla yaşama fırsatı sunmasına yardımcı olan bir kavramdır. Finansal bilgiye sahip bireylerin azınlıkta olmasına rağmen finansal hizmetleri kullanan kişiler oldukça fazladır. Mevcut düzende bireyler finansal araçlar ya da finansal hizmetlerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Borçlanma aracı olarak en çok tercih edilen banka kredileri bu karşılaşmaya örnek olarak verilebilir.

Gelişen teknoloji ve yaygın olarak kullanılan internet sayesinde finansal araçlara ulaşım gün geçtikçe daha kolay hale gelmektedir. İnternet sayesinde birçok uygulama hayatımıza girmiş ve günlük hayatta uzun zaman alan işlemlerimizi kısa sürede halletme olanağı sağlamıştır.

Kredi kartı, telefon faturaları, ev ve kurum faturaları ödenirken ve e-devlet platformu sayesinde de devlet dairelerine gitmeden birçok evrak işlemleri ve vergi ödemeleri internette halledilebilmektedir. Bu durum finansal araçlara ulaşmayı kolaylaştırdığı için bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin artması gerekmektedir. Finansal okuryazarlık düzeyinin artması için de finansal eğitim gerekmektedir (Kılıç, 2016: 13).

1.7.1. Finansal Eğitim Kavramı

OECD'ye göre bireylerin finansal araçlar hakkında asgari bilgi düzeyine sahip olmaları, mevcut ya da karşılaşılabilecek riskler karşısında temkinli olma ya da kaçınma, tasarruflarını iyi değerlendirmelerine olanak sağlar. Dünya geliştikçe finansal piyasalar birleşmiş ve bu durum yeniliklerin ve çeşitliliğin artmasına sebep olmuştur.

Bireyler bu gelişme ile birlikte, finans konularında verecekleri kararlar için daha fazla bilgiye ihtiyaç duymaya başlar. Finansal eğitim bu denli önemliyken sadece üniversite ya da eğitim kurumlarında değil; insanların kolay ulaşabileceği mecralardan da finansal eğitime erişebilmelidir (Bayram, 2010: 15).

Blue ve Grootenboer'e (2019) göre finansal okuryazarlık eğitimi tipik olarak çalışmanın, bütçelemenin ve tasarrufun önemi gibi bireysel servet birikimini teşvik eden öğretim becerileri ve yeteneklerine odaklanır. Finansal eğitim, finans terimleri ve temel kavramaları ile alakalı bilgilere hakim olma, finansal araçlar içerisinden sağlıklı tercih yapma, veri analizleri, risk analizleri konularında daha etkin olabilmeyi sağlar. Finansal eğitim, temelde bireyi korumayı ve riskler karşısında zararı engelleme gibi bir rol üstlenir. Ama bunun yanında bireylere konuların ulaşması ve bilgi akışı konusunda da önemli bir konudur. En çok da para yönetimi alanında finansal eğitimin önemini anlarız. Çünkü para yönetimi konusunda alınacak eğitim ile finans alanlarında daha doğru kararlar verilebilecektir (Dağdelen, 2017: 63).

1.7.2. Finansal Eğitimin Önemi ve Faydaları

Finansal araçların kullanımı, seçenekler arasından tercih yapılması gibi birçok finansal konularda bireyleri bilinçlendirmek için finansal eğitime ihtiyaç duyulur. Finansal eğitim ile bireylerden finans uzmanı olmaları beklenmez. Ancak yaşam standartlarını iyileştirme hususunda bir destek sağlanacaktır. Bu desteğin faydası sadece bireylere yönelik olmaz. Bireyler finansal okuryazar olduklarında kendileri ve aileleri için tüm finansal kararları daha sağlıklı bir şekilde alabilirler.

Bireyler, finansal eğitim ile belirli bir seviye sonrasında tüketim, tasarruf veya yatırım yaparken daha sağlıklı davranışlar sergileyeceklerdir. Çünkü finansal eğitim, davranışlar üzerinde de olumlu bir etkiye sahiptir (Dağdelen, 2017: 66).

Finansal eğitim almış biri sadece finansal araçların ne olduğu hususunda bilgi sahibi olmayacaktır. Eğitim daha kapsamlı bir kavramdır. Finans kavramını anlamayla başlayıp bu bilgi ile değerlendirme yaparak günlük hayatta kullanımı sağlanır. Finansal eğitim bireylere finansal kavram eğitimini vermenin yanında günlük hayatta alınan bilginin davranışa dönüşmesi hususunda da destek olur. Finansal eğitim alan kişiler bilginin önemini; engelledikleri zararlı sonuçlar ile daha iyi kavrayacaklardır.

Kişilerin tasarruflarını etkili bir şekilde kullanması oldukça önemli bir husustur. Yanlış bir tercih ile uzun yıllar süren birikimlerin ve borçlanma ile oluşturdukları kaynakların yok olmasına sebep olabilirler. Tüm bunlar göz önüne alındığında bireylerin refah düzeyleri için finansal eğitim büyük bir öneme sahip olmaya devam edecektir (Özçam, 2006: 2).

1.7.3. Finansal Eğitim İhtiyacı

Finansal eğitime olan ilginin artmasının nedenleri arasında; finansal araştırma kapasitesindeki sorunlar ve sürekli artan bireysel borç seviyeleri vardır. Bu olguyu ortadan kaldırmanın tek olası yolu, finansal farkındalığı eğitim yoluyla arttırmaktır. Ancak finansal eğitim sadece okullar aracılığıyla değil, aynı zamanda tüm gruplara da verilmesi gerekmekte ve bu desteğin devlet fonları ile sağlanması beklenmektedir (Opletalova, 2015: 1178).

Bireylerin finansal eğitim ile bilgi düzeyi arttıkça olumlu davranışlar sergiledikleri gözlemlenmektedir. Bu davranışlara örnek olarak aşağıdakiler gösterilebilir (Gökmen, 2012: 21):

- Tasarruf sahipleri uzun vadeli planları kısa vadeli planlar yerine tercih etmeli, ani kararlar almaktan kaçınmalıdır.

- Kredi kartı kullanımlarında bireyler sahip olduğu alışkanlıkları gözden geçirmeli, tüm alternatifleri göz önüne alarak tercihlerini bu doğrultuda yapmalıdır. Tek borçlanma aracı olarak kredi kartını düşünmek bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

- Bireyler her türlü finansal araçları öğrenmeli ve değerlendirmelerini tek araçla sabit tutmamalıdır. Bireyler sadece harcama ve gider üzerine değil birikim yaparak tasarruf oluşturma eğiliminde de olmalıdır.

- Bireyler borçlarını kapama hususunda alternatifleri değerlendirmeli ve başka bir borç edinmemesi gibi özellikler örnek verilebilir.

1.9. TEMEL FİNANSAL ARAÇLAR

Katılımcıların yatırım araçları kararlarını, finansal yatırımları bilme ve kullanma sıklıkları gibi finansal profil değişkenlerinin belirlenmesini ortaya çıkarma amacı ile yapılan çalışmada, katılımcıların yatırım kararlarını etkileyen pek çok faktör olduğu sonucuna varılmıştır. Borsadaki risklerini azaltmak için katılımcıların genellikle tahvil ve hisse senetleri üzerine yoğunlaştığı görülmüştür. Bunula beraber paralarını bir yerde tutmanın değerini düşüreceğini, bu sebeplerden ötürü paralarını yatırım aracına bağlamanın daha faydalı olacağını düşünmektedirler. Katılım sağlayan bireylerin bir kısmı paralarını evinde bekletirken, bir kısmı banka hesaplarında tutmayı tercih etmişlerdir. Diğer yandan, katılımcıların sadece %2'lik bölümü de paralarını herhangi bir finansal ürüne yatırım yapmakta istekli olduğu tespit edilmiştir. (Kandemir, 2018: 49-50).

Gelişen ve çeşitlenen ürünler ve finansal hizmetler yaygınlaştıkça, dünya çapında finans piyasaları "küçük yatırımcılar" için giderek daha erişilebilir hale gelmektedir. Günümüzde alternatif finansal hizmetlerin yaygın olarak piyasalarda yer aldığı gözlemlenmektedir (Lusardi ve Mitchell, 2014: 6).

Finansal okuryazarlık konusunda bireylerden tasarruflarını belirlemeleri için en sağlıklı ve olumlu kararlar almaları beklenmektedir. Küreselleşen dünyada çeşitlilik konusunda artış gösteren finansal araçlar hakkında bireylerden temel anlamda konulara hakim olma beklenmektedir. En çok bilinen araçlardan olan kredi kartına yönelme portföy çeşitliliği için tercih edilmeyen bir durumdur.

Bireylerin finansal okuryazarlık hakkındaki bilgi düzeyleri arttıkça, alacakları kararlarda olası riskleri öngörebilme ve engelleyebilme özellikleri de artış gösterecektir. Bireylerin tasarruflarını değerlendirmesini sağlayan mevduat, bono ve hisse senedi gibi araçlara finansal araçlar denir. Finansal araçları kullanırken ya da tercih ederken elimizdeki tasarrufu arttırmayı planlarız ama durum tahmin edildiği gibi gitmeyebilir. Bireyler finansal araçların risk faktörlerini barındırdığını ve zarara uğrama ihtimalinin de bulunduğunun bilincinde olmalıdır.

Günümüzde bireylerin karmaşık hale gelen finansal sistem içerisinde daha etkin olabilmesi için finansal okuryazarlığa ihtiyaç duyulmaktadır. Gelir elde eden tüm bireyler gelirlerini arttırmak istediklerinden ötürü alternatif yatırım araçlarına ihtiyaç duyar. Doğru ve etkin finansal kararlar için yüksek finansal okuryazarlık düzeyine ihtiyaç duyulur. Finansal konularla ile ilgili literatürde yer alan temel finansal araçlardan; kredi kartı ve menkul kıymetlerin alt başlığını oluşturan hisse senedi, tahvil ve bono incelenmiş olup aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

1.9.1. Kredi Kartı

Kredi kavramının; para ve ticaret gibi kavramların hayatımıza girme süreci ile aynı tarihe sahip olduğu savunulabilir. Mandell (1990), kredi kartı kullanımının uygulamada literatür tarihinden eski bir tarihte var olmaya başladığını savunmuştur. Borçlanma durumunun kurumların eline geçmesi ile beraber kredi kartı önemli bir sistem haline dönüşmüştür. Bunların yanında harcama alanlarında kullanılması da bu finansal aracın önemini arttıran bir başka unsur olmuştur (Başboğa Kartal, 2020: 3).

Ödeme şekli tüketicilerin davranışlarında etkili alternatiflerdendir. Satın almaları gerçek ödemelerden geçici olarak ayırdıkları ve böylece tüketicilerin harcama davranışını artırdıkları için kredi kartlarının ödeme acısını hafiflettiği sonucu bulunmuştur (Sarofim, Chatterjee ve Rose, 2020: 290). Bireylerin kredi kartına yönelme sebepleri arasında bu durumun olduğu da gözlemlenmektedir. Wang ve diğ. (2011), kredi kartı kullanımının duyu arama, dürtüsellik ve hazzı ertelemeye, küçük taksit kullanımı ile ilişkilendirmiş ve bazı kredi kartı özelliklerinin, tüketicinin kredi kartı borç davranışını kolaylaştıran bir "gelir yanılsamasına" yol açtığı sonucunu bulmuşlardır.

Lusardi ve Tufano (2010) tüketici kredisi kullanıcıları arasındaki düşük finansal okuryazarlık seviyelerinin, yüksek maliyetli kredi kullanımıyla ilişkili olduğunu söylemektedir. Tüketici kredisinin, kolayca elde edilebilir olması, alternatif borçlanma seçenekleriyle karşılaştırıldığında yüksek maliyet ve potansiyel olarak gecikmelerin hızla tahakkuk etmesi ile karakterize edilir. Tüketici kredisi piyasalarına rasyonel katılım, tüketicinin yıllık yüzdelik oranları, faiz bileşimi ve sözleşmeye dayalı ödeme yükümlülükleri gibi finansal kavramları anlamasını gerektirir (Gathergood, 2012: 591).

Kaya (2009), kredi kartlarının tüm dünya genelinde yaygın olarak görüldüğü gibi Türkiye'de de yaygın olarak kullanıldığını ve son zamanlarda finansal araçlar içerisinde en çok tercih edilen finansman araçları arasında yer aldığını vurgulamaktadır. Kullanım ve ulaşım rahatlığından ötürü tercih edilen kredi kartları bireyler açısından olumlu özellikler barındırır. Bireylerin hızlı ve toplu nakit ihtiyacını karşılayan kredi kartları, nakit bulundurma ve koruma gibi gerekli özellikleri ortadan kaldırması ve yapılan ödemelerde taksit seçeneği sunarak bireyleri yoran yüklü ödemelerden kurtaran birçok olumlu özelliğe sahiptirler. Kredi kartı kullanımı ile ilgili sürekli olumsuz yorumlar yapılsa da bireylerin finansal araçlar içerisinde kredi kartı kullanımı oranı yüksektir.

1.9.2. Menkul Kıymetler

Menkul kıymetler, bireylerin fonlarını geçici ya da sınırsız süreli olarak gruplandırması sonucu değerlendirmek için aldığı, gerek duyduğunda da satabildiği finansal araçlara denir. Menkul kıymetlerin tercih edilmesindeki temel amaçları arasında; nakitte ihtiyaç duyulduğunda hemen dönüştürülebilecek likiditesi yüksek fonlar oluşturmak istendiğinden emniyet amacı, yüksek getiri oluşturması amacıyla yararlanma amacı ve spekülasyon amacı yani değeri düşükken alıp satma işlemi yapabilecekleri fonlar ihtiyaçlara binaen tercih edilebilir (Sevilengül, 2009: 187). Menkul kıymetler ortaklık veya alacaklılık hakkı sağlayan kıymetli evraklardır.

1.9.2.1. Hisse Senetleri

Sermaye piyasalarında fonların, tasarruf sahiplerinden yatırımcılara transferine aracılık eden finansal araçların başında hisse senetleri gelmektedir. Bu senetler bir firmadaki sahipliğin parçalarını temsil eder (Yılmaz Y., 2020:0 10). Hisse senetleri, şirket sermayelerindeki payı temsil eder (Sevilengül, 2009: 188).

Sermaye piyasasında işlem gören hisse senetleri en önemli yatırım araçlarından biridir ve sabit getirili menkul kıymetlere göre önemli farklılıklar taşımaktadır. Hisse senedi sahipleri, şirketin karlarından ve performansından önemli ölçüde yararlanabilmektedirler ancak şirketin tasfiye olması durumunda tahvil ve diğer borçlarının ödenmesinden sonra şirketin mal varlığı üzerinde hak iddia edebilmektedirler (Karan, 2004: 307).

Bu nedenle sermaye piyasalarındaki finansal araçlar içerisinde en riskli menkul kıymetlerdendir. Bu durumda hisse senetleri, diğer menkul kıymetler gibi yatırımcısına getiri garantisi sunmamaktadır (Kojabad, 2012: 11).

1.9.2.2. Tahvil

Devletin ya da özel sektör şirketlerinin borçlanarak orta ve uzun vadeli fon sağlamak üzere ihraç ettikleri borç senedidir. İhraççıların borçlu sıfatıyla düzenleyip sattığı ve nominal değerinin vade tarihinde yatırımcıya geri ödenmesi taahhüdünü içeren, vadesi 365 gün veya daha uzun olan borçlanma aracıdır (Münyas, 2017: 51).

Aynı zamanda faiz ve anaparayı geri ödeme (itfa) planına göre ödeme yükümlüğü taşıyan finansal varlıklardır (Fettahoğlu, 2017: 69). Tahvil yatırımcısına sabit gelir sağlayan uzun vadeli bir sermaye piyasası aracıdır. Bu nedenle tahvil, risk oranı düşük popüler yatırım araçları arasında yer almaktadır. Hazine bonosu ve finansman bonosu gibi menkul kıymetlerden farklı olarak uzun vadelidir (Karan, 2004: 375).

Bunlara ek olarak yönetimde söz sahibi olmak ya da ortaklık gibi bir hak vermemektedir. Kısaca tahvil bir alacaklı-borçlu ilişkisi kurmaktadır denilebilir. Menkul kıymet veya finansal araç, tasarruf sahibine gelecek dönemde ya gelir elde etmesi ya da varlıklar üzerinde hak sahibi olması gibi imkanlar sağlar. Tahvil, ihraç etmiş tasarruf sahiplerine faiz ödemesi yapmayı taahhüt eden bir borçlanma aracıdır (Kaplan, 2021: 1).

1.9.2.3. Bono

Bono, popüler yatırım araçları arasında yer alan kıymetli evraklardan bir tanesidir. Özel sektör veya devletlerin borçlanma araçları arasında yer alan bono anonim firmalar tarafından veya devlet tarafından ihraç edilmekte olup, vadeleri 30 günden az ve 364 günden fazla olmayacak şekilde olmaktadır. Borçlanma süresi 364 günden fazla olan finansal araçlar tahvil olarak adlandırılmaktadır (Özen, 2017: 56).

Bono, alınan bir miktar paranın belli bir süre geçtikten sonra ödeneceğini belirten ticari bir belgedir. Bir diğer ismi emre muharrer senet olan bono, yatırımcılar tarafından portföylerini çeşitlendirmek için sık tercih edilen, risksiz bir yatırım aracı olarak ön plana çıkmaktadır. Bu borç senetlerinin, iki şekilde tahsil edilmesi mümkündür. Birincisi, ödeme zamanı geldiğinde alacaklının borçlu kişiye başvurması ve senedi vererek tahsilatı gerçekleştirmesi şeklindedir. İkinci senaryoda ise, alacaklı, ödeme zamanı gelmeden bankaya gider ve sahip olduğu senedi iskonto ettirip (değerini düşürerek) tahsilatı gerçekleştirir.

Menkul kıymetlerden olan bono türleri aşağıdaki gibidir (Sayılır, Ertuğrul ve Ulutekin, 2013: 53):

- Hazine bonoları / Devlet bonoları,
- Banka bonoları,
- Altın, gümüş ve platin bonoları,
- Finansman bonolarıdır.

1.9.2.3.1. Hazine Bonosu/Devlet Bonosu

Hazine bonoları, yerel araçlar olarak, hükümetler tarafından ve kısa vadeli finansal ihtiyaçları karşılamak amacıyla çıkarılan menkul kıymetlerdir. Bu nedenle piyasada Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS) olarak bilinir. Hazine bonoları para piyasası araçları arasında sayılır. Bir ülkenin hazinesi tarafından çıkarıldığı için teorik olarak geri ödenmeme riski sıfır olarak kabul edilir. Bu nedenle en güvenli bono çeşididir. Başka bir ifadeyle hazine bonoları risksiz faiz getirisi sağlayan finansal araç olarak bilinir. Bu özelliğinden ötürü hazine bonosu faiz oranları, risksiz faiz oranı olarak kabul edilir (Korkmaz ve Ceylan, 2017: 32).

Hazine Bonosu Sermaye Piyasası yasalarına göre düzenlenmiştir ancak vade açısından Para Piyasası finansal aracıdır. Hazine Bonoları ihale yoluyla ihraç edilmektedir. Faiz oranları ve miktar, arz ve talebe göre belirlenir. Hazine bonosunun ihale vadesi en çok 364 gündür, ikincil piyasada ise 365 gün üzerinden işlem görür. Bankalar Türkiye'de Hazine Bonolarının en önemli müşterileridir (Turgut, 2007: 5).

1.9.2.3.2. Banka Bonoları

Banka bonoları, kalkınma ve yatırım bankaları tarafından çıkartılan kısa vadeli borç senetlerdir. Bonoların ihraç kararı, özel sektöre mensup bankaların genel kurulları, devlet bankalarında ise yönetim kurulları tarafından alınır. Kalkınma ve yatırım bankaları tarafından, borçlu sıfatı ile çıkartılan senetlere banka bonosu denir. Halka arz edilecek olan banka bonolarının vadesi 60 – 360, tahsilli satılacak olanların vadesi ise 15 – 360 gün arasındadır.

Banka bonosu ihracı ile toplanan fonlar mevduat sayılmadığı için devletin mevduat sigorta kapsamına girmemektedir. Banka bonoları, ikincil piyasalarda (kıymetlerin ilk ihraç sonrası işlem gördükleri piyasa türü) işlem görebilmesi nedeniyle oldukça likit varlıklar olarak kabul edilmektedir (Korkmaz ve Ceylan, 2017: 300).

1.9.2.3.3. Altın, Gümüş, Platin Bonoları

Altın, gümüş, platin ve paladyum gibi değerli sayılan madenler kıymetli madenler olarak adlandırılmaktadır. Belirsizliklerin arttığı kriz dönemlerinde altının değerinin artması, yatırımcılar tarafından bir sigorta veya korunma aracı olarak algılamasına neden olmuştur. Özellikle altın yatırımları uluslararası boyutta faaliyette bulunan finansal kurumlar tarafından riskten korunma amacıyla kullanılmaktadır.

Altın borsaları; altın ticaretini ve altını bir yatırım aracı olarak görenler yapacakları alım-satımlar için; organize olmuş, şeffaf, likiditesi yüksek, güvenli bir ortamda gerçekleştirmek amacıyla kurulmuştur. Altın borsalarının fonksiyonları ve işleyiş biçimi diğer borsalarla aynıdır. Altın borsalarında yapılan işlemler, aracı kurumlar vasıtasıyla yapılmaktadır. Yatırımcılar komisyon ödeyerek altın alım-satımında bulunabilirler (Korkmaz ve Ceylan, 2017: 213).

1.9.2.3.4. Finansman Bonoları

Genellikle büyük şirketlerin tarafından çıkartılan kurumsal yatırımcılara ve şirketlere, belli bir iskonto karşılığında satılan kısa vadeli borç senetleridir (Civan, 2007: 10). Vadelerinin kısalığı nedeni ile para piyasası aracı olarak kabul edilen finansman bonolarının ihraç koşulları Sermaye Piyasası Kurulu'nun 31.7.1992 tarihli Tebliği ile düzenlenmiştir.

Finansman bonolarının vadesi 60 günden az 720 günden çok olmamak üzere ihraççı tarafından belirlenir. İskontolu olarak ihraç edilir. Finansman bonolarının nominal değeri anapara ile faizi içerir. Halka arz edilerek veya halka arz edilmeksizin satılabilir. Çıkarılan finansman bonoları satılmadıkça veya satılmayanlar iptal edilmedikçe yeni finansman bonosu çıkarılamaz (Tunalı, 2009, s. 143).

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIĞI ETKİLEYEN VE FİNANSAL OKURYAZARLIĞA ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Yapılan çalışmalar sonucunda cinsiyet, gelir düzeyi, eğitim düzeyi, yaş, aile eğitimi gibi faktörlerin finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde önemli ölçüde karşılıklı etkileşim halinde olduğu ortaya çıkmaktadır. Aşağıda bu faktörler detaylı olarak incelenmiş ve alt başlıklarda toplanacak şekilde açıklamaları yapılmıştır.

2.1. CİNSİYET

Finansal okuryazarlık düzeyinde cinsiyetler arasında önemli farklılıklar sergilenmektedir. Erkekler ve kadınlar arasındaki farklılıklar sadece yaşlı kuşakta değil, aynı zamanda genç katılımcılar arasında mevcuttur.

Bulgular, kadınların finansal okuryazarlık ve aritmetik sorularını doğru yanıtlama olasılıklarının düşük olduğunu ve ayrıca bir sorunun yanıtını "bilmediklerini" belirtme olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu bulgu göz önüne alındığında, gördüğümüz bazı cinsiyet farklılıkları, gerçek bilgi eksikliğinden ziyade finansal bilgiye olan güvensizlikten kaynaklanıyor olabilir. Cinsiyetler arasındaki finansal okuryazarlık tepkilerindeki farklılıklar benzer şekilde diğer ülkelerde de görülmektedir (Lusardi, 2012: 7).

Kadın ve erkek bireylerin finansal alanda benzer özelliklere sahip olmalarının yanında karşılaştıkları problemler de benzerdir. Bunlara ek olarak kadınların sadece iş hayatına değil aile yaşantılarına bakıldığında da erkeklerden daha fazla sorumlulukları olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Kadınların bu rollerinden ötürü başarılı bireyler yetiştirmesinde öncül oldukları söylenebilir. Bu durumda hem aile içerisinde hem de kendi çalışma hayatlarında daha iyi olmak için; finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olması gerekmektedir (Kutukız ve Özden, 2018: 351).

2.2. GELİR DÜZEYİ

Grohmann (2018), uygulamalı araştırmada gelir etkisinin belirleyiciliğinin tartışılmaz bir gerçek olduğunu savunmuştur. Doğru mali kararlar verme yeteneği günümüzde giderek artan bir öneme sahiptir. Bunun nedenleri arasında, karmaşık hale gelen ürünler ve bu ürünlerin çeşitliliğinden kaynaklanan bilgi yetersizliği sayılabilir.

Hızlı büyümede, artan gelirler daha fazla tasarruf olanağı sağlarken aynı zamanda bu piyasalarda her zamankinden daha sofistike değişiklikler ve finansal ürünlerin sayısında sürekli olarak artışa neden olabilmektedir. Bu değişikliklerin en hızlı olduğu yerler, gelişmekte olan kentsel alanlardır. Tüketiciler için finansal ürünlerin seçiminde mevcut zorlukları ele almak ve finansal araçları kullanmak için, bireylerin belirli bir finansal anlayışa da sahip olması gerekir. Dolayısıyla finansal okuryazarlık, bireylerin bu zorlukların üstesinden gelebilmesi için önemli iken orta düzey sınıflardaki gelişmekte olan ekonomiye sahip kişiler için daha büyük öneme sahip olmaktadır. Bunun yanında daha yüksek gelirli ve daha varlıklı insanlar finansal olarak daha yüksek okuryazarlık seviyesine de sahiptirler (Grohmann, 2018: 129-130).

2.3. EĞİTİM DÜZEYİ

OECD / INFE, finansal okuryazarlığı şöyle tanımlar: "Sağlam finansal kararlar almak ve nihayetinde bireysel finansal refaha ulaşmak için gerekli olan farkındalık, bilgi, beceri, tutum ve davranışın bir kombinasyonudur" (OECD-INFE, 2020: 27).

Bangkok'taki orta sınıf insanlar için temel finansal bilgilerini araştıran çalışmada, gelir ile eğitim arasında olumlu bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda eğitimli insanların daha yüksek finansal okuryazarlığa sahip olduğunu söylemek mümkündür (Grohmann, 2018: 130).

Finansal okuryazarlık bireyler için sürecin her aşamasında gerekli olan ve bireyde olması gereken bir yetenektir (Eskici, 2014: 5). Tüm bunlar göz önüne alındığı takdirde bireylerden gelecek beklentilerine göre tasarruflarını değerlendirmeleri ve mevcut bilgi donanımları ile en sağlıklı kararları almaları beklenir (Yılmaz ve Tunce, 2017: 312).

OECD (2020), COVID-19 krizinin bireylerin dayanıklılıkları için zorlu bir sınav olduğunu savunurken aynı zamanda finansal okuryazarlığın temel unsurlarına yeniden odaklanma fırsatı olarak da görmektedir. Krizin uzunluğu ve ciddiyeti, finansal eğitim ve tavsiye konusunda acil eylem durumu gerektirmektedir. Böyle beklenmedik durumlar; öğrenme hususunda iyi zamanlardır. Dijital araçların artan kullanımı ve bilgilendirici farkındalık oluşturmaları da, eğitim içeriğini tamamlamak için kullanılabilir.

Günümüzde finansal araçlara ve hizmetlere erişim olanakları artmıştır. Bununla beraber bireyler daha fazla seçenek ile karşı karşıya da kalmakta ve doğru tercihler için daha fazla finansal bilgiye ihtiyaç duymaktadır. Finansal eğitimin önemi ve finansal eğitim ihtiyacı bu noktada her zaman karşımıza çıkmaktadır (Bayrakdaroğlu ve Bilge, 2018: 98-99).

Finansal okuryazarlık, finansal eğitim sonrasında ortaya çıkan bir durumdur (Özçam, 2006: 1). Bu durumda finansal eğitimin finansal okuryazarlık kavramı ile doğrudan bağlantılı olduğunu söylemek mümkündür. Bireyler aldıkları eğitim sonucu finansal bilgilere ve finansal araçlara daha kolay erişim sağlar ve o alanda bilge sayılır. Bu yüzden finansal okuryazar olmak finansal eğitim alma şartı ile sağlanır (Eskici, 2014: 21-22).

Gökmen (2012), finansal eğitimin etkin olması için bireylere kazandırılması gereken bazı özellikler olduğunu vurgular. Bu özellikler:

- Sayısal verileri anlama,
- Teknolojik gelişmeleri takip etme ve kullanma,
- Kredi kartlarını kullanma kabiliyeti,
- Finansal değerler hakkında bilgi sahibi olma, anlama, değerlendirme ve analiz etme kabiliyeti,
- Tüketici bireyler olarak haklarımızı bilme,

- Finansal ihtiyaçlar için çeşitli alternatifleri bilme ve karşılaştırma yaparak risk getiri dengesini hesaplayabilmek.

Araştırmalar sonucunda finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olmasının nedenleri arasında finansal eğitimin yeterli düzeyde alınmamış olması görülmektedir. Yeteli düzeyde eğitim almayan bireyler; finansal konularda alacakları kararlarda zorluk çekeceklerdir (Biçer ve Altan, 2016: 1513).

Gelişen finansal piyasalarla birlikte eğitimin önemi sürekli vurgulanmaktadır. Bu sebeple tüm ülkelerin ekonomik refah kapsamında takip edecekleri politikaların başında finansal okuryazarlık seviyelerini yükseltme olacaktır. Finansal okuryazarlık seviyesini yükseltmenin yolu finansal eğitim sürecinin dikkate alınması ve bu konuda planlamalar yapılmasıdır (Bayrakdaroğlu ve Bilge, 2018: 99-100).

2.4. YAŞ

Finansal konulardaki tercihleri etkileyen ve davranış yapısını oluşturan sürecin; sonradan edinilmeyip, temellerinin çocukluk yıllarından itibaren başladığı ve gelişim gösterdiği ifade edilmektedir. Erken yaşta alınan eğitimin, finansal bilgilerin davranışa dönüşmesinde büyük bir katkı sağladığı ifade edilir. Bu durumda aile içerisinde erken yaşta alınacak eğitimler ile bireylerin karşılaşacakları olumsuz sonuçlar engellenmiş olacaktır (Bayrakdaroğlu ve Bilge, 2018: 98).

Lusardi ve Mitchell (2011), çalışmalarında finansal okuryazarlık bilgi seviyesinin yaşla birlikte keskin bir şekilde düştüğünü görmüşlerdir. Bunun yanında yaşlı bireyler arasında mali hataların daha yaygın olduğu da araştırma sonuçlarında gözlemlenmiştir (Lusardi, 2012: 7). Genç yaştaki bireylerin finansal okuryazarlık sorularında diğer yaş gruplarından daha başarılı oldukları da çalışma sonuçlarında görülmektedir (Grohmann, 2018: 130).

2.5. AİLE EĞİTİMİ

Finansal gelişim kapsamlı bir süreçken finansal okuryazarlığın tabana yayılmamış olması günümüzün geniş kapsamlı bir sorunlarından biridir. Finansal bilginin tabana yayılması tipik olarak finansal altyapının iyileştirilmesiyle ele alınırken, bize de aynı zamanda gösteriyor ki daha yüksek düzeyde finansal okuryazarlığa sahip bireyler bu bilginin tabana yayılmasında büyük bir etkiye sahiptir (Grohmann, Klühs, ve Menkhoff, 2018: 84).

Gençlerin finansal okuryazarlıklarını geliştirmek için sahip olabilecekleri fırsatlar, diğer katkı olanaklarının yanı sıra, aile üyeleri arasındaki ortalama finansal bilgi düzeyine ve gençlerin yetişkinlerle parasal konuları konuşma ve tartışma sıklığına bağlıdır (Herrero, Velasco ve Campillo, 2018: 337). Demografik ve ekonomik özellikler, katılımcıların finansal okuryazarlığının doğrudan ebeveynlerinin eğitimiyle (özellikle anneleri) önemli ölçüde ilişkili olduğunu göstermektedir. Diğer bir deyişle, finansal okuryazarlık ilk olarak ailede, belki de ebeveynlerin tasarruf ve yatırım alışkanlıklarını gözlemleyerek veya finansal eğitim alarak başlayabilir (Lusardi, 2012: 8).

Finansal okuryazarlığın kökenlerini açıklayabilecek başka bulgular da var. Örneğin, finansal okuryazarlık, aile geçmişi ile ilişkilidir. Lusardi, Mitchell ve Curto'nun (2010) panel veri yöntemiyle 23-28 yaş arasındaki bireylerin finansal okuryazarlıklarını içinde büyüdükleri hanelerin belirli özellikleriyle ilişkilendirebildiler.

Lusardi ve diğ. (2010) U.S. National Longitudinal Survey of Youth'tan almış oldukları verilerle yaptıkları çalışmalarında, finansal okuryazarlığın sonradan edinilen bilgiler ve aile içerisindeki temel eğitimlere ek olarak aile geçmişinden gelen bir yetenek olduğunu da öne sürmektedirler. Araştırma sonucuna göre finansal okuryazarlık düzeyi, aile içerisindeki bireyler arasından en çok annenin eğitim düzeyine, ailenin genel maddi durumuna ve gelecekle ilgili gelmesi beklenen toplu tasarrufa bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Burada bulunan sonuca bakılırsa, çocukların almış olduğu mirası etkili alanlarda değerlendirebilmek için finansal okuryazar olmak istedikleri anlaşılabilir.

2.6. ÖĞRENCİLERİN LİSANS PROGRAMLARI

Er ve diğ. (2014) finansal risklerin sistemden bireye aktarılması nedeniyle bireylerden bu riskin farkında olup başarılı bir şekilde yönetmeleri gerektiğinden söz eder. Bu açıdan bakınca tüm kesimlerinin finansal okuryazar bir birey haline dönüşmesi gerekmektedir. Finansal okuryazarlık için yapılacak önemli adımlar ancak devletlerin gözlemleyerek alacakları politikalar ile mümkün olacaktır. Eğitim programlarının daha geniş bir tabana yayılması bu eğitimlerin ancak kamu otoriteleri tarafından hazırlanması ile mümkün olacaktır. Bu programlar hazırlanmadan önce bireylerin finansal okuryazarlıklarının tespit edilmesi ve ona göre programlar hazırlanması gerekmektedir.

İhtiyaçlara göre eğitim düzenlemesi finansal okuryazarlık açısından daha sağlıklı sonuçlar verecektir. Finansal okuryazarlığın eğitim odaklı olması ve eğitim programları sayesinde kazanılan bir yetenek olduğunu varsayan çalışmada, eğitim programlarının içeriği ve bireyler üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazar olmaları önemli bir unsurdur. Çünkü finansal okuryazarlığın öneminin hissedildiği kurumlardan biri de gelecekte çalışma hayatına atılacak kesimin oluşturduğu üniversitelerdir (Er ve diğ., 2014: 113).

Finansal okuryazarlık kıyaslaması sonucunda, lisans programlarının finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılabilir. Chen ve Volpe (2002), İşletme bölümünde okuyan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin diğer bölümlerde öğrenim gören öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna varmışlardır. Bu yaklaşımda öğrencilerin eğitim gördükleri fakültede görmüş oldukları derslerin finansal farkındalık oluşturabileceği sonucuna varılmaktadır.

2.7. DİN

İslam, bilgiye büyük önem verir. İmam Tirmizi'nin rivayet ettiği bir hadiste, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) "Bilgi aramak her Müslüman için farzdır" dediği rivayet edilmektedir. Bu nedenle Müslümanların ibadetlerle ilgili konularda olduğu kadar ticaret, ekonomi ve mali işler de dahil olmak üzere sıradan hayat meseleleriyle ilgili konularda da bilgili olmaları gerekmektedir.

İslami Finansal Okuryazarlığın (IFL) her Müslüman için dini bir görev olduğu vurgulanmalıdır. Bir Müslüman'ın, ekonomik ve mali işlerini düzenleyen çeşitli kural ve düzenlemelere aşina olması gerekmektedir. Finansal okuryazarlığa artan ilgi, gençler arasında artan borçluluk düzeyine bağlanıyor. İmam Ahmed'in rivayet ettiği ve Hz. Muhammed (s.a.v.)'in: "Borçlara karşı dikkatli olun, cidden geceleri üzüntü ve gündüz utançtır", sözü, borçlu olmanın sadece mali yük artışına değil, duygusal yüke de yol açtığını vurgulamaktadır (Abdul Rahim, Abdul Rashid ve Hamed, 2016: 32).

2.8. MEDENİ DURUM

Araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalara göz atıldığında bireylerin evli ya da bekar olması ve çocuklarının olması gibi faktörlerin incelenmesi sonrası medeni durum halinin finansal okuryazarlık düzeylerini etkileyen bir değişken olduğu sonucuna varılmıştır (Kılıç, 2016: 30). Taft ve diğerleri de çalışmalarında, evli kişilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek çıktığı sonucuna ulaşmışlardır (Taft ve diğ., 2013: 70).

2.9. SERVET

Bireyler finansal okuryazar olabilmek için gereken bilgi ve becerileri kendileri de edinebilmektedir. Çağımızın en büyük icatlarından biri olan internet sayesinde ve çevrelerinden bireylerin finansal bilgilere ulaşması kolay hale gelmiştir. Finansal okuryazar olabilmek için yeterli bilgi donanımına sahip olmak kuşkusuz zaman almaktadır. Yeterli zenginliğe sahip olan bireyler ise hiçbir finansal bilgiye ihtiyaç duymadan servetlerinin oldukça küçük bir dilimini finansal danışmanlara ayırarak her türlü finansal uygulamaya erişebilmektedirler. Ancak bu bireylerin daha fazla finansal işlem yapıyor olması diğer bireylere göre daha fazla finansal okuryazar olduğunu göstermemektedir (Öztürk, 2014: 21).

2.10. FİNANSMANI YÖNETME YETENEĞİ

Finansal okuryazarlığın birçok kavramsal tanımı içerisinde, bireylerin finanslarını yönetmek için bazı yeteneklere sahip olması gerektiğinden söz eder. Bunlar:

- Nakit kaynaklarını ve ödeme yükümlülüklerini takip etme becerisi,
- Tasarruf için nasıl hesap açılacağı ve kredi için nasıl başvurulacağı hakkında bilgi,
- Sağlık ve hayat sigortası hakkında temel anlayış,
- Rakip teklifleri karşılaştırma yeteneği ve
- Gelecekteki finansal ihtiyaçlar için planlama yapma yeteneğidir (Remund, 2010: 280).

Asıl önemli nokta, finansal okuryazarlığın sadece bir bilgi ölçüsü olmanın ötesinde olduğudur. Finansal okuryazarlık, kişinin parayla ilgili bir dizi görevi yerine getirme yeteneğini yani bu parayı kazanmak, korumak ve harcamak gibi yeteneklerini yansıtır (Remund, 2010: 281).

Karar verme becerileri, finansal okuryazarlığın çoğu tanımını büyük ölçüde etkiliyor. Bilim adamları ve diğer araştırmacılar doğru karar vermenin finansal okuryazarlık düzeyine bağlı olduğunu savunmaktadır. Finansal piyasada yer alan araçların artmasıyla beraber bu kaynaklara ulaşma konusunda yaşanan zorluklar finansal karar alma becerilerini büyük ölçüde etkiler (Remund, 2010: 281).

2.11. FİNANSAL REFAH

Finansal okuryazarlık için gerekli yeteneklerden biri bu konuda yaşanabilecek sorunlar için çözüm üretebilme, bir diğeri de bu sorunları önceden anlayıp davranışlarını bu doğrultuda belirleyebilme yeteneğidir. Sorunlar ve risklerden kaçınan bireyler finansal refahlarını arttırdığından, daha mutlu ve sağlıklı bir hayat sürdürebilirler (Öztürk, 2014: 18).

Finansal okuryazarlık aynı zamanda bireyin motivasyonu ve dolayısıyla çalıştığı kuruma katkısı üzerinde olumlu yönde etkili olmaktadır. Literatürde bireylerin güçlü finansal okuryazarlık düzeyine sahip olması durumunda iş aktivitesinde ve verimlilikte şirketlere ekstra kazanç sağladığı yönünde sonuçlar bulunmaktadır. Bireylerin mali problemleri ile mücadele etmeleri; yüksek oranda işe gelmeme sorunu, sık telefon görüşmeleri, odaklanma eksikliği hatta hırsızlık gibi olumuz davranış sergilemelerine sebep olmaktadır (Haydari, 2018: 11).

2.12. FİNANSAL MEMNUNİYET

Loibl ve Hira (2005), bireylerin finansal uygulamaları kendilerinin öğrenmeleri ve finansal okuryazarlık seviyelerini yükseltmelerinin mümkün olduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda daha fazla finansal okuryazar olan bireylerin finansal memnuniyetlerinin de yüksek düzeyde olduğu ve bu durumun kariyer hayatlarında da pozitif bir etkiye sahip olduğunu vurgulamışlardır.

Finansal memnuniyet, finansal okuryazarlığı etkileyen olumlu faktörlerden biridir. Yapılan araştırmalara göre finansal okuryazarlığa teşvik eden durumlardan biri de finansal memnuniyetsizliktir. Finansal memnuniyetin olmaması bireylerde kaygı, korku gibi psikolojik yüke yol açar; bireyler bu sonuçlardan kurtulmak ya da kaçınmak için, finansal okuryazar birey olmaya çaba gösterirler (Murphy, 2013: 74).

2.1.13. MATEMATİK YETENEĞİ

Chen ve Volpe (2002) finansal okuryazarlık kavramını en temel anlamda; okuma, yazma ve konuşma becerisi olarak tanımlamıştır. O halde, parayı yönetmeyi öğrenmek, basitçe okumayı, yazmayı ve konuşmayı öğrenmekten daha karmaşık bir yol ve hedef içerir.

Sole (2021) üniversite öğrencilerinin, lise öğrencilerinden veya genç yetişkinlerden daha fazla finansal okuryazar olduklarını tespit etmiştir. Ancak finansal okuryazarlık anlayışlarında boşluklar vardır. Eğitimcilerin gerçek hayat ile bağlantılı finans bilgisini, finansal okuryazarlığın geniş kitlelerce merak uyandırma özelliği ile birleştirmesi iyi sonuçlar doğuracaktır.

Bu durum finansal okuryazarlığı çeşitli matematik kurslarına kolayca entegre edilebilecek önemli bir disiplinler arası konu haline getirmektedir. Ayrıca, finans hakkında bilgi edinmek, öğrencilerin genellikle temel matematik uygulamalarına ve ekonomiye dayanan kamu politikası kararlarını anlamalarına da yardımcı olacaktır (Sole, 2021: 153).

Maliyet ve kazanç hesaplamalarında, matematiğin farklı bir alt dalı yani "Finansal Matematik" kullanılır. Paranın zaman değerini ve faizi dikkate alan matematik, finansal yönetim alanında, kişilerin ve kurumların hayatında önemli bir rol oynar. Finansal matematik kavramı, günlük hayatta karşımıza sürekli çıkmaktadır. Mevduat faiz oranı ile tahvil getirisini kıyaslamaktan tutun da, ihtiyaç kredisinin hesaplamasına kadar birçok konuda hayatın içerisinde yer almaktadır (Yardımcıoğlu ve Yörük, 2016: 176).

Bir yapı olarak finansal okuryazarlığın önemli bir kısmının aritmetik bilim olduğunu söyleyebiliriz. Sayısallık, temel sayısal kavramları, nicel tahminleri, olasılıkları ve oranları işleme yeteneği olarak tanımlanabilir. Sorular genellikle enflasyon, faiz oranları ve risk çeşitliliği gibi finansal kavramların bilgisini ölçmeye yöneliktir ancak kavramsal anlayışın ötesinde, bu sorulardan ikisi, sayıların, yüzdelerin ve hesaplama prosedürlerinin sağlam bir şekilde kavranmasını gerektiren türdendir. Bu nedenle, "finansal okuryazarlık" yapısının önemli bir kısmı aslında matematik ile açıklanabilir, bu sayede matematik, kavramsal finans bilgisine dayalı finansal karar vermenin arkasındaki hesaplama motorunu oluşturur (Skagerlund ve diğ., 2018: 19).

2.14. FİNANSAL TAVSİYELER

Finansal tavsiye özellikle finansal okuryazarlığın belirli bir düzeyin altında olduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır. Finansal tavsiyeler, yalnızca çeşitli finansal ürünlerin risk ve getirilerini değerlendirmeye yardımcı olmakla kalmaz aynı zamanda bireylerin portföylerini çeşitlendirmeye ve portföy getirilerini artırmaya da yardımcı olur. Düşük finansal okuryazarlığa sahip bireylerin servetlerini yönetmeye yardımcı olacak finansal tavsiyelere ihtiyaçları vardır. Borsaya odaklanmak, finansal tavsiyelerin etkisini daha iyi belirlemeye yardımcı olabilir.

Ekonomi alanında erken yaşta alınması gereken eğitim ve finansal okuryazarlığın oluşumu için kritik olan faktörlerin analiz edilmesi genellikle uzun bir zaman alır. Bu yüzden finansal tavsiye almak daha kolay bir yol gibi görünmektedir. Finansal piyasanın karmaşıklığı da finansal tavsiye talebini artırmıştır. Bu nedenle yeterli düzeyde finansal okuryazarlığa sahip olmayan bireylerin finansal tavsiye alma gereksinimlerini arttırmıştır. Bu durumlar, finansal tavsiyeye olan ilginin giderek artmasına sebep olmaktadır (Pan, Wu ve Zhang, 2020: 1).

2.15. TASARRUF VE EMEKLİLİK

Zamanla bireylerin finansal karar vermelerinde iyi donanımlı olup olmadığı keşfedilmeye başlanmıştır. Finansal okuryazarlık, finansal davranışın çeşitli göstergeleriyle ilişkilendirilmiştir. Örneğin, düşük finansal okuryazar olanların emeklilik için planlama yapma olasılığının daha düşük olduğu, daha az okuryazar bireylerin daha düşük ücretlerle yatırım fonlarını seçme olasılıklarının da düşük olduğu görülmüştür (Lusardi ve Scheresberg, 2013: 5).

Finansal okuryazarlığın bileşenleri (para yönetimi ve tasarruf, kredi ve kredi yönetimi, finansal ve yatırım planlaması ve sigorta ve emeklilik planlaması) olumlu ve önemli ölçüde hayat sigortasına sahip olmakla ilişkilidir. Cinsiyet, medeni durum ve bireylerin ortalama yıllık gelirleri gibi faktörler (bundan sonra "kişisel gelir" olarak anılacaktır) hayat sigortası talebinin de finansal okuryazarlığı etkileyen kritik faktörler arasında yer aldığı gözlemlenmiştir (Lin, Hsiao ve Yeh, 2017: 219).

Lin, Hsiao ve Yeh (2017) yaptıkları bir araştırmada finansal okuryazarlığı yüksek olan kişilerin hayat sigortası satın alma olasılığının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca kadınların hayat sigortasına katılım oranı erkeklere göre daha yüksekken evlilerin evli olmayanlara göre daha yüksek bir hayat sigortasına katılım oranına sahip olduğu görünmektedir.

Lusardi ve Mitchell (2011)'e göre de finansal okuryazarlığın emeklilik planlaması üzerindeki etkileri hafife alınmamalıdır. Çünkü finansal okuryazarlık, emeklilik güvenliği için kritik bir öneme sahiptir.

Geçmişte yaşlı işçiler, emeklilik planları hakkında Sosyal Güvenlik ve işveren tarafından tanımlanmış sosyal yardım emekliliğine güveniyordu ama günümüzde emeklilik düzenlemelerindeki değişiklikler ile tasarruf ve yatırım sorumluluğu işçilere ve emeklilere yüklenmiştir. Bu durum bireylerin daha fazla sorumlu olmaları ve finansman alanında daha bilgili bireyler olmaları konusunu gündeme getirmektedir. Bu sonuçlar, insanların ne kadar tasarruf edeceklerine ve nereye yatırım yapacaklarına karar vermeleri ve emeklilik sırasında gerekli planlamaları yapmaları hususunda önemli ölçütlerdendir (Lusardi ve Mitchell, 2014: 6).

2.16. BORÇLANMA DAVRANIŞI

Bireyler kendilerini eğitmemeleri sonucunda tek finansal araç olarak kredi kartı kullanımını düşünüp, araştırma yapmadan kredi kartına yönelerek borçlarında artışa sebep olurlar (Kılıç, 2016: 34). Tüketici kredisinin ihtiyatlı kullanımı için özdenetim ve finansal organizasyon gereklidir. Bunlardan herhangi birinin eksikliği, borç sorunlarıyla karşılaşmada doğal bir sonuç oluşturur (Gathergood, 2012: 591).

Hemen her bireyin, belirli bir gelire sahip olduğu ve gelirlerinin kullanımı için çeşitli alternatiflerinin olduğu söylenebilir. Bireyler gelirlerinin bütün kısmını tüketebilir, bunun aksine gelirinin bir kısmını tüketime ayırıp kalanını çeşitli birikim araçlarını tercih ederek tasarruf yapabilir ya da gelirinin bir kısmını tüketip kalanını yatırıma dönüştürebilir. Bu durumda bireyler tüketim, tasarruf ve yatırım modellerinin hepsini beraber sergileyebilir. Birey borçlanma modelini kullanarak gelirinden fazla harcama da yapabilir.

Finansal okuryazarlık faktörleri incelendiğinde, tasarruf sahiplerinin borçlanma davranışının da içerisinde bulunduğu görülmektedir. Örneğin, aşırı borçlanma, finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olması durumunda oluşan bir durumdur. Bilinçli bireyler daha düşük maliyetli tüketici kredisi seçerken aynı zamanda kredi kartı borcunun geri ödenmesinde de daha az sorun yaşarlar. Dolayısıyla, finansal okuryazarlık düzeyinin geliştirilerek bireylerin daha bilinçli borçlanma kararları vermeleri gerektiği önerilmektedir. Finansal okuryazarlık düzeyi yüksek bireyler aşırı borçluluk durumundan kaçınır ve daha sağlıklı kararlar alarak bilinçli kredi kullanımı davranışı sergilerler (Grohmann, 2018: 130).

2.17. PARA YÖNETİMİ

Birçok aile çocuklarının para yönetimi davranışları konusunda "kendi kendine yetebilme" becerisine sahip olmasını amaçlar. Bu amaca bağlı kalarak; ailelerin çocukların yaşlarına uygun sorumluluklar vermesi onları geliştiren tutum ve davranış içerisinde olmalarına yardımcı olacaktır (Bayram, 2010: 26).

Para yönetimi; bireylerin paralarını nasıl yönetecekleri, faturalarını nasıl ödeyeceği, bütçelerini yaparken nelere dikkat edecekleri ve bütçe planlamasını nasıl yapacaklarını açıklamaya yarayan bir kavramdır. Para yönetimini yapabilmek için ise finansal okuryazar olmaya ihtiyaç duyulmaktadır (Öztürk ve Demir, 2015: 119).

Para yönetimi, finansal okuryazarlığın olduğu literatürdeki çalışmalarda etkili faktörler arasında yer almaktadır. Bireylerin tüm davranışları finansal okuryazarlık düzeylerine göre değişiklik gösterir. Finansal okuryazarlık eğitimi alan bireylerin finansal bilgi düzeyleri artış gösterirken, bu doğrultuda bireylerin birikim yapma davranışlarında da artış görülmektedir (Kılıç, 2016: 35).

2.18. PORTFÖY SEÇİMİ

Yapılan çalışmalar sonucunda yatırım kararları açısından bakıldığında portföy çeşitlendirmesi de finansal okuryazarlığı önemli ölçüde etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Finans piyasasının sürekli gelişmesiyle birlikte, finansal ürünler çeşitleniyor ve karmaşık hale geliyor, bu haneler finansal piyasada giderek daha aktif bir şekilde yer alıyor. Bununla birlikte, finansal bilgilerden yoksun olan bireyler, yatırım kararlarını nasıl vereceklerini bilmemektedir (Zou ve Deng, 2019: 53).

Yüksek finansal okuryazar bireylerin portföylerinde daha fazla seçenek bulundurarak yatırımlarını çeşitlendirdiği görülmüştür. Finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bireyler riskleri önceden tanıyarak hareket ederler ve riski azaltmak için cüzdanlarında çeşitli araçları barındırarak daha bilinçli davranışlar sergilerler (Kılıç, 2016: 37).

Bilindiği üzere ekonominin dinamik yapısı nedeniyle ekonomik koşullarda değişiklik olabilir. Bu nedenle, menkul kıymetlere yatırım yapan kişi veya kurumların portföylerinde değişiklik yapabilmektedir. Örneğin bazı menkul kıymetleri çıkarıp satmaları, yerlerine yenilerini almaları gerekebilir. Portföyden hangi menkul kıymetlerin ne zaman satılacağı ve yerlerine hangi kıymetlerin ne zaman alınacağına karar vermek, uzmanlık ve sorumluluk isteyen bir konudur. Bunun için portföy yönetim şirketleri gibi uzman kuruluşlar ve portföy yöneticiliği meslekleri gelişmiştir. Yatırımcıların ihtiyaçlarına göre portföye çeşitli menkul kıymetleri almak ve yatırım amaçlarına uygun olarak portföyü yönetmek için bu kuruluşlara ve yöneticilere ihtiyaç duyulmaktadır (Korkmaz ve Ceylan, 2017: 166).

2.20. ENFLASYON BEKLENTİSİ

Enflasyon; bir ekonomide fiyatlar genel seviyesinin sürekli olarak yükselmesine denir. Bir ülkede yaşanan en önemli sorunlardan bir tanesi enflasyondur. Gelişmiş ya da az gelişmiş tüm ülkelerde bu durum söz konusudur. Gelişmiş ülkelerdeki enflasyon oranı düşük olsa da kontrol elden bırakıldığı takdirde artış gösterebilir. Enflasyon her zaman aynı nedenden kaynaklanmadığı gibi aynı oranda da olmaz (Çelik, 2010: 167).

2.21. LİTERATÜR TARAMASI

Yücel (2021), çalışmasında Kırıkkale'de öğrenim gören lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin ölçülmesini amaçlamıştır. Bu kapsamda anket sonucuna göre finansal okuryazarlık düzeyi orta düzeyde bulunmuştur. Öğrencilerin para yönetiminde kendilerini yeterli gördüğü ve para harcarken ortalama ekonomik davranışlar sergilediği ancak finansal bilgilerinin yetersiz olduğu anlaşılmıştır (Yücel, 2021: 93).

Bedir (2020) yapmış olduğu çalışmada Hatay ilinde; hizmet, ticari işletme ve üretim sektörlerinde faaliyet gösteren yöneticiler ve çalışanların finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarını belirlemeye çalışmıştır.

Araştırma sonucuna göre; ilgi faktörünün cinsiyet, yaş, eğitim ve sektöre göre değişmediği, sadece göreve göre değişkenlik gösterdiği; algı faktörünün yaş, eğitim ve sektöre göre değişmediği, ancak cinsiyete ve göreve göre değişkenlik gösterdiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca tutum faktörünün sadece sektöre göre farklılık göstermediği, cinsiyet, yaş, eğitim ve göreve göre değişkenlik gösterdiği tespit edilirken; harcama faktörünün yaş, sektör ve göreve göre değişkenlik gösterdiği sonuçlarına ulaşılmıştır (Bedir, 2020: 87-88).

Çelikten (2020) çalışmasında, ilkokul öğrencileri için geliştirilmiş Marmara Finansal Okuryazarlık Programını ve bu programın öğrencilerin finansal okuryazarlık tutum ve davranışları ile akademik başarılarına etkisini incelemiştir. Bu araştırmanın sonuçları, okul temelli finansal eğitimin finansal okuryazarlık becerisinin geliştirilmesinde etkili olduğunu göstermiştir. Ulaşılan sonuçlar erken yaşta okul temelli finansal okuryazarlık eğitimini savunan araştırmacılara destek niteliğinde bir kanıt sunmaktadır. Ayrıca, programlı ve sistemli bir finansal eğitimin erken yaşlardan itibaren okul programlarına dâhil edilmesi ya da ayrı bir ders olarak sunulmasının finansal okuryazarlığa önemli etkileri olabileceği sonucuna varmıştır. Ancak bu eğitim ile başarıya ulaşmada ön şart olarak okul ortamında tüm kesimlerin dâhil olabileceği bir şekilde tasarlanması gerektiğini savunmuştur (Çelikten, 2020: 209-210).

İstanbul ilindeki üniversitelerin sağlık yönetimi bölümlerinde lisansüstü öğrenim gören öğrenciler üzerinde yapılan tez çalışmasında, finansal okuryazarlık, finansal farkındalık ve temel finansal yönetim bilgisi düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, üniversitelerin sağlık yönetimi bölümlerinde lisansüstü eğitim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin ülkemiz genelinde yapılan araştırmalar ile tespit edilen finansal okuryazarlık düzeyinin üzerinde olduğunu söylemek mümkündür (Aktaş, 2020: 166).

Özbek (2019), çalışmasında bireylerin, finansal okuryazarlık ve sergilediği finansal davranışları üzerinde okul eğitiminin dışında ailesinin eğitim seviyesinin, ailede aldığı mali eğitimin ve çalışma hayatının ne derece etkili olduğunu ortaya koymayı amaçlamıştır.

Çalışmada, bireyin ekonomik kararları üzerinde ebeveynlerin, okul hayatının ve iş ile ilgili kazanımların bilgi bağlamında çok önemli olduğu üzerinde durulmuş ve bilhassa erken dönem denilen çocukluk döneminde elde edilen kazanımların bireyin finansal okuryazarlığı ve sergilediği finansal davranışlar üzerinde olumlu etkiler oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada, Uluslararası Bakalorya eğitim programı çerçevesinde erken dönem denilen çocukluk dönemini kapsayacak şekilde bireyin ekonomi ve finans eğitimi almasının finansal okuryazarlık seviyesi üzerinde olumlu etki yarattığı, finansal davranışları üzerinde ise bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır. Yapılan analizlerde, Uluslararası Bakalorya eğitimi alan öğrencilerin bu eğitimi almayan diğer öğrencilere göre daha iyi finansal okuryazarlık seviyesine sahip oldukları görülmüştür. Diğer taraftan finansal okuryazarlık seviyesi üzerinde sadece eğitimin etkili olmadığı, eğitim dışında aile geçmişinin, ebeveynlerin sağladığı finansal sosyalleşmenin ve çalışılarak kazanılan paranın etkisinin olduğunu da ifade etmek gerekir (Özbek, 2019: 162).

Akdeniz Üniversitesinde yapılan çalışmada finansal eğitim ve finansal okuryazarlık ilişkisi değerlendirilmiş ve katılımcıların, satın alma işlemlerinde satın alma güçlerine göre hareket edip riskleri sınırlandırma ve faiz ödemelerinden kaçınmak için zamanında ödemelerini gerçekleştirme davranışı sergiledikleri görülmüştür. Bu durum bireylerin riskten kaçınma olasılıklarının yüksek olduğu sonucunu doğurmaktadır (Karamelek, 2019: 53).

Saraç (2014), Dumlupınar Üniversitesi öğrencilerine uyguladığı anket ile finansal okuryazarlık oranlarını ölçmeye çalışmıştır. Araştırma sonucunda diğer çalışmalarla paralel bulgular elde edilmiştir. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin düşük oluşu ve bundan haberdar olmadıkları sonucuna varmıştır. Finans alanında ders alan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri dersi almayan diğer öğrencilere oranla yüksek çıkmıştır. Bunun sonucunda finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olması için finansal eğitimin tabana yayılması gerektiğini ve bunun ilköğretimden itibaren başlamasının da büyük faydalar getireceği düşünülmüştür. Tabana yayılan finansal eğitim bilinçli toplum yetiştireceğinden ekonomik büyüme ve kalkınmaya da destek olacağı düşünülmektedir (Saraç, 2014: 62).

Kayseri ilinde Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavir olarak faaliyet gösteren meslek mensuplarına yapılan araştırma sonucunda meslek mensuplarının çalışma sürelerine göre finansal okuryazarlık düzeylerinin farklılaştığı görülmektedir. Meslek mensuplarında çalışma sürelerine paralel olarak finansal okuryazarlık düzeylerinde de artış olduğu görülmüştür (Küçükaslan, 2017: 77).

Kılıç'ın (2016) Gaziantep ve çevre illerdeki üniversite öğrencileri üzerine yaptığı araştırmada finansal okuryazarlık düzeyleri ölçülmüş ve finansal refahı etkileyen değişkenler belirlenmiştir. Finansal okuryazarlık ölçeğine verilen cevaplar üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğunu göstermiştir. Yapılan analiz sonucunda finansal okuryazarlığı etkileyen değişkenler arasında bireysel yetkinlikler, finansal konuları içeren sosyal medya etkisi, cinsiyet ve ailenin gelir durumu değişkenlerinin yer aldığı görülmüştür (Kılıç, 2016: 115-116).

Lise öğrencilerine yönelik yapılan çalışmada öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini, finansal erişim, bilgi, tutum ve davranışları incelenmiştir. Katılımcıların finansal gelişmeleri takip etmede erkek öğrencilerin kadın öğrencilerden daha ilgili olduğu ve yaş ilerledikçe finansal olaylara ilgi düzeylerinde yükseliş olduğu sonucuna varılmıştır. Kadın öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri de diğer çalışmalara paralel olarak düşük çıkmıştır (Tosun, 2016: 124).

Hacettepe Üniversitesi öğrencileri üzerine yapılan çalışma sonucunda öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin orta düzeyde olduğu bulunmuştur. Çalışma sonucunda öğrencilerin en iyi oldukları alan temel para bilgisi iken en az bilgiye sahip oldukları alanın ise tasarruf ve yatırım alanı olduğu saptanmıştır. Bu çalışmada istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı ancak erkek öğrencilerin kadın öğrencilerden daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğu bulunmuştur.

Erciyes Üniversitesinde yapılan anketin sonuçlarında finansal eğitim almış öğrencilerin, finansal okuryazarlık düzeyi bu alanda ders almayan öğrencilere nazaran daha yüksek çıkmıştır. Bunların yanında erkek öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin kadın öğrencilerden daha iyi olduğu da sonuçlar arasındadır (Kahraman, 2015: 76).

Bayram (2010), yaptığı araştırmada İİBF ve Teknik ve Meslek Yüksekokulu öğrencilerinden oluşan örneklem ile finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye çalışmış ve buna bağlı olarak para yönetimi konusunda hangi davranışların gösterildiğini araştırmıştır. Sonuç olarak öğrencilerin düşük finansal okuryazarlık seviyesinde oldukları ama bu durumun farkında olmadıkları ortaya çıkmıştır. Yapılan analiz sonucunda öğrenciler finansal okuryazarlık kavramını düzenli tasarruf yapma, fatura ödemeleri konusunda dikkatli davranma ve finansal evrakları yanlarında tutma gibi sınırlı işlemler olarak düşünmektedirler (Bayram, 2010: 57).

2.22. HİPOTEZ GELİŞTİRME

İlgili literatürde buraya kadar anlatılan çalışmalar ve başlıklar ışığında, finansal okuryazarlığın üzerinde etkisi olabilecek birçok faktör olduğu görülmektedir. Özellikle, demografik faktörlerin finansal okuryazarlık seviyesi ile doğrudan bağlantısına dair birçok işaret bulunmaktadır.

Finansal okuryazarlık düzeyini ölçmeye yönelik yapılan çalışmalarda bireylerin finans alanındaki genel bilgi düzeyleri belirli demografik özellikler (cinsiyet, çalışma alanı, yaş vb.) ve farklı değişkenlere göre ölçümü sağlanır ve okuryazarlık düzeylerinde farklılık olup olmadığı da araştırılmaktadır. Bu bölümde bu bağlantılara dair çalışmalar detaylı şekilde incelenmiştir.

Anadolu Üniversitesi İİBF öğrencilerinin temel finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeye çalışan Temizel ve Bayram (2011) 433 öğrenciye uyguladığı anket sonuçlarına göre öğrencilerin finansal durumlarını yönetme hususunda olduklarından daha başarılı olarak gördükleri gözlemlenmiştir. Öğrencilerin ekonomik ve finansal gelişmeleri televizyon ve internet ile takip ettikleri görülmüştür. Temel finansal bilgiler ise ailede kazanılmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin finansal bilgi düzeylerini karşılaştırmayı ve finansal bilgi düzeylerinin kişisel finansman kararlarını etkileme düzeyini araştıran Chen ve Volpe (1998), 924 üniversite öğrencisine uygulamış oldukları anket sonuçlarında; öğrencilerin eğitim düzeyleri, cinsiyeti, yaşı, iş deneyimi ve etnik kökenleri ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar tespit etmişlerdir.

Öğrencilerin düşük finansal okuryazarlık düzeylerine bağlı olarak finansal kararlar verme konularında zorlandıkları ve bu durumun da finansal eğitim yetersizliğinden kaynaklandığı tespit edilmiştir.

Kaya (2019), finansal okuryazarlığın bileşenlerinin ve öneminin ortaya konularak banka müşterileri bağlamında toplumda finansal okuryazarlık düzeyinin ve taşıdığı özelliklerin tespit edilmesine yönelik hazırladığı tezde Cumhuriyet Üniversitesi İİBF öğrencileri çalışma anakütlesini oluşturmuştur. Cinsiyet, sınıf, bölüm ve genel not ortalaması gibi demografik değişkenler ile fakültede verilen muhasebe-finansman ve diğer derslerin finansal okuryazarlık düzeyi üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Katılımcıların kendilerini genel olarak orta seviyede finansal okuryazar olarak tanımlaması, öğrencilerin kendilerini olduğundan çok farklı ya da iyi göstermeye çalışmadıkları sonucunu da vermiştir.

Lusardi ve Mitchell (2011) yaptıkları çalışma sonrasında genel olarak erkeklerin kadınlara göre daha yüksek düzeyde finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduklarını ve bunlara ek olarak eğitim seviyesi arttıkça finansal okuryazarlık düzeylerinin arttığını, orta yaş bireylerin genç ve yaşlı bireylere göre daha yüksek bir düzeyde olduğunu belirtmişlerdir.

Finansal okuryazarlık düzeyinin cinsiyete göre değiştiğini ispatlayan birçok çalışma mevcuttur (Chen ve Volpe, 2002: 294; Worthington, 2006: 73; Adeleke, 2013 ve Hanley, 2010: 650). Bahsi geçen çalışma sonuçlarında erkeklerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri kadınlara oranla daha yüksek çıkmıştır.

Bu doğrultuda tez çalışmasında, sosyo-demografik değişkenlerinin yanı sıra finansal okuryazarlıkların kategorize edildiği alt gruplar bağlamında da analizler yapılması hedeflenmiş ve aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Bu bağlamda araştırmanın ilk hipotezi alt hipotezleri ile beraber şu şekilde oluşturulmuştur.

H_1: Kadın akademisyenler ile erkek akademisyenlerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H_{1a}: TDEF kategorisinde kadın akademisyenler ile erkek akademisyenlerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H_{1b}: BB kategorisinde kadın akademisyenler ile erkek akademisyenlerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H_{1c}: ES kategorisinde kadın akademisyenler ile erkek akademisyenlerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H_{1d}: FT kategorisinde kadın akademisyenler ile erkek akademisyenlerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında bir farklılık vardır.

H_{1e}: Y kategorisinde kadın akademisyenler ile erkek akademisyenlerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H_{1f}: VM kategorisinde kadın akademisyenler ile erkek akademisyenlerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H_{1g}: MFH kategorisinde kadın akademisyenler ile erkek akademisyenlerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H_{1h}: GF kategorisinde kadın akademisyenler ile erkek akademisyenlerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Durmuşkaya ve Kavas (2018) yaptıkları araştırmada, 415 akademisyenin katılım göstermiş ve erkek akademisyenlerin genel araştırma sonuçları ile aynı olarak kadınlardan, Sosyal Bilimler alanında çalışan akademisyenlerin de diğer alanlarda çalışanla akademisyenlerden daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğu sonucuna varmışlardır. Anket sonuçlarında akademisyenlerin yaşları ile doğru orantılı olarak finansal okuryazarlık düzeylerinde de artış görülmüştür. Analizler sonucunda finansal okuryazarlık düzeylerindeki bu artış yaş ile incelendiğinde istatistiki açıdan da anlamlı sonuçlanmıştır (Durmuşkaya ve Kavas, 2018: 934).

Bu doğrultuda çalışmanın ikinci ve üçüncü hipotezleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

H2: Finansal okuryazarlık düzeyi akademisyenlerin yaşlarına göre farklılık göstermektedir.

H3: Akademisyenlerin çalışma alanları ile finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Çalışmasında finansal okuryazarlık konusunda her kesimden toplumun bilinçlenmesine katkıda bulunmayı amaçlayan Satoğlu (2014) bu kapsamda finansal okuryazar olan bireysel yatırımcının kendisini nasıl koruması gerektiği üzerinde durmuştur. Araştırma sonucunda, eğitim düzeyi ile beraber finansal okuryazarlık seviyelerinin de arttığı ve finansal okuryazarlık düzeyleri arttıkça da bireysel korunma seviyelerinin arttığı tespit edilmiş ve bu durumda sonuçların çalışma hipotezlerini doğruladığı ortaya çıkmıştır.

Durmuşkaya ve Kavas (2018) çalışmalarında akademik unvanlar ile finansal okuryazarlık düzeyi incelendiğinde araştırma görevlileri ile öğretim görevlileri ve öğretim üyeleri arasında anlamlı bir fark çıkmış ve araştırma görevlilerinin daha düşük finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir (Durmuşkaya ve Kavas, 2018: 935).

Bu bilgiler çalışmanın dördüncü, beşinci ve altıncı hipotezlerini belirlemiştir;

H4: Akademisyenlerin akademik kadroları ile finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H5: Akademisyenlerin medeni durum ile finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H6: Akademisyenlerin güncel finans başarı düzeyleri ile ortalama genel başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİCLE ÜNİVERSİTESİ AKADEMİSYENLERİNİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın amacı ve önemine, evren ve örneklemine, araştırma sınırlılıkları, yöntem, araştırmada kullanılan ölçekler, verilerin analizi ve bulgulara yer verilmiştir.

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışmada, Dicle Üniversitesi akademik personelinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Akademik personelin finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeye dönük hazırlanan çalışma; anakütlesini akademik personelin oluşturduğu çalışmalardaki yetersizlik sebebiyle özgün çalışma olarak görülmektedir. Aynı zamanda çalışma akademik alanda benzer çalışmalar yapacak kişilere de yardımcı olacaktır.

3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Bu çalışma ile eğitim seviyesi genel ortalamaya göre yüksek olan akademisyenlerin finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda çalışmanın evrenini Diyarbakır ilinde bulunan Dicle Üniversitesi'ndeki akademisyenler oluşturmaktadır.

Araştırmada anakütlenin tamamına ulaşmak hedeflenmiştir. Dünya genelinde Mart 2020'den beri yaşanan salgın hastalık nedeniyle fakültelerde yüz yüze anket çalışmasında istenilen sonuca ulaşamayınca bu yönteme ek olarak e-mail ve bilgi işlem sistemlerine gönderilen link yardımı ile ve online olarak da veriler toplanmaya çalışılmıştır. Bu sebeplerden ötürü araştırmada kolayda örneklem yöntemi kullanılmıştır.

Evren büyüklüğümüz için %95 güvenilirlik düzeylerinde kabul edilebilir asgari örneklem büyüklüğü 322 iken (Gürbüz ve Şahin, 2018: 130) mevcut örneklemimizin düşük kaldığı görülmüş ancak analiz sonuçlarında verilerin dağılımları normal seyrettiğinden ve araştırma sınırlılıkları (zaman, salgın vb.) nedeniyle ulaşılan örneklem büyüklüğünün kabul edilebilir olduğu düşünülmüştür.

Fakülte içerisinde anket çalışmasında yer almak isteyen tüm akademisyenlere anket uygulanmıştır. Bu doğrultuda, araştırmanın anakütlesini 1887 akademisyen oluşturmuştur. Bu evren içerisinden 206 kişiye ulaşılabilmiştir. Buna göre, çalışmanın örneklemini 206 akademisyen oluşmaktadır. Araştırmaya dâhil edilen fakülteler Tablo 3.1'deki gibi olup fakülteler; sosyal bilimler, eğitim bilimleri, fen bilimleri ve sağlık bilimleri olarak gruplanmıştır:

Tablo 3. 1 Araştırmaya Dahil Edilen Fakülteler / Çalışma Alanları

Çalışma Alanları	Fakülteler
Sosyal Bilimler	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
	İlahiyat Fakültesi
	İletişim Fakültesi
	Sanat ve Tasarımı Fakültesi
	Hukuk Fakültesi
	Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu
	Sivil Havacılık Yüksek Okulu
	Devlet Konservatuvarı
	Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu
	Adalet Meslek Yüksek Okulu
	Edebiyat Fakültesi

Eğitim Bilimleri	Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi
	Yabancı Diller Yüksek Okulu
Fen Bilimleri	Mimarlık Fakültesi
	Mühendislik Fakültesi
	Ziraat Fakültesi
	Fen Fakültesi
	Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu
	Tarım Meslek Yüksek Okulu
Sağlık Bilimleri	Tıp Fakültesi
	Diş Hekimliği Fakültesi
	Eczacılık Fakültesi
	Veteriner Fakültesi
	Atatürk Sağlık Yüksek Okulu
	Atatürk Sağlık Meslek Yüksek Okulu

3.3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Çalışmada kullanılan veriler, 2020 - 2021 eğitim ve öğretim döneminde yüz yüze, e-mail ve online anket formunun akademisyen bilgi sistemlerine iletimi sağlanarak toplanmıştır. Çalışmada anakütlenin tamamına ulaşmak hedeflendiği için öncelikle Dicle Üniversitesi'ne bağlı tüm fakülteler hedef olarak belirlenmiştir. Kolayda örneklem yöntemi kullanılarak veriler toplanmaya çalışılmıştır.

Anketi uygulamak için gerekli Etik Kurul izni rektörlüğe başvurularak alınmış ve uygulamaya başlanmıştır. Etik Kurul Onay Belgesi ekte (ek: 2) sunulmuştur. Anket uygulaması gönüllülük esası ile yapılmış olup, anketi doldurmak istemeyen akademisyenler çalışmaya katılım sağlamamıştır. Anketin doldurulma süresi ortalama 20 dakika civarında olmuştur.

Bireylerin finans bilgilerini ölçmek için 38 adet soru sorularak finansal okuryazarlık düzeylerinin tespiti hedeflenmiştir. Sorular genel olarak; temel ekonomi, bireysel bankacılık, emeklilik ve sigorta, finansal tablolar, yatırım ve matematik ve faiz hesaplamaları konuları üzerinde yoğunlaştırılmıştır.

Çalışmada kullanılan anket sekiz bölümden oluşmaktadır. İlk yedi bölüm finansal okuryazarlık bilgi düzeyi ölçümüne yönelik olurken son bölümü akademik personellerimizin profillerini ortaya çıkarmak amacıyla birtakım demografik soruları (cinsiyet, yaş, fakülte, unvan, vb..) içermektedir.

Birinci bölümde yer alan sorular ile akademik personellerin temel düzeyde ekonomi ve finans bilgilerini, ikinci bölümde bireysel bankacılık, üçüncü bölümde emeklilik ve sigortacılık, dördüncü bölümde finansal tablolar, beşinci bölümde yatırım, altıncı bölümde vergi ve mevzuat ve yedinci bölümde de genel matematik ve faiz hesaplamaları konusundaki bilgilerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Anketin sekizinci bölümünde ise akademik personelleri kategorize etmek amacıyla cinsiyet, yaş, fakülte, unvan, medeni durum, internet/mobil bankacılığı ve kredi kartı kullanıp kullanmadıkları gibi bir takım demografik sorulara revize edilerek yer verilmiştir.

Anketler SPSS programı ile çözümlenmiştir. Normal dağılım gösteren veriler, ANOVA, bağımsız gruplar t-testi ve eşli örneklemler t-testi ile normal dağılım göstermeyen veriler de Mann-Whitney U testi ile analiz edilmiştir. Böylece değişkenler ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı test edilmiştir. İki bağımsız örneklem ortalamasıyla ilgili olarak bağımsız gruplar t testi, iki ayrı örneklemin belirli bir değişkene ait ortalamalarının karşılaştırılması için kullanılmıştır. ANOVA testi grup ortalamaları ve bunlara bağlı olan işlemleri analiz etmek için kullanılmıştır. Parametrik olmayan iki bağımsız grup arasındaki farkı analiz etmek için kullandığımız bir diğer testte Mann-Whitney testidir (Gürbüz ve Şahin: 2018). Bağımlı örnek t-testi (eşli örneklemler t-testi) ise bir örneğin iki bağımlı değişkeni ile ilgili iki ölçüm arasında fark varsa bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla uygulanan bir analiz çeşididir (Güriş ve Astar, 2015: 205).

3.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI VE VARSAYIMLARI

Çalışma Dicle Üniversitesi akademik personellerini kapsamaktadır. Hem maliyet, hem zaman kısıtlaması göz önünde bulundurulduğunda ve Mart 2020 tarihinden beri yaşanan pandemi dolayısıyla anket toplama konusunda yaşanan zorluklar nedeniyle tüm personele ulaşmak mümkün olmamıştır. Bu nedenle Dicle Üniversitesi'nde bulunan 1887 akademik personelin 206 adedine ulaşılmıştır. Bu çalışmada aşağıdaki varsayımlar, araştırmaya gerek duyulmadan doğru kabul edilmektedir:

- Çalışmada, anketi cevaplayan akademisyenlerin dürüst davranarak doğru ve güvenilir cevaplar verdiği, soruların hipotezleri test edebilecek bir biçimde hazırlandığı varsayılmaktadır.
- Anketten elde edilen sonuçlar sadece Dicle Üniversitesi akademik personeline yönelik olarak genellenebilir.
- Araştırmada yararlanılan kaynaklar geçerli, güncel, doğru ve yeterli bilgiler sağlamaktadır.

3.5. ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÖLÇEKLER

Çalışmada kullanılan ölçeğin nasıl hazırlandığı ve çalışmada değişken olarak kullanılan bu ölçekten elde edilen skorların nasıl hesaplandığı bu bölümde detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Finansal okuryazarlık düzeyini ölçmeye yönelik yapılan çalışmalarda bireylerin finans alanındaki genel bilgi düzeylerinin ölçülmesinin yanı sıra belirli demografik özellikler (cinsiyet, yaş, medeni hal vb.) ve diğer değişkenlere göre aralarında istatistiksel olarak farklılık olup olmadığı da araştırılmıştır.

Araştırmacılar ve uygulayıcılar tarafından finansal okuryazarlığın literatürde çok farklı hedef kitlelerine uygulandığını görmek mümkündür. Yapılan çalışmaların hane halkı, kurumlar ve öğrencilere yönelik olduğu gözlemlenmiştir.

Finansal okuryazarlığı ölçmek için kullanılan yaygın bir ölçek olmamasının yanında literatürde geliştirilen birçok ölçek vardır. Ayrıca araştırmacılar her geçen gün yeni ölçekler geliştirmeye de devam etmektedirler.

Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyini ölçmek için Kılıç, Ata ve Seyrek'in (2015) geliştirdiği ölçek esas alınmıştır. Anket formundaki sorular, literatürde yer alan finansal bilgiyi ölçmede kullanılan sorular esas alınarak hazırlanmıştır. Kullanılan anket formunun bir örneği de ekte (ek: 1) sunulmuştur. İlk altı bölüm içerisindeki 32 adet soru "Doğru", "Yanlış" ve "Fikrim Yok" cevap seçenekleri ile oluşturulmuş olup 33. ve yedinci bölüm içerisindeki 34.-38. soruları kapsayan matematik ve faiz hesaplamaları grubu çoktan seçmeli olarak hazırlanmıştır.

Ölçek çalışmasında finans gündemini takip edip etmediklerini gözlemlemek amacıyla tüm sorular içerisinden 6 soru belirlenerek yeni bir alt kategori oluşturulmuştur (Kılıç, Ata, & Seyrek, 2015: 136). Bu soruların cevapları da güncel bilgilere göre yeniden kontrol edilerek revize edilmiştir. Bahsi geçen gündem finans bilgisini ölçmeye yönelik hazırlanan soruları ikinci, altıncı, on altıncı, on yedinci, yirmi dokuzuncu ve otuz üçüncü sorular oluşturmaktadır.

Ölçek kategorileri aşağıdaki gibi düzenlenmiştir:

- *Temel Düzeyde Ekonomi ve Finans Kategorisi:* 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7. ve 8. soruları kapsayan bölüm, katılımcıların temel düzeyde sahip oldukları finans bilgilerini puanlamayı amaçlamıştır.

- *Bireysel Bankacılık Kategorisi:* 9., 10., 11., 12., 13. ve 14. sorulardan oluşmaktadır. Bu kategori, katılımcıların bireysel bankacılık alanındaki bilgi düzeyini ölçmeye yönelik oluşturulmuştur.

- *Emeklilik ve Sigortacılık:* Bu kategori 15., 16., 17., 18. ve 19. soruya kadar olan bölümü kapsar ve amaç emeklilik ve sigorta hakkında katılımcıların ne düzeyde bilgiye sahip olduklarını ölçmektir.

- *Finansal Tablolar:* Bilanço, varlık ve borç gibi temel kavramların ne düzeyde katılımcılar tarafından bilindiğini ölçmek üzere oluşturulan bu kategori 20., 21., 22. ve 23. soruları kapsamaktadır.

- *Yatırım Kategorisi: 24*., 25., 26., 27., 28. ve 29. sorulardan oluşmaktadır. Bu kategori, katılımcıların yatırım yapma ve yatırımları nakde çevirebilme, risk ve getiri arasındaki ilişkiyi kurabilme, yatırımların geri dönüşlerini hesaplama ve yatırımcıların nasıl korunacağını bilme becerilerini test etmektedir.

- *Vergi ve Mevduat Kategorisi:* Katılımcıların vergi bilgilerini ölçmeye yönelik oluşturulmuş bu kategori 30., 31., 32, ve 33. soruları kapsamaktadır.

- *Matematik ve Faiz Hesaplamaları Kategorisi:* 34., 35., 36., 37. ve 38. soruları kapsayan kategorimiz hesaplama hususunda katılımcıların bilgi düzeylerini ölçmeyi amaçlamıştır. *Güncel Finansal Bilgi Kategorisi:* Finans gündeminin ne ölçüde takip edilip edilmediğine yönelik hazırlanan bu kategori her kategori içerisindeki karma sorulardan oluşmaktadır. Bu soruları oluşturmak amacıyla tüm sorular içerisinden 2., 6., 16., 17., 29. ve 33. sorular belirlenerek yeni bir alt kategori oluşturulmuştur.

Finansal okuryazarlık düzeyi hesaplanmasında katılımcıların sorulara vermiş oldukları doğru cevaplar baz alınmıştır. Bu bağlamda doğru cevaplanan her soru için katılımcıya "1" puan verilmiştir. İşaretlenen yanlış seçenekler ve boş bırakılan sorular için katılımcıya "0" puan verilmiştir. Boş bırakılan soruların yanlış olarak değerlendirilmesinin nedeni, katılımcıların soruyu "bilmiyor" olarak kabul edilmesidir. Toplam 38 sorunun bulunduğu bu ölçekte katılımcıların hem grup bazında hem de genel olarak tüm sorular baz alınarak 100 üzerinden skorları oluşturulmuştur.

Örneğin, 17 adet soruyu doğru cevaplayan katılımcının finansal okuryazarlık skoru %44,7'dir (17÷38). Bu skor hesaplama şekli finansal okuryazarlığın her alt başlığı için de ayrı ayrı hesaplanmıştır (Kılıç, 2016: 58).

Buna göre her bir katılımcının finansal okuryazarlık düzeyinin yanında kategorize edilmiş temel düzeyde ekonomi puanı, bireysel emeklilik puanı, emeklilik ve sigortacılık puanı, finansal tablolar puanı, yatırım puanı, vergi mevduat puanı, matematik ve faiz hesaplamaları ve güncel finansal sorulardan oluşan grup puanları ayrı ayrı oluşturulmuştur.

3.6. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırma verilerinin analizi için SPSS 25.0 programı kullanılmış ve %95 güven aralığında çalışılmıştır. İlk olarak online anket form verileri ve yüz yüze toplanan veriler sayısal verilere dönüştürülerek SPSS'e aktarımı sağlanmıştır. Daha sonra SPSS yardımı ile tanımlayıcı istatistikler (frekans, yüzde, çarpıklık ve basıklık) ve normallik testleri analizleri kullanılmıştır.

Bazı demografik özellikler ve değişkenler ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla SPSS yardımı ile dağılımlar incelenmiş olup bağımsız grup t-testi, ANOVA, Mann-Whitney ve eşli örneklemler t-testi analizleri yapılmıştır. Analiz kısmında yararlanılan yöntemler aşağıda nedenleriyle birlikte kısaca açıklanmıştır. Akademisyenlerin demografik özellikleri ile Genel Başarı (GB) düzeylerinin normal dağılım gösterip göstermediğini sınamak üzere uygulanan çarpıklık (Skewness) ve basıklık (Kurtosis) sonuçları Tablo 3.2'de yer almaktadır.

Tablo 3. 2 Değişkenler ve GB Düzeyi Arasındaki Dağılım Tablosu

Değişkenler		Çarpıklık	Basıklık	Dağılım Türü	Uygulanan Test
Cinsiyet	Kadın	-0,030	0,291	Normal	**Bağımsız Gruplar T-testi**
	Erkek	-0,713	0,490	Normal	
Yaş	21-30	0,326	-1,048	Normal	**ANOVA testi**
	31-40	-0,116	0,068	Normal	
	41-50	-1,061	0,657	Normal	
	51+	-0,517	-0,933	Normal	

Unvan	Prof. Dr.	-0,862	0,369	Normal	**ANOVA testi**
	Doç. Dr.	-0,686	-0,293	Normal	
	Dr. Öğr. Üyesi	-0,351	-0,122	Normal	
	Öğretim Görevlisi	-0,639	-0,320	Normal	
	Araştırma Görevlisi	-0,012	-0,094	Normal	
Medeni Durum	Evli	-0,562	0,140	Normal	**Bağımsız Gruplar T-testi**
	Bekar	-0,063	0,021	Normal	
Çalışma Alanları	Sosyal Bilimler	-0,142	0,086	Normal	**ANOVA testi**
	Eğitim Bilimleri	-0,511	-1,165	Normal	
	Fen Bilimleri	-0,867	0,358	Normal	
	Sağlık Bilimleri	-0,283	0,367	Normal	

Tabachnick ve Fidell'e (2013) göre Çarpıklık ve Basıklık değerlerinin (+)1.50/(-)1.50 değerleri arasında çıkması verilerin normal dağılım gösterdiğine işaret eder. Bu durumda GB düzeyleri ile demografik özellikler arasındaki anlamlı farklılık hipotezlerini incelemek için T-Testi ve ANOVA testleri uygulanmıştır.

Alt başlıklar içerisinde normal dağılım sergilenmediği durumlarda ise Mann-Whitney Testi uygulanmış ve alt ölçeklerden GF ile GB düzeyi arasındaki farklılığı analiz etmek için ise eşli örneklemler t-testi kullanılmış olup sonuçlar aşağıda tablolar ile açıklanmıştır.

3.7. BULGULAR

Bu çalışmada Dicle Üniversitesi'nde görevli akademisyenlerinin finansal okuryazarlık düzeyleri araştırılmıştır. Yapılan anket çalışmasında demografik özellikler (yaş, cinsiyet, akademik unvan, kredi kartı ve internet bankacılığı kullanıp kullanmaması) ile finansal okuryazarlık düzeyini ölçen sorular arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı tespit edilmiştir.

Demografik özelliklerden yaş grubu, kullanılan ankette beş grup olarak belirlenmiştir. Ancak 61+ gruptaki sayımız dağılımı olumsuz etkilediğinden 51-60 grubuna dahil edilerek 51+ olarak analizlere dahil edilmiştir.

Tablo 3. 3 Katılımcıların Demografik Özelliklerine Ait Bilgiler

		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	72	35,00
	Erkek	134	65,00
	Toplam	206	100
Yaş	21-30	20	9,80
	31-40	86	41,70
	41-50	54	26,20
	51+	46	22,30
	Toplam	206	100
Unvan	Prof. Dr.	32	15,50
	Doç. Dr.	36	17,60
	Dr. Öğretim Üyesi	38	18,40
	Öğretim Görevlisi	38	18,40
	Araştırma Görevlisi	62	30,10
	Toplam	206	100
Medeni Durum	Evli	159	77,20
	Bekar	47	22,80
	Toplam	206	100

Çalışmada kadınlar 72 kişi ile % 35'lik, erkekler ise 134 kişi ile %65'lik orana sahiptir. Ankete katılan akademisyenlerin yaşları incelendiğinde; 21-30 yaş aralığında 20 kişi (%9,80), 31-40 yaş grubunda 86 kişi (%41,70), 41-50 grubunda 54 kişi (%26,20) ve 51+ gurubunda 46 personel (%22,30) olduğu görülmektedir. %41,70'lik oranla en yüksek katılım 31-40 yaş grubunda olurken en düşük oranı %9,80 ile 21-30 yaş grubu oluşturmuştur.

Katılımcıların %30,10'unu 62 kişi ile araştırma görevlilerinin, %18,40'ını 38 personel ile öğretim görevlilerinin, 38 kişi ile %18,40'ını öğretim görevlileri ile aynı sayıya sahip doktor öğretim üyelerinin, 36 kişi ile %17,60'ını doçent doktorlar ve %15,50 oranla 32 kişiyi de profesör doktorların oluşturduğu görülmektedir. Katılımcıların %77,20'sine denk gelen 159 kişinin medeni durumu evli iken 47 kişinin %22,80 oranla bekar personeller oluşturmuştur (Tablo 3.3).

Tablo 3. 4 Katılımcıların Çalışma Alanlarına Ait Bilgiler

Çalışma Alanları	Frekans	Yüzde
Sosyal Bilimler	78	37,9
Eğitim Bilimleri	31	15
Fen Bilimleri	66	32
Sağlık Bilimleri	31	15
Toplam	206	100

Çalışma alanlarına bakıldığında ankete katılan akademisyenlerin %38'i Sosyal Bilimler, %15'i Eğitim Bilimleri, %32'si Fen Bilimleri, %15'i Sağlık Bilimlerinde çalışmaktadır (Tablo 3.4).

Tablo 3. 5 Katılımcıların Kredi Kartı Kullanımına İlişkin Bilgiler

	Kredi Kartı	Frekans	Ortalama
GB Kategorisi Başarı Düzeyi	Kullanan	186	90,3
	Kullanmayan	20	9,7

Tablo 3. 6 Katılımcıların Mobil Bankacılık Kullanımına İlişkin Bilgiler

	Mobil Bankacılık	Frekans	Ortalama
GB Kategorisi Başarı Düzeyi	Kullanan	200	97,1
	Kullanmayan	6	2,9

Araştırma sonucunda görüldüğü (Tablo 3.5 - Tablo 3.6) üzere 186 akademisyen (%90,3) kredi kartı kullanmaktayken, 20 akademisyenin (%9,7) kredi kartı kullanmadığı görülmektedir. Mobil bankacılığı kullanımı ise kredi kartı kullanımına göre biraz daha yüksek seviyededir. 200 akademisyenin (%97,1) mobil bankacılığı kullandığı görülmektedir.

Bu sonuçlar finansal okuryazarlık üzerine yapılan çalışmalardan yüksek çıkmıştır. Bu durum göz önüne alındığında eğitim seviyesi ile paralel olarak, kredi kartı ve mobil bankacılık kullanım oranlarında yükseliş olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 3. 7 Demografik Özelliklere Göre Ortalama Başarı Puanları

		Ortalama Başarı Puanları								
		TDEF	**BB**	**ES**	**FT**	**Y**	**VM**	**MFH**	**GF**	**GB**
Genel Değerlendirme		**74**	**86**	**60**	**52**	**50**	**79**	**53**	**86**	**67**
Cinsiyet	Kadın	66	77	61	45	44	74	47	77	62
	Erkek	78	91	60	56	53	81	57	91	69
Yaş	21-30	74	76	65	73	53	74	62	76	72
	31-40	76	85	58	50	47	78	57	85	67
	41-50	72	89	63	50	51	78	53	89	66
	51+	73	88	59	50	51	83	45	88	65
Unvan	Prof. Dr.	75	90	59	52	48	83	100	90	65
	Doç. Dr.	66	85	58	42	52	82	50	85	63
	Dr. Öğretim Üyesi	74	87	59	53	49	85	53	87	67
	Öğretim Görevlisi	73	84	63	51	46	71	48	84	64
	Araştırma Görevlisi	78	83	63	58	53	75	63	84	70
Medeni Durum	Evli	74	87	60	54	51	79	52	87	67
	Bekar	72	81	61	46	47	76	57	82	65
Çalışma Alanları	Sosyal Bilimler	75	82	59	52	46	77	55	82	66
	Eğitim Bilimleri	73	89	58	48	50	89	45	89	66
	Fen Bilimleri	74	87	61	55	53	76	54	87	67
	Sağlık Bilimleri	72	88	65	52	52	78	58	88	68

Finansal okuryazarlığı ölçmeyi amaçlayan anketin, yedi alt bölümüne verilen doğru cevaplar incelenerek ortalama başarı puanları oluşturulmuştur. Tablo 3.7'de akademisyenlerin cinsiyet, yaş, unvan, medeni durum ve bilimlere göre ortalama genel başarı yüzdeleri ve her alt faktör için ortalama başarı puanları özetlenmiştir.

Anketin sekizinci bölümünde yer alan demografik ifadelerin her biri için ortalama genel başarı düzeylerini 100 puan üzerinden göstermektedir.

Tablo 3. 7'de yer alan kısaltmalar anket ifadelerinin yer aldığı kategorilere göre düzenlenmiştir. Kılıç, Ata ve Seyrek'in (2015) çalışmalarında kullandığı kısaltmalar uyarlanarak kullanılmıştır. Aşağıda bu kısaltmaların açıklamaları verilmiştir:

TDEF: Temel Düzeyde Ekonomi ve Finans Başarı Puanı

BB: Bireysel Bankacılık Başarı Puanı

ES: Emeklilik ve Sigortacılık Başarı Puanı

FT: Finansal Tablolar Başarı Puanı

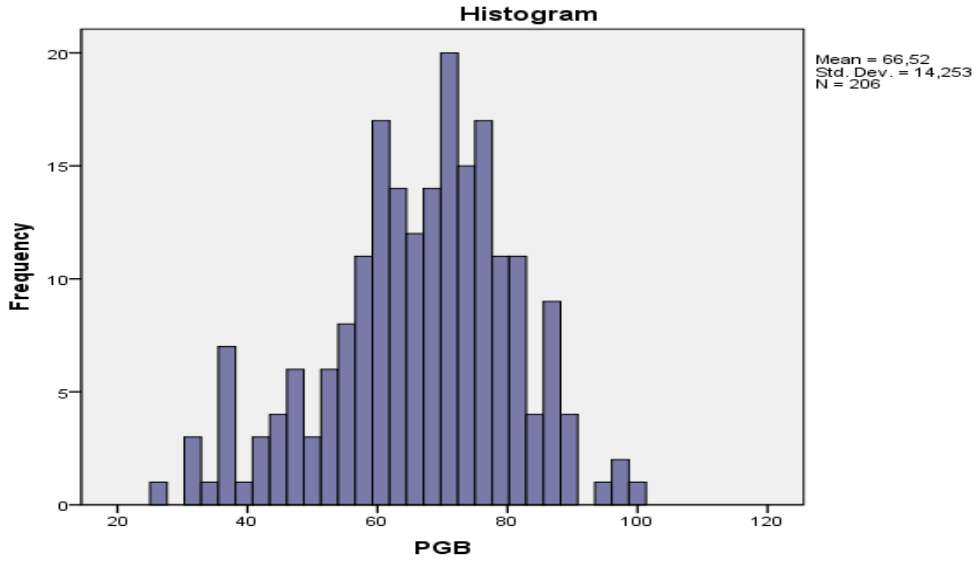
Y: Yatırım Başarı Puanı

VM: Vergi ve Mevzuat Başarı Puanı

MFH: Matematik ve Faiz Hesaplamaları Başarı Puanı

GF: Finans Gündemi Başarı Puanı

GB: Genel Başarı Puanı

Grafik 3. 1 Genel Başarı Ortalaması Grafiği

Grafik 3.1'de akademisyenlerin finansal okuryazarlık konusunda genel başarı düzeyi ortalamalarının %67 olduğu görülmektedir. En fazla doğru cevap verilen alanlar (Tablo 3.7) bireysel bankacılık ve finans gündemi iken (%86), en başarısız olunan alan yatırım (%50) olmuştur.

Finansal Okuryazarlık ölçümü için veri analizleri yapılmış olup demografik özelliklere göre de ele alınarak oran açıklamaları yapılmıştır. Demografik özellikler ve hipotezler incelenerek varılan sonuçlar tablo ve grafiklerle desteklenmiş ve bulgulara geniş olarak aşağıda yer verilmiştir.

GB düzeyi sonuçları cinsiyetlere göre ele alındığında erkek akademisyenlerin 69'luk başarı düzeyi ile kadın akademisyenleri 62'lik başarı düzeyini geride bıraktığı görülmektedir. Ancak emeklilik ve sigortacılık konusunda kadın akademisyenler erkek akademisyenlerden az farkla daha başarılı olmuşlardır.

Akademisyenlerin yaş gruplarına bakıldığında, 21-30 yaş aralığındaki akademisyenlerin 72 puanla en yüksek düzeye sahip oldukları görülmüş olup en düşük ortalamaya 65 puan ile 51+ yaş grubunun sahip oldukları görülmüştür.

GB düzeyini unvanlara göre incelendiğinde, en yüksek düzey 70 ortalama ile araştırma görevlilerinde, en düşük ortalama düzey de 63 puan ile doçent doktorlarda görülmüştür. Bekar personeller 65 puan ile 67 puana sahip evli personellerin gerisinde kalmıştır.

Çalışma alanlarına bakıldığında ise birbirlerine yakın düzeyler içerisinde 68 puan ortalamasına sahip sağlık bilimleri çıkarak 66 puan alan sosyal bilimler ve eğitim bilimlerini geride bırakmıştır. Tüm sonuçlara Tablo 3.7'de ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

H_1: Kadın akademisyenler ile erkek akademisyenlerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 3. 8 T Testi: Cinsiyet ile Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Sapma	Ser. Der.	T	P
Kadın	72	61,59	14,090	204	-3,755	0,000*
Erkek	134	69,17	13,671			

*p<0,05

Cinsiyet değişkeni ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı bağımsız gruplar t testi ile test edilmiştir. Tablo 3.8.'de görüldüğü üzere t-testi sonuçlarında kadınlar ile erkeklerin finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki farkın anlamlı ($p<0,05$) olduğunu göstererek bu sonucu teyit etmektedir. Erkek akademisyenler soruların ortalama %69,17'sini doğru cevaplarken kadın akademisyenler %61,59'una doğru cevap vermişlerdir. Bu sonuca göre, araştırmanın H1 hipotezi kabul edilmiştir.

Akademisyenlerin genel finansal okuryazarlık düzeyi 38 puan üzerinden yaklaşık 25 çıkmıştır. Dünya genelinde kadınların finansal okuryazarlık düzeyleri erkeklerden daha düşüktür. Araştırmada genel çalışmalarla (Chen ve Volpe, 2002; Kılıç, 2016) paralel sonuçlar elde edilmiştir. Kadınların genel finansal okuryazarlık düzeyi yaklaşık 23,4 iken erkeklerin okuryazarlık düzeyi ise yaklaşık 26,3'tür.

H_{1a}: TDEF kategorisinde kadın akademisyenler ile erkek akademisyenlerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 3. 9 T Testi: Finansal Okuryazarlık İlişkisi (TDEF / Cinsiyet)

Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Sapma	Ser. Der.	T	P
Kadın	72	65,80	18,881	204	-4,736	0,000*
Erkek	134	78,17	17,321			

*p<0,05

Ölçeğin alt başlıklarından olan TDEF'de normal dağılım gözlendiğinden (kadın=çarpıklık (-),313, basıklık (+),077; erkek=çarpıklık (-)1,155, basıklık (+)1,485) kadın akademisyen ile erkek akademisyenler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı bağımsız grup t testi ile test edilmiştir.

Tablo 3.9'da görüldüğü üzere TDEF alt başlık ölçeğinde kadın akademisyenler ile erkek akademisyenler arasında ana hipotezle paralel olarak anlamlı bir farklılık olduğu (p<0,05) sonucuna varılmıştır. TDEF alt ölçeğimizde kadın akademisyenlerin (ort=65,80) erkek akademisyenlerden (ort=78,17) düşük bir düzeye sahip oldukları da görülmektedir. Bu durumda H_{1a} hipotezi kabul edilmiştir.

H_{1b}: BB kategorisinde kadın akademisyenler ile erkek akademisyenlerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 3. 10 Mann-Whitney U Testi: Finansal Okuryazarlık İlişkisi (BB / Cinsiyet)

Cinsiyet	N	Sıralı Ortalama	M-U Değeri	P
Kadın	72	76,62	2933,500	0,000*
Erkek	134	90,67		

*p<0,05

Ölçeğin alt başlıklarından olan BB normal dağılım göstermediğinden (kadın=çarpıklık (-),185, basıklık (-)1,379; erkek=çarpıklık (-)1,663, basıklık (+)2,302) kadın akademisyen ile erkek akademisyenler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını mann-whitney u testi kullanılarak analiz yapılmıştır.

Tablo 3.10'da görüldüğü üzere BB alt başlık ölçeğinde kadın akademisyenler ile erkek akademisyenler arasında ana hipotezle paralel olarak anlamlı bir farklılık olduğu ($p<0,05$) sonucuna varılmıştır. BB alt ölçeğimizde de erkek akademisyenlerin (ort=90,67) kadın akademisyenlerden (ort=76,62) yüksek bir düzeye sahip oldukları da görülmektedir. Bu durumda H_{1b} hipotezi kabul edilmiştir.

H_{1c}: ES kategorisinde kadın akademisyenler ile erkek akademisyenlerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 3. 11 Mann-Whitney U Testi: Finansal Okuryazarlık İlişkisi (ES / Cinsiyet)

Cinsiyet	N	Sıralı Ortalama	M-U Değeri	P
Kadın	72	60,56	4785,500	0,913*
Erkek	134	60,45		

*p>0,05

Ölçeğin alt başlıklarından ES normal dağılım göstermediğinden (kadın=çarpıklık (+),116, basıklık (-),154; erkek=çarpıklık (+),566, basıklık (+)1,505) kadın akademisyen ile erkek akademisyenler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını mann-whitney u testi kullanılarak analiz yapılmıştır. Kadın akademisyenler ile erkek akademisyenler arasında ana hipoteze zıt olarak anlamlı bir farklılık olmadığı ($p>0,05$) sonucuna varılmıştır. ES alt ölçeğinde diğerlerinden farklı olarak erkek akademisyenler (ort=60,45) kadın akademisyenlerden (ort=60,56) düşük bir düzeye sahiptir (Tablo 3.11). Başarı ortalamasında da görüldüğü gibi cinsiyet kategorisinde ortalamaları birbirlerine yakındır. Bu durumda H_{1c} hipotezi reddedilmiştir.

H_{1d}: FT kategorisinde kadın akademisyenler ile erkek akademisyenlerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 3. 12 T Testi: Finansal Okuryazarlık İlişkisi (FT / Cinsiyet)

Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Sapma	Ser. Der.	T	P
Kadın	72	44,79	29,651	204	-2,420	0,016*
Erkek	134	55,97	32,615			

*p<0,05

Ölçeğin alt başlıklarından olan FT normal dağılım gözlendiğinden (kadın=çarpıklık (+),001, basıklık (-),862; erkek=çarpıklık (-),330, basıklık (-),962) kadın akademisyen ile erkek akademisyenler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı bağımsız grup t testi ile test edilmiştir. Tablo 3.12'de FT alt başlık ölçeğinde kadın akademisyenler ile erkek akademisyenler arasında ana hipotezle paralel olarak anlamlı bir farklılık olduğu (p<0,05) görülmektedir. Erkek akademisyenlerin (ort=55,97) kadın akademisyenlerden (ort=44,79) yüksek bir düzeye sahip oldukları da görülmektedir. Bu durumda H_{1d} hipotezi kabul edilmiştir.

H_{1e}: Y kategorisinde kadın akademisyenler ile erkek akademisyenlerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 3. 13 T Testi: Finansal Okuryazarlık İlişkisi (Y / Cinsiyet)

Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Sapma	Ser. Der.	T	P
Kadın	72	43,61	23,335	164	-2,646	0,009*
Erkek	134	53,13	26,878			

*p<0,05

Y alt ölçeğinde normal dağılım gözlendiğinden (kadın=çarpıklık (+),403, basıklık (+),466; erkek=çarpıklık (-),180, basıklık (-),682) kadın akademisyen ile erkek akademisyenler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı bağımsız grup t testi ile test edilmiştir.

Tablo 3.13.'te görüldüğü üzere Y alt başlık ölçeğinde kadın akademisyenler ile erkek akademisyenler arasında ana hipotezle paralel olarak anlamlı bir farklılık ($p<0,05$) bulunmuştur.

Erkek akademisyenlerin (ort=53,13) kadın akademisyenlerden (ort=43,61) yüksek bir düzeye sahip oldukları da görülmektedir. Bu durumda H_{1e} hipotezi kabul edilmiştir.

H_{1f}: VM kategorisinde kadın akademisyenler ile erkek akademisyenlerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 3. 14 Mann-Whitney U Testi: Finansal Okuryazarlık İlişkisi (VM / Cinsiyet)

Cinsiyet	N	Sıralı Ortalama	M-U Değeri	P
Kadın	72	73,89	4156,000	0,084*
Erkek	134	81,19		

*p>0,05

Ölçeğin alt başlıklarından olan VM normal dağılım göstermediğinden (kadın=çarpıklık (-),842, basıklık (-),004; erkek=çarpıklık (-)1,195, basıklık (+),516) kadın akademisyen ile erkek akademisyenler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını mann-whitney u testi kullanılarak analiz yapılmıştır.

Tablo 3.14'te görüldüğü üzere kadın akademisyenler ile erkek akademisyenler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ($p>0,05$) sonucuna varılmıştır. VM alt ölçeğimizde de erkek akademisyenlerin (ort=81,19) kadın akademisyenlerden (ort=73,89) yüksek bir düzeye sahip oldukları da görülmektedir. Bu durumda H_{1f} hipotezi reddedilmiştir.

H_{1g}: MFH kategorisinde kadın akademisyenler ile erkek akademisyenlerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 3. 15 T Testi: Finansal Okuryazarlık İlişkisi (MFH / Cinsiyet)

Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Sapma	Ser. Der.	T	P
Kadın	72	47,22	31,003	204	-2,220	0,028*
Erkek	134	56,72	28,305			

*p<0,05

Normal dağılım sergileyen (kadın=çarpıklık (+),232, basıklık (-),787; erkek=çarpıklık (-),270, basıklık (-),847) MFH alt ölçeğine bağımsız gruplar t testi uygulanmıştır. Kadın akademisyenler ile erkek akademisyenler arasında ana hipoteze paralel olarak anlamlı bir farklılık olduğu (p<0,05) görülmektedir (Tablo 3.15). Erkek akademisyenlerinin başarı düzeyleri (ort=56,72) kadın akademisyenlerden (ort=47,22) yüksek çıkmaktadır. Bu durumda H_{1g} hipotezinin kabul edildiği söylenir.

H_{1h}: GF kategorisinde kadın akademisyenler ile erkek akademisyenlerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 3. 16 Mann-Whitney U Testi: Finansal Okuryazarlık İlişkisi (GF / Cinsiyet)

Cinsiyet	N	Sıralı Ortalama	M-U Değeri	P
Kadın	72	76,62	2933,500	0,000*
Erkek	134	90,67		

*p<0,05

Normal dağılım sergilemeyen (kadın=çarpıklık (-),185, basıklık (-)1,379; erkek=çarpıklık (-)1,663, basıklık (+)2,302) GF alt ölçeğine mann-whitney t testi uygulanmıştır. Kadın akademisyenler ile erkek akademisyenler arasında ana hipoteze paralel olarak anlamlı bir farklılık olduğu (p<0,05) görülmektedir (Tablo 3.16). Bu durumda H_{1h} hipotezinin kabul edildiği söylenir.

H2: Finansal okuryazarlık düzeyi akademisyenlerin yaşlarına göre farklılık göstermektedir.

Tablo 3. 17 ANOVA Testi: Yaş ile Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Yaş	N	Ortalama	SS	SD	F	P
21-30	20	71,58	15,383	3,205	1,074	0,361*
31-40	86	66,65	12,926			
41-50	54	65,74	15,100			
51+	46	64,99	15,060			

*p>0,05

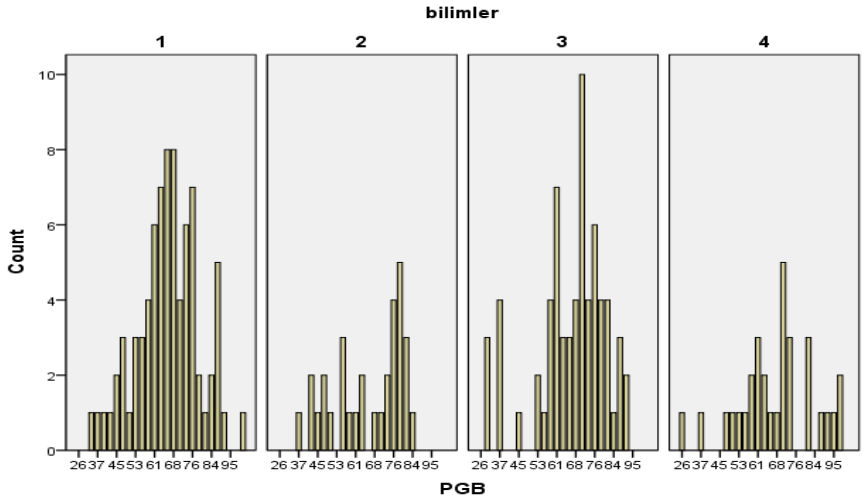
Farklı yaş grupları arasında normal dağılım gözlendiğinden (Tablo 3.2) finansal okuryazarlık GB düzeyleri ile yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını görmek amacıyla ANOVA testi yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 3.17'de gösterilmiştir. ANOVA testi sonuçlarına göre akademisyenlerin yaşları ile finansal başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ($F_{(3,205)}$=1,074, p>0,05) tespit edilmiştir. Bu sonuca göre H2 hipotezi reddedilmiştir.

H3: Akademisyenlerin çalışma alanları ile finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 3. 18 ANOVA Testi: Çalışma Alanları ile Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Çalışma Alanları	N	Ortalama	SS	SD	F	P
Sosyal Bilimler	78	66,16	13,036	3,205	0,186	0,906*
Eğitim Bilimleri	31	65,70	14,517			
Fen Bilimleri	66	66,55	14,618			
Sağlık Bilimleri	31	68,17	16,565			

*p>0,05

Grafik 3. 2 Genel Başarı Ortalaması / Çalışma Alanları Grafiği

Çalışma alanları Sosyal Bilimler 1, Eğitim Bilimleri 2, Fen Bilimleri 3, Sağlık Bilimleri 4 şeklinde kodlanmıştır (Grafik 3.2).

Çalışma alanları ve finansal okuryazarlık düzeyi arasında normal dağılım gözlendiğinden (Tablo 3.2) finansal okuryazarlık GB düzeyleri ile akademisyenlerin çalışma alanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını ölçmek amacıyla ANOVA testi yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 3. 18'de gösterilmiştir. ANOVA testi sonuçlarına göre çalışmaya katılan akademisyenlerin çalışma alanları ile finansal okuryazarlık düzeyleri karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir fark olmadığı ($F_{(3,205)}$=0,186, p>0,05) ortaya çıkmıştır. Bu durumda H_3 hipotezi reddedilmiştir.

H4: Akademisyenlerin akademik kadroları ile finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 3. 19 ANOVA Testi: Akademik Unvan ile Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Yaş	N	Ortalama	SS	SD	F	P
Prof. Dr.	32	65,13	14,476	4,205	2,036	0,091*
Doç. Dr.	36	62,87	14,534			
Dr. Öğretim Üyesi	38	67,45	13,809			
Öğretim Görevlisi	38	64,20	14,408			
Araştırma Görevlisi	62	70,20	13,668			

*p>0,05

Farklı akademik kadroların genel başarı puanlarında bir farklılık olup olmadığını ölçmek amacıyla da ANOVA testi yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 3.19'da gösterilmiştir.

Akademik unvan ve finansal okuryazarlık düzeyi karşılaştırmasında da anlamlı bir farka rastlanmamıştır ($F_{(4,205)}$=2,036, p>0,05). Araştırma görevlilerinin finansal okuryazarlık düzeyi tüm akademik kadrolardan yüksek çıkarken(ort=70,20), doçent doktor görevlilerinin finansal okuryazarlık düzeyi düşük (ort=62,87) çıkmıştır. Yine de bu fark istatistiki olarak anlamlı değildir. Analiz sonucuna göre de H4 hipotezi reddedilmiştir.

H5: Akademisyenlerin medeni durum ile finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 3. 20 T Testi: Medeni Durum ile Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Sapma	Ser. Der.	T	P
Evli	159	66,90	14,237	204	0,005	0,482*
Bekar	47	65,23	14,382			

*p>0,05

Bağımsız örneklemler t testi ile hipotez incelenmiş ve yapılan testler sonucunda, akademisyenlerin medeni durumları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık ($p>0,05$) olmadığı gözlemlenmiştir (Tablo 3.20). Bu sonuca göre H_5 hipotezi reddedilmiştir.

H_6: Akademisyenlerin güncel finans başarı düzeyleri ile ortalama genel başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 3. 21 Eşli Örneklemler T Testi: GF ile GB İlişkisi

	Ortalama	N	SS	SD	T	Sig.
PGF	85,76	206	18,095	205	17,620	0,000*
PGB	66,52	206	14,253			

*p<0,05

Akademisyenlerin genel finans düzeylerinin belirlenmesinin yanı sıra finans gündemini takip edip etmediklerini belirlemek amacıyla anket içerisindeki 6 sorudan yeni bir grup oluşturulmuştur.

Güncel finans bilgi düzeyleri ile genel finans bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını ölçmek amacıyla eşli örneklemler t testi yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 3.21'de gösterilmiştir.

Tablo 3.21'de da görüldüğü gibi akademisyenlerin güncel finans bilgisi başarı puanı ortalaması (ort=85,76) genel başarı puanından yüksektir. Elde edilen bulgulara göre akademisyenlerin güncel finans bilgileri ile genel finans bilgileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p<0,05$). Bu durumda H_6 hipotezinin kabul edildiği söylenebilir.

SONUÇ

Bireyler kazançlarının bir miktarı ile tasarruf yapabilirken aynı zamanda tasarruflarını yatırım araçlarında değerlendirip arttırabilmektedirler. Bu konularda bireylerin bilgilerini arttırmaları gelecekte daha doğru kararlar alabilmelerini sağlayacaklardır. Ancak finansal okuryazarlık oranı düşük bireyler bu alternatifleri değerlendirirken mevcut finansal riskleri göremeyeceklerdir. Bunların yanında düşük finansal okuryazarlık çağın önemli sorunlarından olan dolandırıcılık için de ortam oluşturabilir ve bu gibi zararlardan kaçınmak da ancak bu finansal bilgi birikimine sahip olmakla mümkündür.

Finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan akademisyenler bu bilgileri hayatlarının her alanında kullanacağı için, doğrudan iletişim halinde olduğu öğrenciler için de finansal okuryazarlık düzeyinde olumlu rol model anlayışı geliştirecekleri düşünülmektedir.

Bu çalışma akademisyenlerin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmek amacıyla yapılmıştır. 206 akademisyenin katıldığı çalışmada, genel çalışmalara paralel olarak (Chen ve Volpe, 2002, Worthington, 2006, Lusardi ve Mitchell, 2011, Adeleke, 2013, Tosun, 2016) aynı sonuçlara rastlanmış ve erkek akademisyenlerin kadınlardan daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Cinsiyet ve genel finansal okuryazarlık düzeyleri incelendiğinde aralarında anlamlı bir farklılık olduğu da görülmektedir.

Finansal okuryazarlık düzeyi ile yaş grupları arasında yaptığımız analizler sonucunda ise yapılan çalışmalardan (Lusardi ve Mitchell, 2011; Grohmann, 2018) farklı olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bununla beraber finansal okuryazarlık düzeyi en yüksek ortalamaya 21-30 yaş grubu akademisyenlerin sahip olduğu söylenebilir. Araştırmada elde edilen sonuçların tümü değerlendirildiğinde ise akademisyenlerin Türkiye ortalamasının üzerinde bir finansal okuryazarlık düzeyine sahip oldukları söylenebilir.

Eğitim bilimleri, fen bilimleri ve sağlık bilimleri alanlarında çalışan akademisyenlerin de finansal okuryazarlık düzeylerinin en az sosyal bilimler alanında çalışan akademisyenlerin seviyesinde sonuçlanması yapılan diğer çalışmadan (Durmuşkaya ve Kavas, 2018) farklı bir sonuç doğurmuştur. Bunun sebebi olarak güncel finans konularının genel finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde etkili olduğu söylenebilir ya da eğitim seviyeleri ile bağlantı kurulabilir.

Akademik unvan ve finansal okuryazarlık düzeyi karşılaştırmasında da anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Finansal okuryazarlık düzey ortalamalarına bakıldığında ise araştırma görevlilerinin finansal okuryazarlık düzeyi tüm akademik personellerden yüksek çıkarken, doçent doktor görevlilerinin finansal okuryazarlık düzeyi düşük çıkmıştır. Yine de bu fark istatistiki olarak anlamlı bir farklılık değildir.

Akademisyenlerin medeni durumları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında da anlamlı bir farklılık olmadığı gözlemlenmiştir. Bu durum da çoğu çalışmadan (Kılıç, 2016; Taft ve diğ., 2013) farklı sonuçlanmıştır.

Akademisyenlerin güncel finans bilgisi başarı puanı ortalaması genel başarı puanından yüksektir. Elde edilen bulgulara göre akademisyenlerin güncel finans bilgileri ile genel finans bilgileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık çıkmıştır.

Bu ve benzeri çalışmalar sonucunda bulunan tespitler ışığında akademisyenlerin finansal okuryazarlık düzeylerini artırmak için yol haritalarının çizilmesi ve bu konuyla ilgili projeler geliştirilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Eğitim konusunda daha geniş politikalar izlenerek bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerini yükseltmek hedeflenmelidir.

Bu çalışmada finansal okuryazarlık kavramının günümüzde var olan önemine değinmekle beraber ilerleyen yıllarda da artan bir şekilde devam edeceği kanısına varılmıştır. Finansal okuryazarlık kavramı önemini her dönemde koruyacaktır. Bu yüzden bu alanda yapılmış ve yapılacak çalışmalar da aynı derecede öneme sahip olmaktadır.

KAYNAKÇA

Abdul Rahim, S. H., Abdul Rashid, R. ve Hamed, A. B. (2016). *Islamic Financial Literacy and its Determinants among University Students: An Exploratory Factor Analysis.* International Journal of Economics and Financial Issues, 6 (5), 32-35.

Adeleke, T. (2013, July). *The Effects of Gender and Gender Role on the Financial Literacy of College Students.* Master of Science. Wilmington: North Carolina: Oklahoma State University.

Aktaş, U. (2020). *Sağlık Yönetimi Alanında Lisansüstü Eğitim Alan Öğrencilerin Finansal Okuryazarlık, Finansal Farkındalık ve Temel Finansal Yönetim Bilgisi Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma.* Yayınlanmış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Alkaya, A. ve Yağlı, İ. (2015). Finansal Okuryazarlık - Finansal Bilgi, Davranış ve Tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (40), 585-599.

Anderson, A., Baker, F. ve Robinson, D. T. (2017). Precautionary Savings, Retirement Planning and Misperceptions of Financial Literacy. *Journal of Financial Economics* (126), 383-398.

Barmaki, N. (2015). *Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Hacettepe Üniversitesi Örneği.* Yayınlanmış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Başboğa Kartal, G. (2020). *Üniversite Öğrencilerinin Kredi Kartı Kullanımları Üzerine Bir Araştırma: Dicle Üniversitesi Örneği.* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bayrakdaroğlu, A. ve Bilge, S. (2018). Finansal Eğitimin Finansal Okur-Yazarlık Üzerindeki Etkisi: Muğla İlinde Kadınlara Yönelik Bir Araştırma. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 19 (42), 79-119.

Bayram, S. S. (2010, Şubat). *Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama.* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bayram, S. S. (2014). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama. *Business & Management Studies: An International Journal*, 2 (2), 105-135.

Baysa, E. ve Karaca, S. S. (2016, Temmuz). Finansal Okuryazarlık ve Banka Müşteri Segmentasyonları Üzerine Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 109-126.

Bedir, G. (2020, Haziran). *Finansal Okuryazarlık, Finansal Eğitim, Finansal Tutum ve Davranışlarına İlişkin Hatay İlinde Bir Araştırma.* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Toros Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Beichar, A. (2018). *A Study On The Relationship Of Financial Literacy And Individual Financial Decisions: Case Of Adana. Master Thesis.* Adana: Çukurova University Institute Of Social Sciences.

Bekereci, N. E., Ayrıçay, Y. ve Kök, D. (2018). İslami Finansal Okuryazarlık: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi'nde Bir Alan Araştırması. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (33), 45-60.

Biçer, E. B. ve Altan, F. (2016, Aralık). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık ile İlgili Tutum ve Davranışlarının Değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1501-1517.

Blue, L. E. ve Grootenboer, P. (2019). *A Praxis Approach to Financial Literacy Education.* Journal of Curriculum Studies, 51 (5), 755-770.

Chen, H. ve Volpe, R. P. (2002). *Gender Differences in Personal Financial Literacy Among College Students.* Financial Services Review, 11 (3), 289-307.

Civan, M. (2007). *Sermaye Piyasası Analizleri ve Portföy Yönetimi.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Coşkun, S. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Davranış Ve Tutumlarının Belirlenmesi: Finansal Okuryazarlık Algıları Üzerine Bir Araştırma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5 (7), 2257-2258.

Çelik, K. (2010). *Genel Ekonomi.* (2. Baskı). Trabzon: Murathan Yayınevi.

Çelikten, L. (2020). *Marmara Finansal Okuryazarlık Programı'nın Geliştirilmesi ve İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Becerilerinin Etkisinin İncelenmesi.* Yayınlanmış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Dağdelen, T. (2017). *Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi ve Aydın İlindeki Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Üzerine Bir Uygulama.* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Danışman, E., Sezer, D. ve Gümüş, U. T. (2016). Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 26 (2), 1-37.

Denk, Z., Demir, Ö. ve Sezgin, E. E. (2018). Kartlı Ödeme Sistemlerinin Finansal Davranış ve Tutum Üzerindeki Etkisi: Elazığ-Malatya İli AVM Müşterileri Örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28 (1), 187-202.

Durmuşkaya, S. ve Kavas, Y. B. (2018). *Akademik Gelişim Ve Finansal Okuryazarlık Arasındaki İlişkinin Tespiti Üzerine Bir Araştırma.* Yönetim ve Ekonomi, 25 (3), 925-939.

Dvorak, T. ve Hanley, H. (2010). *Financial Literacy And The Design Of Retirement Plans.* The Journal of Socio-Economics, 39 (6), 645-652.

Er, F., Temizel, F., Özdemir, A. ve Sönmez, H. (2014). Lisans Eğitim Programlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisinin Araştırılması: Türkiye Örneği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (4), 113-126.

Eskici, Y. (2014). *Seçilmiş Ülke Örnekleriyle Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Tasarruflar Üzerindeki Etkileri.* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi . Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Fettahoğlu, A. (2017). *Sermaye Piyasaları ve Analizi.* (1. Baskı). İzmit-Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

Gathergood, J. (2012). *Self-Control, Financial Literacy and Consumer Over-Indebtedness.* Journal of Economic Psychology, 33, 590-602.

Gencan, M. Y. (2018, Mayıs). *Turizm Sektörü Kobi'lerinde Finansal Okuryazarlık: Trabzon İli Örneği.* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gökmen, H. (2012). *Finansal Okuryazarlık.* İstanbul: Hiperlink Yayınları.

Grohmann, A. (2018). *Financial Literacy and Financial Behavior: Evidence From the Emerging Asian Middle Class.* Pacific-Basin Finance Journal, 48 (C), 129-143.

Grohmann, A., Klühs, T. ve Menkhoff, L. (2018). *Does Financial Literacy Improve Financial Inclusion? Cross Country Evidence.* World Development (111), 84-96.

Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Felsefe-Yöntem-Analiz.* (5. Baskı). Ankara: SEÇKİN Sosyal Bilimler.

Güriş, S. ve Astar, M. (2015). *Bilimsel Araştırmalarda SPSS ile İstatistik.* (5. Basım). İstanbul: D&R Yayınları

Haydari, A. N. (2018, Mayıs). *Bireylerin Finansal Okuryazarlık, Finansal Eğitim ve Finansal Erişim Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma: İstanbul İli Örneği.* Yüksek Lisans Tezi . Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Herrero, D. M., Velasco, M. S. ve Campillo, J. S. (2018). *Factors that influence the level of financial literacy among young people: The role of parental engagement and students' experiences with money matters.* Children and Youth Services Review, 334-351.

Hilgert, M. A. ve Hogarth, J. M. (2003). *Household Financial Management: The Connection between Knowledge and Behavior.* Federal Reserve Bulletin, 89 (7), 309-322.

Huston, S. J. (2010). *Measuring Financial Literacy.* The Journal of Consumer Affairs, 44 (2), 296-316.

İslamlı, İ. ve Aliyev, Y. (2016). Finansal Okur Yazarlılığın Sosyo-Ekonomik Duruma Etkisi: Bakü Örneği. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi (ASSAM - UHAD)* (6), 11-20.

Jiang, J., Liao, L., Wang, Z. ve Xiang, H. (2020). *Financial literacy and retail investors' financial welfare: Evidence from mutual fund investment outcomes in China.* Pacific-Basin Finance Journal (59), 1-25.

Kahraman, Y.E. (2015, Ocak). *Erciyes Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Finansal Okuryazarlık Araştırması.* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kandemir, S. (2018, Haziran). *Finansal Tüketicilerin Finansal Okuryazarlık Durumlarının Belirlenmesi.* Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Çağ Üniversitesi Sosyal Bilmler Enstitüsü.

Kanmaz, A. (2018). *Bireysel Hisse Senedi Yatırımcıların Finansal Okuryazarlık Düzeyi Üzerine Bir Çalışma: İzmir Örneği.* Yüksek Lisans Tezi. İzmir: İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaplan, B. (2021, Ocak). *Bankaların Tahvil İhraçlarının Pay Getirilerine Etkisinin Panel Veri Analizi ve Granger Nedensellik Analiziyle İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi . Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.

Karamelek, F. (2019). *Banka Müşterilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Ölçülmesi İle İlgili Bir Araştırma.* Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karan, M. B. (2004). *Yatırım Analizi ve Portföy Yönetimi*. (1. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.

Karyağdı, N. G. (2018). Bütçeleme ve Para Yönetimine İlişkin Kredi Kartı Kullanım Anlayışının Öğrenciler Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Çalışma: Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO Örneği. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1), 123-142.

Kaya, F. (2009). *Kredi Kartları 5464 Sayılı Banka ve Kredi Kartları Kanunu İlaveli.* İstanbul: Beta Yayınları.

Kaya, H. (2019, Eylül). *Finansal Okuryazarlk ve İİBF'de Verilen Muhasebe-Finansman Derslerinin Finansal Okuryazarlık Üzerine Etkileri: Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma.* Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi.

Kılıç, Y. (2016, Mayıs). *Finansal Okuryazarlık ve Finansal Refahın Belirleyicileri: Gaziantep ve Çevre İlleri İçin Yapısal Eşitlik Modeli Uygulaması.* Doktora Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kılıç, Y., Ata, H. A. ve Seyrek, İ. H. (2015, Nisan). Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 129-150.

Kocabıyık, T. ve Teker, T. (2018). Finansal Okuryazarlık: Süleyman Demirel Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (2), 117-144.

Kojabad, A. N. (2012). *Menkul Kıymetler Borsalarında Alınan Yatırımcı Kararlarına Davranışsal Finansın Etkileri: Tahran Menkul Kıymetler Borsası Örneği ve İMKB Karşılaştırması.* Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.

Korkmaz, T. ve Ceylan, A. (2017). *Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi*. (8. Baskı). Bursa: Ekin Yayınevi.

Köse, S. M. (2019). *Finansal Kiralama Sektörü ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Analizi: Türkiye Örneği.* Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kutukız, D. ve Özden, C. (2018). Kadın Girişimciliği ve Finansal Okuryazarlığın Kadın Girişimciler Üzerindeki Etkisi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırma Dergisi*, 8 (8), 349-365.

Küçükaslan, A. (2017, Temmuz). *Finansal Okuryazarlık: Kayseri İli Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirleri Üzerine Bir Araştırma.* Yüksek Lisans Tezi. Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Lin, C., Hsiao, Y.-J. ve Yeh, C.-Y. (2017). *Financial Literacy, Linancial Advisors, and Information Sources on.* Pacific-Basin Finance Journal (43), 218-237.

Lusardi, A. (2012). *Numeracy, Financial Literacy, and Financial Decision-Making.* Published by Scholar Commons, 1 (5), 1-12.

Lusardi, A. ve Mitchell, O. S. (2011, June). *Financial Literacy Around The World: An Overview.* 17107. Nber Working Paper Series.

Lusardi, A. ve Mitchell, O. S. (2014). *The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence.* Journal of Economic Literature, 52 (1), 5-44.

Lusardi, A. ve Scheresberg, C.(2013, January 31). *Financial Literacy and High-Cost Borrowing in the United States.* National Bureau of Economic Research, 1-41.

Lusardi, A., Mitchell, O. S. ve Curto, V. (2010). *Financial Literacy Among The Young.* Journal Of Consumer Affairs, 44 (2), 358-380.

Mandell, L. (1990). *The Credit Card Industry: A History*. Boston Press.

Murphy, J. L. (2013). *Psychosocial Factors and Financial Literacy.* Social Security Bulletin, 73 (1), 73-81.

Münyas, T. (2017). *Sermaye Piyasaso Araçları / Yeni Düzenlemeler Çerçevesinde Sermaye Piyasası Araçları.* (1. Basım). İstanbul: Okan Üniversitesi Yayınları.

Niu, G., Zhou, Y. ve Gan, H. (2020). *Financial Literacy and Retirement Preparation in China.* Pacific-Basin Finance Journal (59), 1-17.

OECD-INFE. (2020, June 25). *OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy.*

Onur, N. ve Nazik, M. H. (2014). *Öğretmenler İçin Bireysel Finans Alanında Finansal Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi (FTÖ): Geçerlilik Ve Güvenilirlik Çalışması.* NWSA-Vocational Education, 9 (4), 90-99.

Opletalova, A. (2015). *Financial Education and Financial Literacy in the Czech Education System.* Procedia - Social and Behavioral Sciences (171), 1176–1184.

Özbek, A. (2019). *Erken Dönemde Ekonomi Eğitiminin Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisi: Bakalorya Örneği.* Doktora Tezi. Samsun: On Dokuz Mayıs Üniversiteis Sosyal Bilimler Estitüsü.

Özçam, M. (2006). *Yatırımcı Eğitimi: Dünya Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneriler.* Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu.

Özdemir, A. ve Temizel, F. (2018). *Üniversite Öğrencilerinin İleri Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin incelenmesi: Anadolu Üniversitesi Örneği.* Business & Mabagement Studies: An International Journal, 6 (2), 430-448.

Özen, D. (2017). *Firmaların Kira Sertifikası (Sukuk) veya Klasik Bono İhraç Etme Nedenlerinin Kısmi Ayarlamalar Metodu ile İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özkale, A. (2018, Mayıs). *Finansal Okuryazarlık Ve Matematiksel Okuryazarlık Perspektifinde Türkiye Ve Kanada (ONTARIO) Öğretim Programlarının İncelenmesi Ve Bir Model Önerisi.* Doktora Tezi. Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Öztürk, E. (2014). *Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama.* Yüksek Lisans Tezi. Isparta.

Öztürk, E. ve Demir, Y. (2015). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi* (68), 113-134.

Pan, X., Wu, W. ve Zhang, X. (2020). *Is Financial Advice a Cure-All or The Icing on The Cake for Financial Literacy? Evidence From Financial Market Participation in China.* International Review of Financial Analysis (69), 1-7.

Ramakrishnan, D. R. (2012, June). *Financial Literacy and Financial Inclusion*. 13th Thinkers and Writers Forum 1-13.

Remund, D. L. (2010). *Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy.* The Journal Of Consumer Affairs, 44 (2), 276-295.

Saraç, E. (2014). *Finansal Okuryazarlık ve Dumlupınar Üniversitesi Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Ölçülmesi Üzerine Bir Araştırma.* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sarofim, S., Chatterjee, P. ve Rose, R. (2020). *When Store Credit Cards Hurt Retailers: The Differential Effect of Paying Credit Card Dues on Consumers' Purchasing Behavior.* Journal of Business Research, 107 , 290-301.

Satoğlu, S. (2014). *Bireysel Yatırımcıları Koruma Aracı Olarak Finansal Okuryazarlık ve Türkiye Uygulaması.* Yayınlanmış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.

Sayılır, Ö., Ertuğrul, M. ve Ulutekin, M. (2013). *Menkul Kıymet Yatırımları*. (2. Baskı). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.

Schagen, S. ve Lines, A. (1996). *Financial Literacy in Adult Life:* National Foundation for Educational Research.

Sevilengül, O. (2009). *Genel Muhasebe.* (15. Baskı). Gazi Kitabevi.

Seyrek, İ. H. ve Gül, M. (2017). Finansal Okuryazarlık ve Girişimcilik Niyeti: Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Yönetim ve Araştırma Dergisi*, 15 (2), 103-118.

Skagerlund, K., Lind, T., Strömback, C., Tinghög, G. ve Vastfjall, D. (2018). Financial Literacy and the Role of Numeracy – How Individuals' Attitude and Affinity with Numbers Influence Financial Literacy. *Journal of Behavioral and Experimental Economics* (74), 18-25.

Sole, M. A. (2021). Interdisciplinary Thinking: Financial Literacy Crosses Disciplinary Boundaries. *PRIMUS,* 31 (2), 153-166.

Şamiloğlu, F., Kahraman, Y. E. ve Bağcı, H. (2016, Aralık). Finansal Okuryazarlık Araştırması: Erciyes Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Uygulama. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 308-318.

Şişman, D. ve Şişman, M. (2017). Finansal Kiralama (Leasing) ve Ekonomi İçin Önemi: Riskler, Avantajlar. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi,* 15 (1), 144-154.

Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (sixth ed.). Boston: Pearson.

Taft, M. K., Hosein, Z. Z., Mehrizi, S. M. ve Roshan, A. (2013). The Relation between Financial Literacy, Financial Wyayınlaellbeing and Financial Concerns. *International Journal of Business and Management*, 8 (11), 63-75.

Temizel, F. ve Bayram, F. (2011). Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12 (1), 73-86.

Tetik, N. (2018). F*inansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma.* Ankara: Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Tetik, N. (2019). Türkiye'nin Finansal Okuryazarlık Düzeyi: Literatür Taraması ve Sonuçlarının Değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 14 (6), 3505-3524.

Tosun, A. E. (2016, Haziran). *Lise Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyi Üzerine Bir Alan Araştırması.* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi . Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tunalı, H. (2009). *Finansal Piyasalar ve Kurumlar - İktisat Lisans Programı.* İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.

Turgut, A. (2007). *Hazine Müsteşarlığının Düzenlediği Hazine Bonosu İhalelerinde İhale Fiyatının İhale Öncesi Tahmin Edilebilirliği ve Bir Uygulama.* Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.

Ünal, P. (2018). *Finansal Okuryazarlık ve Forex Piyasası.* Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Wang, L., Lu, W. ve Malhotra, N. K. (2011). *Demographics, Attitude, Personality and Credit Card Features Correlate with Credit Card Debt: A View From China.* Journal of Economic Psychology (32), 179-198.

Worthington, A. C. (2006). *Predicting Financial Literacy İn Australia.* Financial Services Review (Greenwich, Conn.), 15 (1), 59-79.

Xu, L. ve Zia, B. (2012 June). Financial Literacy Around the World: An Overview of the Evidence with Practical Suggestions for the Way Forward. *Policy Research Working Paper*; No. 6107. World Bank, Washington, DC.

Yardımcıoğlu, M. ve Yörük, A. (2016). Türkiye'de ki Finansal Okuryazarlığın ve Finansal Farkındalığın Durumu. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 9 (2), 173-208.

Yıldırım, M., Bayram, F., Oğuz, A. ve Günay, G. (2017). Financial Literacy Level of Individuals and Its Relationships to Demographic Variables. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 8 (3), 19-26.

Yılmaz, V. ve Tuncay, M. (2012). Finansal Liberalizasyonun Tasarruf ve Yatırım Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26 (3-4), 345-363.

Yılmaz, Y. (2020). *Hisse Senetlerinde Beklenmedik Olaylara Bağlı Anormal Getiriler*. (1. Baskı). Ankara: Sonçağ Yayıncılık.

Yılmaz, Y. ve Tunce, M. (2017). Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Dicle Üniversitesi İİBF Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7 (14), 311-322.

Yücel, E. ve Kuyumcu, O. (2018). Finansal Okuryazarlığın Ülke Ekonomisindeki Yeri ve Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Tespit Edilmesi: Bursa İli Uygulaması. *International Journal of Social Inquiry*, 11 (2), 395-422.

Yücel, K. O. (2021, Ocak). *Finanasal Okuryazarlık ve Okuryazarlık Düzeylerinin Ölçülmesi Üzerine Kırıkkale İlinde Bir Araştırma.* Yayınlanmış Yüksel Lisans Tezi. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yücel, S. ve Çiftçi, N. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (1), 143-161.

Zou, J. ve Deng, X. (2019). Financial Literacy, Housing Value and Household Financial Market Participation: Evidence from Urban China. *China Economic Review* (55), 52–66.

EKLER

Ek 1:

	Temel Düzeyde Ekonomi ve Finans	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
1	Enflasyon paranın satın alma gücünü azaltır.			
2	Türkiye'de enflasyon oranları %10'un altındadır.			
3	Enflasyon oranı piyasadaki kredi faiz oranından yüksek ise kredi kullanmak avantajlıdır.			
4	Bir evi kiralamak, ev satın almaya kıyasla finansal açıdan bütçenizi daha rahat kullanmanızı sağlar.			
5	Borsalarda sadece hisse senedi alım-satımı yapılmaktadır.			
6	Türkiye'deki menkul kıymetler borsasının adı Borsa İstanbul'dur.			
7	Vadesiz mevduat hesabı faiz kazancı sağlar.			
8	Ons, altın gibi kıymetli madenlerin ölçü biçimidir.			
	Bireysel Bankacılık	**DOĞRU**	**YANLIŞ**	**FİKRİM YOK**
9	Tüm bankalar aynı işlem ücretleri ile çalışırlar.			
10	Uzun vadeli kredi kullanmak kısa vadeli kredi kullanmaktan daha maliyetlidir.			
11	IBAN, uluslararası banka hesap numarasıdır.			
12	EFT, aynı bankadaki hesaplar arasında para transferi yapmak için kullanılır.			
13	İnternet bankacılığı yardımıyla kredi başvurusu yapılabilmektedir.			
14	İnternet bankacılığı yardımıyla hisse senedi alım satım işlemleri yapılabilmektedir.			

	Emeklilik ve Sigortacılık	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
15	Bireyin yaşı, araç kasko bedelinin belirlenmesinde önemli bir rol faktörüdür.			
16	SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu), Türkiye'de çalışanların bağlı oldukları sağlık güvencesi kurumudur.			
17	Türkiye'de emeklilik yaşı herkes için 65'tir.			
18	Bireysel emeklilik sistemi, aylık prim ödemeleri yapılan özel bir emeklilik sistemidir.			
19	Bireysel emeklilik sisteminde emekliliğe hak kazanmak için 10 yıl süreyle katkı payı ödemesi yapmak gerekmektedir.			
	Finansal Tablolar	**DOĞRU**	**YANLIŞ**	**FİKRİM YOK**
20	Bilanço, belirli bir tarihteki varlıkları, borçları ve öz sermayeyi gösterir.			
21	Öz sermaye, toplam varlıklarla borçlar arasındaki farktır.			
22	Eğer bir bireyin öz sermaye hesabında 9.000 TL ve borç hesabında 8.000 TL varsa bu bireyin toplam varlıkları 17.000 TL'dir.			
23	Nakit sıkıntısı çeken bir şirket, kesinlikle zarar etmiştir.			
	Yatırım	**DOĞRU**	**YANLIŞ**	**FİKRİM YOK**
24	Bir şirketin tahvilini alırsanız o şirkete ortak olmuş olursunuz.			
25	Hisse senetlerine yatırım yaptığınızda faiz kazancı elde edersiniz.			
26	Hisse senedi yatırımı tahvil yatırımına kıyasla daha riskli bir yatırım türüdür.			
27	Döviz, bir tasarruf aracıdır.			
28	Risk düzeyleri aynı olan iki projeden A projesi B projesinden daha fazla getiri sağlamaktadır. Dolayısıyla iki proje arasından B projesi seçilmelidir.			
	Vergi ve Mevduat	**DOĞRU**	**YANLIŞ**	**FİKRİM YOK**
29	Türkiye'de KDV oranı bütün ürünlerde %18 olarak uygulanmaktadır.			
30	Yeni bir iş kurmadan önce Sanayi ve Ticaret Odası'na kayıt yaptırmak gerekmektedir.			
31	Her iş yeri sahibi vergi dairesine kayıt yaptırmak zorundadır.			
32	Bir "Vergi Yılı" 1 Ocak'ta başlayıp 31 Aralık'ta sona erer.			

33	Amerikan Doları, Euro ve Sterlin arasında en değerli olan para birimi hangisidir?	a)Amerikan Doları b)Euro c)Sterlin
	Matematik ve Faiz Hesaplamaları	
34	Tuna Bey, ayda 3.000 TL kazanacağı yeni bir işe girmiştir. Her ay 1.100 TL kira, 550 TL ulaşım gideri, 700 TL mutfak giderleri ve 350 TL giyinme masrafları vardır. Tuna Bey'in 700 TL para biriktirmesi kaç ay sürecektir?	a) 2 ay b) 3 ay c) 4 ay d) 5 ay e)6 ay
35	Konut kredisinde aylık faiz oranı %1 ise yıllık faiz oranı ne olmalıdır?	a) %12'den az b) %12 c) %12'den fazla d) Fikrim yok
36	Banka hesabınızda 100 TL mevduatınız olduğunu farz edin. Yıllık faiz oranı %5 enflasyon oranı %6 ise 1 yıl sonra paranızın ne kadar olacağını düşünürsünüz?	a) 105 TL'den az b) 105 TL c) 105 TL'den fazla d) Fikrim yok
37	Banka hesabınızda 100 TL mevduatınız olduğunu farz edin. Yıllık faiz oranı %5, enflasyon oranı %6 ise, 1 yıl sonra paranızın alım gücü ne kadar olacaktır?	a) 100 TL b) 100 TL'den az c) 100 TL'den fazla d) Fikrim yok
38	Zeynep ve Bilge aynı yaştadır. Zeynep 30 yaşından itibaren her yıl 1.000 TL, Bilge ise 40 yaşından itibaren her yıl 2.000 TL bankaya para yatırıyor. 50 yaşına geldiklerinde hangisinin hesabında daha fazla parası vardır.	a) Eşit miktarda paraları vardır b) Bilge. Çünkü her yıl daha fazla miktarda birikim yapmıştır c) Zeynep. Çünkü daha uzun yıl yatırım yapmıştır d) Fikrim yok
	Bireysel Bilgiler	
	Cinsiyetiniz:	a) Kadın b) Erkek
	Yaşınız:	a)21-30 b) 31-40 c) 41-50 d) 51-60 e) 61 ve üstü
	Fakülteniz / Bölümünüz:	
	Unvanınız:	a) Prof. Dr. b) Doç. Dr. c) Dr. Öğr. Üyesi d) Öğr. Görevlisi e) Araştırma Görevlisi
	Medeni Durumunuz:	a) Evli b) Bekar
	Kredi Kartı Kullanıyor musunuz:	a) Evet b) Hayır
	İnternet / Mobil Bankacılığı Kullanıyor musunuz:	a) Evet b) Hayır

Ek 2:

Evrak Tarih ve Sayısı: 14/04/2021-59236

T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı : E-14679147-663.05-59236
Konu : İnceleme (Projenin Değerlendirilmesi)

Sayın Dicle AKIN
Şehitlik mah.57.sok.eser 1 apt. A/Blok kat:5 No:18 Şehitlik/ DİYARBAKIR

"Bireylerin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi" başlıklı çalışmanız Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Çalışma ve Yayın Etiği Yönergesi uyarınca Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı tarafından değerlendirilmiş olup söz konusu çalışmanın bilimsel etik açısından uygun olduğuna ilişkin Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı kararı Üniversitemiz Rektörlük Makamının 13.04.2021 tarih ve 58541 sayılı Olur'u ile uygun görülmüştür.

Bilgilerini rica ederim.

Av. Rengin AVCI
Hukuk Müşaviri V.

Ek: İlgili Belgeler(1 sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Belge Doğrulama Kodu :BEL96TRZZ Pin Kodu :63712 Belge Takip Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/dicle-universitesi-ebys
Adres:Dicle Üniversitesi Rektörlüğü, 21280-Diyarbakır
Telefon:+90 412 241 10 00 Faks:+90 412 241 10 56
e-Posta:gensek@dicle.edu.tr Elektronik Ağ:http://www.dicle.edu.tr
Kep Adresi: dicleuniversitesi@hs01.kep.tr
Bilgi için: Erkan Seyrek
Unvanı: Büro Personeli
Tel No: 2237

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU
PROJE ONAY BELGESİ FORMU (EK 4)

(Hukuk Müşavirliğine)

Üniversitemiz İ.İ.B.F Yüksek lisans öğrencisi olan Dicle AKIN'ın "Bireylerin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi" başlıklı çalışması, Dicle Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Yönergesi uyarınca değerlendirilmiştir.

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU KARARI (Etik Kurul tarafından doldurulacaktır)	
Başvuru formunun Etik Kurula ulaştığı tarih	09.04.2021/57487
Etik Kurul Karar toplantı tarihi ve karar sayısı	12.04.2021--75
☐XProje etik açısından uygun bulunmuştur.	
☐Proje etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir. *Açıklama:*	
☐Proje etik açısından uygun bulunmamıştır. *Açıklama:*	

Prof. Dr. H. Musa BAĞCI
BAŞKAN

Prof. Dr. Hasan TANRIVERDİ
ÜYE

Prof. Dr. Ali Osman ALAKUŞ
ÜYE

Prof. Dr. Rüstem ERKAN
ÜYE

Prof. Dr. Seyfettin ASLAN
ÜYE

Prof. Dr. İlhami BULUT
ÜYE

Prof. Dr. İrfan YILDIZ
ÜYE

ASLI GİBİDİR

HKM-FRM-499/00